

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

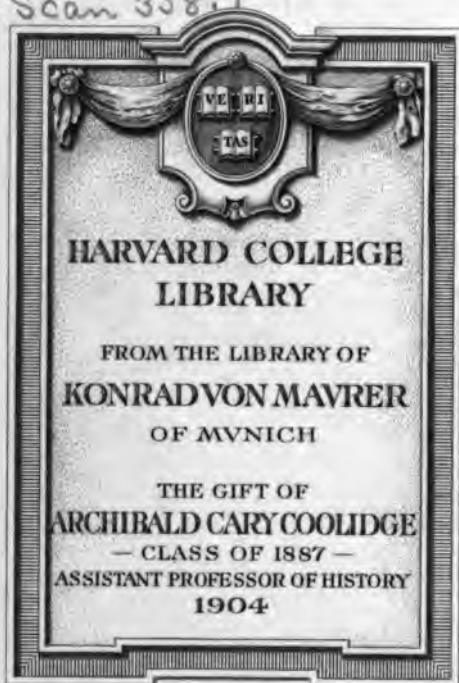
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

P Scan 338.1

1:mo 1892-93

SKRIFTER UTGIFNA AF SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPET

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN AF SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

TRETTONDE ÅRGÅNGEN 1892.

Innehåll:

Redogörelse för Svenska Literatursällskapets årsmöten.	
Bidrag till kännedomen om 1600-talets dramatik	Af H. Schück.
Thorilds Disputation	Af O. Levertin.
Smärre meddelanden:	
Officiel Kritik	Af H. W.
Några ord om J. J. Tornæus och om manuskripten till hans arbete öfver Lappland. (Öfvers.)	Af Th. Carl.
Bidrag till tidningsväsendets historia i Sverige under slutet af 1600-talet	Af O. Sylvan.
Notiser till svenska teaterns historia 1740—1755	Af O. Sylvan.
Till en dikt af Lidner	Af O. L.
Svensk literaturhistorisk bibliografi. XII. 1891	Af E. H. Lind.
Förteckning öfver sällskapets medlemmar 1892.	

UPSALA 1892
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

Af Svenska Literatursällskapet utgifna skrifter:

1880—81.

Sammlaren, Tidskrift: I, 1. Pris i bokh. 3 kr.

” ” I, 2. ” ” ” 2 ”

Dagboks-Anteckningar af J. G. Oxenstjerna: I. Pris i bokh. 2 kr.

Ur en Antecknares samlingar: sidd. 1—64.

1881—82.

Sammlaren, Tidskrift: II, 1. Pris i bokh. 2 kr.

” ” II, 2. ” ” ” 1 ” 50 öre.

Dagboks-Anteckningar af J. G. Oxenstjerna: II. Pris i bokh. 3 kr.

En Svensk Ordeskötsel af Samuel Columbus. ” ” ” 2 ”

Ur en Antecknares samlingar: sidd. 65—192.

1882—83.

Sammlaren, Tidskrift: III. Pris i bokh. 2 kr.

Ur en Antecknares samlingar (slutet). 6 kr.

Skrifter af C. G. Tessin: I och II. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.

1883—84.

Sammlaren, Tidskrift: IV, 1. Pris i bokh. 2 kr.

” ” IV, 2. ” ” ” 2 ” 50 öre.

G. Benzeltjernas Censorsjournal: I. Pris i bokh. 2 kr.

1500- och 1600-talens Visböcker: I. Harald Oluffsons Visbok. 1 h.

Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN

AF

SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT.

TRETTONDE ÅRGÅNGEN

1892

UPSALA 1892
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLNG.

Psalm 338.1

Harvard College Library
Von Maurer Collection
Gift of A. C. Coolidge
Jan. 15, 1904

65

Innehåll.

	Sid.
Redogörelse för Svenska Literatursällskapets årsmöte	1.
Bidrag till kännedomen om 1600-talets dramatik. Af H. SCHÜCK .	5.
Thorilds Disputation. Af O. LEVERTIN	91.
Smärre meddelanden:	
Officiel Kritik. Af H. W.	116.
Några ord om J. J. Tornæus och om manuskripten till hans arbete öfver Lappland. Af TH. CART. Öfvers.	121.
Bidrag till tidningsväsendets historia i Sverige under slutet af 1600-talet. Af O. SYLVAN	125.
Notiser till svenska teaterns historia 1740—1755. Af O. SYLVAN	132.
Till en dikt af Lidner. Af O. L.	138.
Svensk literaturhistorisk bibliografi. XII. 1891. Af E. H. LIND.	
Förteckning öfver sällskapets medlemmar 1892.	

Härjemte medfölja såsom särskildt bihang för år 1892:

Sveriges bibliografi 1481—1600. Af G. E. KLEMMING. IV. (1527—1530).
 Utg. af AKSEL ANDERSSON.

Bref rörande teatern under Gustaf III. Utg. af E. LEWENHAUPT. II h.
 Personregister till Bref rörande Nya skolans historia. Utg. af G. FRUNCK.

1156
37-4

Redogörelse för Svenska Literatursällskapets årsmöten.

Den 27 Febr. 1892 sammanträdde Svenska Literatursällskapet i Upsala till sitt tolfte allmänna årsmöte, hvarvid afgafs följande:

Årsberättelse för arbetsåret 1891.

Under det förflutna året har till Sällskapets medlemmar utdelats »Samlaren XII»; Sveriges Bibliografi 1481—1600 af *G. E. Klemming*, utg. af *Aksel Andersson*, h. 3, omfattande åren 1518—1527, samt »Bref rörande Nya Skolans historia» utg. af *G. Frunck*, h. 5, omfattande tiden från den 6 Juni till den 31 Dec. 1811, med hvilket häfte denna sistnämnda publikation åtminstone för en tid kommer att afslutas, enär dess utgifvare till följd af afflyttning från Stockholm och tilltagande sjuklighet nödgats afsäga sig arbetet med dess utgifvande.

Till »Samlaren» hafva bidrag lemnats af fru *M. Grandinsson*, född *Lindblad*, professorerne *H. Hjärne* och *H. Schück*, Amanuensen *Dr. Th. Westrin*, Licentiaten *F. Wetterlund*, Docenten *E. Wrangel* samt Biblioteksamanuenserne *Aksel Andersson* och *E. H. Lind*.

Arbetsutskottet har under året haft 3 sammankomster, hvarjämte Sällskapet d. 7 Juli hade en extra ordinarie sammankomst,

2 Redogörelse för Svenska Literatursällskapets Årsmöte.

då det gaf i uppdrag åt sin skattmästare eller den han i sitt ställe förordnade, att vid högre eller lägre domstolar anhängiggöra och utföra Sällskapets talan mot Handelsbolaget Stockholms Stadspost angående uteblifven redovisning för de medel, hvilka nämnda bolag såsom distribuent i Stockholm af Sällskapets publikationer för år 1890 uppburit. För det resultat, hvartill den anhängiggjorda rättegången ledde, redogöres i Revisionsberättelsen för år 1890.

Af denna framgår ock, att Sällskapet äfven detta år af Friherre N. Silfverschiöld erhållit ett frikostigt pecuniert bidrag, som satt henne i stånd att på ett värdigare sätt utgifva en af sina publikationer.

Upsala d. 27 Febr. 1892.

Engène Lewenhaupt.

Därefter upplästes den i »Samlaren XII» tryckta »Revisionsberättelse för 1890».

Med anledning af Friherre Silfverschiölds här ofvan nämnda frikostiga gåfva beslöt Sällskapet att en tacksamhetsskrifvelse skulle genom sekreteraren till honom afsändas.

Vid den sedvanliga lottningen utlottades ur Arbetsutskottet professor *P. A. Geijer*, som dock ånyo invaldes.

Aftonens föredrag »*Några ord om dramen Siri Brahe*» hölls af Docenten *O. Levertin*.

Vid Arbetsutskottets s. d. hållna sammanträde omvaldes Professor *C. R. Nyblom* till ordförande, Biblioteksamanuensen greve *E. Lewenhaupt* till sekreterare och Biblioteksamanuensen Dr. *Aksel Andersson* till skattmästare.

Utskottets öfriga medlemmar äro vice Bibliotekarien *L. Bygdén*, samt Professorerne *P. A. Geijer* och *A. Noreen*.

Den 12 Nov. 1892 hade Svenska Literatursällskapet sammanträde å Stadshotellet i Upsala, hvarvid upplästes:

Revisionsberättelse

öfver Svenska Literatursällskapets räkenskaper för år 1891.

Sällskapets inkomster under året hafva varit:

Saldo från föregående år	3,276: 55.
Årsafgifter af 379 medlemmar	1,895: —.
Svenska Akademiens 20 ex.	100: —.
Äldre årsafgifter	30: —.
Lagerförsäljning	124: —.
Debiterade frakter	86: 88.
Räntevinst	134: 59.
I förväg betalda årsafgifter	10: —.
Summa kronor	5,657: 02.

Sällskapets utgifter under året hafva varit:

Författarehonorar	349: 08.
Boktryckeriräkning	1,298: 60.
Kliché-räkningar	19: 90.
Bokbindare-räkning	60: 10.
Distribution, frakter o. diverse	245: 62.
Saldo behållning:	
Utlånt mot revers	2,000: —
Insatt i Sparbanken	922: 88
På kreditiv	700: —
Kontant	60: 84
Summa kronor	3,683: 72.
Summa kronor	5,657: 02.

Räkenskaperna befunnos samvetsgrant förda, och det är revisorerna kärt att få föreslå, att Sällskapet tacksamt beviljar skattmästaren full ansvarsfrihet för år 1891.

Upsala d. 13 Sept. 1892.

Carl Wahlund.

Aksel G. Josephson.

4 Redogörelse för Svenska Literatursällskapets årsmöte.

Sedan ansvarsfrihet blifvit skattmästaren tacksamt beviljad, höll Bibliotekarien *H. Wieselgren* föredrag öfver *Jacobus Typotius*, hvarefter Bibliotekarien *E. Dahlgren* förevisade några af honom utgifna äldre kartor samt redogjorde för sina tolkningar af de å dessa angifna skandinaviska namnen.

E. L.

Bidrag till kännedomen om 1600-talets dramatik.

Såsom ofta blifvit påpekat, ansågs färdighet i »komediespelande» vara en egenskap, hvilken den fulländade djäknens och studenten borde äga, »för ty — säger Messenius — vthi Comoediers loflige speel bekommer Ungdomen skickeligheet och dristigheet til at tala och swara, lærer höfligheet och bekommer förfarenheet om werldzens lop»¹⁾. Under Messenius' och Rudbeckius' tid utvecklades som bekant en liflig dramatisk värksamhet vid det uppsvenska universitetet, t. o. m. så liflig att den framkallade de styrandes betänkligheter. I anledning af stridigheterna mellan Messenius och Rudbeckius fann sig Gustaf Adolf föranlåten att förbjuda studenterna att »någon mootwillighet bedrijfue medh dryckenskap, suärmerij, pärlemonte, agerende, fönsters utslående, eller något annat, som een erligh student, den sine studie achte bör, icke wäll ahnståår»²⁾. Att »komediespelet» emellertid fortfor, är tydligt, ehuru vi därom endast äga sparsamma underrättelser. Så uppfördes Prytz *Gustaf then Första* i Upsala den 31 maj 1621, och troligen är det på denna representation, som den grälsjuka professor Wallius syftar, då han i bref af den 3 juni s. å. för Oxenstierna klagar, att hans kamrater förakta honom, »icke ett ord med mig talandes, ja ock icke hälsandes, hvarest vi församloms in templo, in conviviis eller comoediis»³⁾.

Vid doktorspromotionen 1640 uppfördes *Phasma*⁴⁾, och 1646 talas om ett uppträde, som ägt rum, »när Comedien speltes på slottet».

---

1) Inl. till Disa.

2) Upsala Univ. Hist. Bih. 106.

3) Ups. Univ. Hist. I 199.

4) Klemming 25.

Samlaren XIII.

En student från Roslagen hade därvid spelat bonde och gick sedermera ut i staden »kläd i Bondehabijt» för att där fortsätta sina upptåg. Detta tyckes han hafva gjort med den talang, att man tog honom för en verklig bonde, hvaraf åter följden blef slagsmål med åtföljande böter¹⁾.

Då och då gjorde studenterna besök i Stockholm och åsågo de där af resande trupper uppförda skådespelen²⁾.

1) Lewenhaupt: *Uplands nation i Upsala* s. 40.

2) En bland dessa trupper var ett band resande bengelska komedianterna, som i juli 1648 erhöilo en föröring af 200 riksdaler för det de senast för K. Mt. agerade en comoedia (Dahlgren s. 6, Silfverstolpe s. 29). Såsom en kulturbild från deras representationer må följande utdrag ur Stockholms stads Kämnersprotokoll för den 21 aug. 1648 tjäna:

Samma dagh kom för Betten Didericus Buller een studiosus, Kärade till tuenne Köpmanne dränglar, David Wetson, och Jöran Henne att the ij går på Comedian skamligen hafwa öfwerfallit honom, ij det att David hafwer uphängt sin hatt der Buller satt, hatten är nederfallen, så hafwer David Wetson frågat Buller huarest hatten war wägen tagen, Buller swarat, ähr iagh din poike att iagh skall achta din hatt du bernhijtter, David sade ij skollen skaffa migh hatten igen, och när the skulle gåå neder aff Comedian; springer Jöran Henne och tager hatten aff hufwudet på Buller, säiandes, ij få ingen hatt igen, för än iagh får min igen. David Wetson skall hafwa tagit kappan aff Buller in summa så rifwitz mädh Buller, att alt folcket som på Comedian warit hafwa stannat och förundrat sigh der på ij det samma kom een poike needer som hade Davids hatt, och fick Jöran den igen, säijandes sigh hafwa den funnit på gulfwet, så fick Buller sin kapp och hatt igen; En annan studiosus Sueno Jacobi Sewart, wittnade här om, Att när han kom neder aff Gillestugun, sågh han mycket folk trängias tillhopa, sågh och att Buller bleff aff fyra personer öfwerfallen, dee der förföljde honom ifrån den eena sijdan på gatan till den andra, ij dett samma togs både kappan och hatten aff Buller, män huem det gjorde, sade Sueno sigh icke wetta, tij han kende ingenthera aff them, Wthan folcket sade, slep dem ij hoop. David och Jöran bekenne att hafwa sökt få hatten som borta war igen aff Buller, och derföre wellat taga hanss (Bullers) hatt igen, Kappan sade de sigh icke hafwa tagit, kenner icke heller dem som det gjorde, Jöran och David sattes till wijdare Resolution uthi fångelset. Den 28 Augusti Resolwerades: Att emädan Davidh och Jöran hafwa tillfogat Didericum Buller ett stort skimpt, och uthi mycket folks närwaro stött och ryckt Buller ifrån den eena sidan på gatan till den andra, taghit aff honom sin hatt, ij det samma är och Bullers kappan honom affrykt; Huarföre saakfålles bemte Jöran och David, till det the här till mädh fångelsse hafwa plichtat, tillsammans arbitraliter till Nije daler huit mynt.

Egentliga intresset hos detta utdrag synes mig ligga i den upplysning, som här gifwes om den lokal, i hvilken de engelska komedianterne spelade, och

Mot slutet af det nu nämnda årtiondet tyckes intresset för dramatiska öfningar hafva varit jämförelsevis ganska starkt utbildadt vid universitetet. Så uppförde Upsala studenter 1648 Senecas *Rasande Hercules* inför drottningarne Kristina och Maria Eleonora, och s. å. lät Boeclerus sina lärjungar spela ett från Curtius hemtadt stycke *Causa Philotæ*; året därpå kallades han till Stockholm för att där uppföra det festspel, *Augurium Pacis*, med hvilket han ämnat högtidhålla drottningens födelsedag¹⁾. Vid julen 1651 var drottningen själf i Upsala och uppträdde i egen person i ett drama, i hvilket Olaus Rudbeck spelade herde²⁾. 1652 anhöll den sedermera såsom dramatisk författare bekanta Ericus Kolmodinus³⁾ hos det akademiska konsistoriet i Upsala om rätt för sig och sina kamrater att få uppföra skådespel, hvilket dock af konsistorium afslogs.

Mera omhuldad blef den dramatiska konsten under nästa årtionde. Urban Hiärne, som då återvändt till universitetet, lät med understöd af Rudbeck »i den bästa salen på Upsala slott, den med ovidianska fabler i gipsvärk sirad var» inrätta en särskild teater,

som väl var den samma, som i allmänhet före inrättandet af teatern i Lejonkulan användes af alla resande trupper, hvilka uppträdde inför hufvudstadens befolkning. Lokalen nämnes »Gillestugan». Härmed kan ej gärna menas annat än svartbrödernes gillestuga, belägen i hörnet af Själagårdsgatan och Tyska Skolgränd. 1626 ägdes detta hus af tyska församlingen (Gamla Stockholm sid. 320), och antagligen var det där, som tyska skolans elever åtminstone i regeln — 1638 spelade de i Jacob Grundels hus (Klemming sid. 25) — uppförde sina skolkomedier. Förmodligen — såsom af det gjorda citatet tyckes framgå — uthyrde församlingen sin teater äfven åt de resande teatersällskap, som tid efter annan besökte Stockholm.

1) Ups. Univ. Hist. I 328.

2) Ljunggren 396.

3) »Författare» är kanske ett oegentligt uttryck. Hans drama *Genesis Ætherea* är nämligen icke, såsom allmänt antagits, ett svenskt originaldrama, utan endast en öfversättning af Petrus Pachius' för tyska skolan i Stockholm skrifna *Salutaris Jesu Christi Nativitas*. Endast den sjätte akten är själfständigt uppfunnen. Uppgiften, att han 1652 anhållit att få uppföra komedier, stannar från Hammar-sköld (Theatralmanack 1821 sid. 9) och har sedermera upprepats af Dahlgren, Ljunggren, Silfverstolpe m. fl. Den torde väl ock vara riktig, ehuru — såsom Grefve E. Lewenhaupt upplyst mig — konsistorieprotokollen därom ingenting innehålla.

på hvilken han själf och en mängd andra vittra ynglingar spelade¹⁾. Af de där uppförda dramerna äro endast två kända, nämligen Hiärnes *Rosimunda* och Wollimbans *Dido*²⁾, den förra uppförd 1665, den senare troligen i slutet af samma årtionde.

Till denna dramatiska skolas alster kan man möjligen ock räkna det lilla brölloppstycket *Comoedia om Felixandro och Veffonia*, som »aff Brudgummens goda wänner» uppfördes i Dec. 1664 på Gustaf Prosperins bröllop med Brigitta Hoffvenia. Stycket är tydligen författadt af den E. H., som undertecknat den »Carminum Ratio», hvilken finnes å sista sidan. Med största sken af sannolikhet kan man antaga, att bakom denna signatur döljer sig någon medlem af släkten Hoffvenius, och då man vidare vet, att Professor Pehr Hoffvenius var en bland Hiärnes gynnare, är det ej otänkbart, att detta stycke uppförts af Hiärne och hans kamrater, hvilka vid denna tid redan börjat sina dramatiska öfningar. Till ett annat Upsalabröllop 1668 skrefs en dylik, dock blott delvis dramatisk festdikt af Olof Burman³⁾.

Den af Hiärne på slottet inrättade teatern fortfor tydligen att begagnas, äfven efter det Hiärne upphört att medvärka vid skådespelens uppförande. Så läses i konsistorieprotokollet för den 24 jan. 1672: »Talte M. Rector om, att vid distingen skeer gemenligen någre abuser på Slottet med Comoedie Spel och sådant, frågandes om det skulle tillåtas, om någon af ungdomen kommer och begärer der hålla Comoedier? Klagades och att de skämma Academien med sine actioner, efter det stundom illa hänger tillhopa det de tale skole. Anten (?) läsa de det ille uthan, stå och recitera af Paperet, blanda och stundom en hoop obscoena in, Academien till dehonneur. Professores tyckte intet skada, att Vngdomen i tienlige argumenter sig stundom på detta sättet öfwade, allenast det skeer måtteligen och tienligen. R[esolverades]: Skal intet tillåtas på Slottet agera, om icke någon Professor igenomläser deras Comoedier eller Tragœdier och tillhåller dem att tillbörligen

1) Ljunggren 568.

2) Warburg i Samlaren I.

3) Wrangel 66.

och höfligen sig ställa, så att Academien icke tager der af någon wanäbra, och de sielfwe icke otijdigt i sådant occupera sin tijdh wid Academien».

Som det synes af den karaktäristik, som rektor gaf de dramatiska prestationerna på slottsteatern, hade dessa sjunkit ned till en tämligen låg nivå. Men med 1680 höjde sig åter den dramatiska konsten vid det gamla lärosätet vid Fyris. »Anno 1682 — berättar Tessin i sin 1738 skrifna Promemoria¹⁾ — samsatte sig i Upsala några unge Studenter och under Gamla Doctor Olof Rudbecks samt Professor Lagerlöfs direction, upprättade derstädes en formel Théâtre, spelandes derpå allehanda Skådespel uti fyra Års tid, samt hade den nåden, at Högst Sal. Hennes May:t drottning Ulrika Eleonora twänne gånger i egen Hög Kongl. Person hedrade deras skådeplats med sin nådiga närwarelse samt i anseende til deras förehafwande bewiste dem allehanda nådetecken. Anno 1686 flyttes samma Theatre hit til Stockholm, och äfven med Kongl. tilstånd agerade här, först på den så kallade Leyonekulan vid gamla Slottet och sedan uti gamla Bollhuset till år 1691, då trouppen skingrades, at hwar och en söke sin lyckos vidare befordran, warandes nu större delen af dem döde uti wackra tjenester, men en eller annan af dem lefwa ännu i hederliga embeten».

Om deras första värksambet i Upsala finnas ej många underättelser, men af de få vi äga framgår dock, att de icke spelat å slottet, utan i det gamla stallet d. v. s. i den byggnad, som i våra dagar fått lemna plats för det nya universitetshuset. I november 1685 begärde nämligen — såsom konsistorieprotokollen upplysa — »någre studiosi till kommande disting få hålla comedier på kongl. stallet», hvarvid resolverades, att de skulle »söke permission hoos Hans Excell. Kongl. drottzen». Den 18 s. m. berättas: »dhe studiosi, som i förra Consistorio begjardt agera Comœdier på kongl. stallet nästkommande disting och då blifwit remitterade till K. drottzen och Illust. Cancellarium, hafwe sedermera warit hoos Hans HögGrefl. Excell:ce och wunnit hans tillstånd, hwilket Petter

1) Samlaren IV 181.

Gottfried, som hoos Illustr. Cancell:en varit, berättat Hans Mag:ce, hafwandes Hans HögG. Excell. uthlåtit sig att icke wore för nöden gifwa dhetta skrifftl. utban är nogh att Petter Gottfried dhett samma refererar, hwilket Illustrissimus Cancellarius honom befalt.

Rättigheten att spela komedi inför det vid distingen församlade marknadsfolket synes emellertid hafva varit så pass inkomstbringande, att företaget ej aflupit utan konkurrens. Den 24 mars 1686 yttras nämligen i konsistorieprotokollet: »dhe studiosi, som i distingen hållit comedier på Kongl. stallet, gifwe tillkenna, att åtskillige andre partier sig nu sedhermehra tillsammansatt att och agera comedier, och dertill fått tillstånd af Stadz-Magistraten att bygga på gamble Rådstugun, men begära dhett måtte dhesse senare blifwa förbudne, effter dhe giordt stoor omkostnad till sin dessein, dhen dhe intet kunna få igen, om dhesse och blifwit efterlåtit. Quæstor frågade af hwem dhe förrige fått lof att bygga på Kong. Stallet och under hwad condition. Lundius sade här i consist:o dhett till een tijd wara efterlåtit Kong. Stallet med dhen condition, att dhe emedlertijdh hålla huset till taak och annat sådant wid macht. Samptl. consistoriales erindrade sig dhett samma, men beklagade elliest dhett wakne Ingenia torde af dhett dhe sigh förarlåtit till att agera dhesse comœdier blifwa hindrade och jämbwähl andra, som ey äre dher uthi intresserade, hwarföre må dhesse senare afstå med sitt förslag, besynnerl. som förnimmes att dhe äro mycket unga och så mycket mehr i sine studier blifwa hindrade, föruthan och det att dhe förrige här igenom blifwa præjudicerade. Skattades och äfven nödigt att dhe förrige ju förr ju hållde afstå med dhetta sitt förhafwande».

Ehuru truppen detta år — 1686 — började spela i Leyonkulan i Stockholm, fortfor den likväl att med stöd af det nyss anförda privilegiet att uppträda äfven i Upsala. Så veta vi — såsom strax skall visas — att en representation ägt rum i kongl. stallet under distingen 1687, och att denna representation ej varit den enda framgår af ett konsistorieprotokoll den 27 april 1687: »studiosi, som tillförende hållit commœdier, anhålla än ytterligare

om det samma efter dhe för sorgen skull efter högsalig arsprincen en tid uppehållit. Resolutio: Det förnimmes först om sorgen wid hofwet ännu upphört, efter förr deras desiderium intet har efterlåtit, tyckandes sampteliga consistoriales i gemen det wara fast bättre, att dhe med sådant förhafwande aldeles upphörde». Säsom Tessin i sin nyss anförda Promemoria uppgifver, fortforo de med sin värksamhet ända till 1691.

Ett försök, som kort efter deras tid gjordes, att återupplifva Upsaladramatiken möttes af konsistoriets afslag: »M. Rector proponerade om några studenter, som wilja agera en comedia el. scenam. Resolv. at efter man förnummit wijd sådana tilfällen, at det ej ländt ungdomen til någon uppbyggelse, i det at de sådant missbrukat, hwarföre kan detta ey tillåtas».

De dramatiska stycken, hvilka hittills satts i samband med denna studenttrupp, skola nu uppräknas. Festspelen *Sång- och Fügne-Gudinnornas nyligen upslagne Tält* (1688) och *Årans Oförwisneliga okk Lager-lykt grönskande Linder* (1689) voro jämte *Lykko-Pris* (1689) de enda som trycktes. *Darius* har 1874 af K. Fr. Karlson utgifvits efter författarens egen på Bergshammar förvarade handskrift. *Valete Theatren* och *Comedia om Ester*¹⁾ hafva likaledes i senare tid utgifvits, båda af Silfverstolpe, den förra 1874, den senare 1871; de öfriga äro ännu otryckta²⁾. Den viktigaste handskriften för kännedomen om dessa dramer förvaras numera på Lunds bibliotek; en afskrift af denna finnes i den Rålambska, nu till Kongl. Biblioteket öfverflyttade handskriftssamlingen. Dessa båda sammelband innehålla dramerna: *Lyckopriis*, *Psyches Sång-dkk Frögde-Spel*, *Apollos Sårge-Spel*, *Orpheus*, *Darius*, *Philomela*, *Phaeton*, *Hippolitus* och *Valete Theatren*. I Kongl. Biblioteket förvaras ock en annan afskrift af *Orpheus* och *Eurydice*³⁾. I Nordinska sam-

1) Detta stycke författades väl först efter truppens upplösning, men såsom härrörande från en af dess forna medlemmar kan det dock räknas hit.

2) Utdrag förekomma i de båda arbeten, där dessa dramers historia behandlas, nämligen Sellin: *Svenska dramat under Karl den elftes regering* (Ups. 1877) och Silfverstolpe: *Svenska Theaterns äldsta öden* (Stockh. 1882).

3) I samma handskrift finnes 1) *Om then olyckelige Sylvami och Doris Historia*, en prosaroman med inströdda verser, skrifven 1704 och 2) *Den ömkelige Pyrami och Tisbes Historia*, en poetisk berättelse på ganska lediga alexandriner.

lingen i Upsala (kvart 1145) finnes vidare det nyssnämnda dramat i tvänne afskrifter, af hvilka den ena dock är defekt (den slutar med III, 3). Af *Psyche* har man slutligen en afskrift i Westinska samlingen i Upsala nr. 139. I Upsala (V. 8) finnes ock ett af Wrangel (Det Karolinska tidehvarfvets komiska diktning s. 114) påpekadt fragment, som hör till denna skolas dramatiska alster, nämligen *In diem serenissimi Regis Caroli XI Lusus scenicus Upsalia habitus d. 28 febr. 1686*.

Vi vända oss nu till frågan om författarskapet till dessa dramer. De båda tryckta festspelen äro — såsom styckena själfva uppgifva — skrifna, det förra af Daniel Wallenius, det senare af truppens flitigaste dramatiker, Isaac Börk; *Ester* är en från Racine af Georg Josuæ Törnqvist gjord öfversättning. Rörande de öfriga dramerna är man hänvisad till uppgifterna i den i Lund förvarade Löberödsbandskriften. I denna punkt har man dock altför lättsinnigt trott på dess uppgifter, eller rättare på de uppgifter, som en senare ägare ditfogat. Handskriften ägdes nämligen af Excellensen Grefve Jacob de la Gardie (född 1768, död 1842), hvilken i bokens början skrifvit en innehållsförteckning, hvari äfven dramernas författare upptagas. Enligt detta register är *Lyckopriis* författadt af Isaac Börk, Johan Widman och Georg Josuæ Törnqvist, *Psyche* af Fredrich Bergman, *Apollo*, *Orpheus*, *Darius*, *Philomela*, *Phaeton*, *Hippolitus* och *Valete* Theatern af Isaac Börk. Att en uppgift från detta århundrades början saknar alt värde för afgörandet af författarskapet till dessa stycken, behöfver ej påpekas, men egendomligt nog har dock detta registers vittnesgillhet aldrig ifrågasatts af alla dem, som yttrat sig om dessa dramer. Emellertid visar det sig snart, att den, som skrifvit det, ej vetat mer än vi; han har i registret dels afskrifvit styckernas titlar, dels gissat sig fram, då dylika saknats. Vi vända oss således till dessa stycken själfva och börja med *Lyckoprius*. Efter första öppningens slut läses: *här tillslutes och ändas öppningen, skrifvit af Isaac Börk*. Efter andra öppningens slut står: *där med dansa de alla tillsammans en ballet, sedan slutas öppningen*,

skrifvit af Johan O. Widman. Den tredje och sista öppningen slutar med orden: *De dansa där mäd alla tillsammans en Ballet äg sedan slutes öppningen skrifvet af Georg Josuæ Törnqvist*. Psyches titel är äfven fullt upplysande: *Psyches Sörg- äkk Frögdespel, afhandlat på Dän Swänska Theatren vti Stockholm år 1689 dän . . . . October, skrifwen af Fredrich Bergman*; likaså Apollos och Darius': *Apollos Sörge-Spel afhandlat på Dän Swänska Theatren uti Stockholm år 1688 dän . . . . Martii skrifwet af Isaac A. Börk och Darius Sörge Spel Afhandlat på Dän Swänska Theatren uhti Stockholm okk Leyonkulan Åhr 1688 dän . . Aprill skrifwet af Isaac A. Börk*. Då dessa titlar äro skrifna af samma hand som själfva dramerna, få deras uppgifter naturligen betraktas såsom fullt tillförlitliga. De öfriga dramerna, *Orpheus*, *Philomela*, *Phaeton*, *Hippolitus* och *Valete Theatren*, hvilka alla i de la Gardies register tillskrifvas Isaac Börk, sakna gammal titel och äga således ingen uppgift om författarskapet. De la Gardie har visserligen själf med sin stil skrifvit nya titelblad åt alla [*Orpheus sorgespel uti fyra öppningar 1688*, *Philomela sorgespel i 5 öppningar 1688*, *Phaeton sorgespel uti 2 öppningar 1688*, *Hippolitus sorgespel uti Fem öppningar 1688* och *Valete Theatren Epilogus 1688*], men dels äga dessa titlar naturligen intet vitnesbörd¹⁾, dels innehålla de, som man märker, intet om författarskapet. Då således Börks rättighet till dessa fem stycken endast stöddes af de la Gardies omkring år 1800 skrifna register, så måste man enligt alla sunda filologiska principer t. v. anse författarskapet till dessa stycken ovisst och okänt.

För ett af dem, nämligen *Orpheus*, kan jag dock uppvisa författaren. I en bundt lösa blad i Upsala Bibliotek (U. 302) finnes ett kvartblad af pergament, som synes hafva tjänat till omslag på någon bok från 1600-talets slut. På insidan finnes en bokförteck-

1) Alla styckena äro här daterade 1688. Detta årtal beror tydligen endast på en gissning af de la Gardie; för *Valete Theatern* är det säkerligen oriktigt. Detta stycke skrefs 1691. Såsom strax skall visas, uppfördes *Orpheus* icke heller 1688, utan redan 1687.

ning angifvande innehållet i den nu förlorade boken: »I denna boken är först terra incognita septentrionalis 2) meridionalis 3) America utraque. Oppsats på det, som dess för utan har kommit att infästas 1) Ludovici Vivis introductio ad sap. verterad på Svenska af M. Z. item aut. de civilitate morum, äfven verterad. 2) Lycurgi oracio contra Leocratem e græco in Latinam versa a M. Z., correcta a Normanno . . . . .» Såsom nr. 11 förekom »Swensk Tragœdia om Orpheo och Euridice skrefwen af J. Celsio och åtskilliga gån-ger agerad i Stockholm». Den M. Z., som tydligen ägt och delvis själf skrifvit det ifrågavarande handskriftsbandet, kan ej hafva varit någon annan än Michael Zethrin, en af den Karolinska tidens mindre vitterlekare. Af honom finnes (Nordin Kvart 1135) en handskrifven diktsamling, i hvilken följande för denna fråga upplysande dikter förekomma (s. 200):

14 okt.

Anno 1687.

Till tragœdiens autor J. Celsius, om Orpheus och Euridice, sinn vänn och förnäme gynnare. repres. i Stockholm.

Bär denna dikt högt upp till Phoebus på sin kulla
Hvar af till dess beröm hans folck få aysslor fulla:
Ej kann hon säjas, där Silen' åt Ægle log,
Där Chromis sade sig ju hafva hört alt nog;
Och mycket mindre här hos mig som aldrig hoppat
På Parnass trappor, ej min munn i Pimpla doppat
Jag som än aldrig sedt den sköna Nymphe-dal,
Och mindre passat opp vid Phœbi vackra sal.

På *sjelfva tragœdien* ett epigramma.

Så kom då forna verld, kom fram, ja kom att undra
Låt se, om ensam d' i dina tider dundrat
Har med tin breda ord: Denn' Orpheus tör väl nå
På samma höga fot som till Medea gå.
Göm Afer tina ord, göm som dig hälet behagar,
Att intet sejes nu, som ej i gamble dagar
Är sagdt: Si denna tid slår kull ditt *facit*, si
Så wäl, som i din da'r här wackert framwist bli

Så väl den *högsodd*¹⁾ och *långbeenige gudinna*¹⁾
 Som, med all listighet, hur Dorus *sitter inna*²⁾
Och mal. Ja, hur' denn sjelf som åskio dundret för³⁾
 Går in med *Maja son* och folcket *lustigt gör*⁴⁾.

Här hafva vi således en fullt tillförlitlig uppgift af en samtida och literärt bildad vän, att Johan Celsius 1687 författat en tragedi, behandlande Orpheus historia. Då såsom strax skall visas, Celsius tillhörde den trupp af studenter, hvilka uppträdde i Kongl. Stallet i Upsala och i Lejonkulan i Stockholm, och då det vidare ej kan tänkas, att Celsius 1687 författat en tragedi om Orpheus och Börk året därpå en annan med samma ämne, hvilka båda stycken af truppen uppförts i Stockholm, är det tydligt, att detta i ej mindre än fem handskrifter bevarade drama författats ej af Börk, utan af Johan Celsius.

De notiser, jag kunnat samla om denne bittills mig veterligen aldrig uppmärksammade man, äro följande. Han var son till dåvarande e. o. professor Magnus Celsius i Upsala och broder till de såsom författare kända Nils och Olof Celsius. Födelseåret är okänt, men den 15 mars 1672 inskrefvos han och hans broder Nils såsom studenter vid Upsala Universitet. Enligt en anteckning i Vestinska samlingen blef han sedermera häradshöfding i Sotholms härad och omtalas 1711 såsom död. Enligt M. von Celses handskrifna *Lärde och Berömmelige Svenske Mäns minnen* (i Kongl. Bibl.) var han gift med Johanna von Brehmer, med hvilken han hade sonen Johan Magnus, sedermera auditör, och dottern Sara Elisabeth, hvilken gifte sig med Otto Vilhelm Wrangel af Saga och blef stammoder till ätten Wrangel von Brehmer.

Tragedien *Orpheus och Euridice* är emellertid ej det enda drama, med hvilket hon riktat vår literatur. I ett manuskriptband, skrifvet af Olof Celsius och förvaradt i Upsala Bibliotek (E. 146) förekommer nämligen ett annat drama af Johan Celsius. Detta i

-
- 1) Tragedien.
  - 2) Komeden.
  - 3) Tragikomedi.
  - 4) Mimns.

författarens egen handskrift bevarade stycke, hvilket härefter meddelas, behandlar samma ämne som Messenius redan dramatiserat, nämligen *Disas* historia. Det uppfördes vid distingen 1687 i Kungl. Stallet i Upsala inför en särdeles vald publik, bestående af enkedrottningen, drottningen och kronprinsen m. fl. Hufvudrollen utfördes af författarens broder Olof Celsius, och själfva representationen inleddes med en latinsk Oratio de Disa, Sveciæ Regina, hvari själfva sagan retoriskt utlades och framställdes.

En jämförelse med Messenius' liknämnda drama tränger sig naturligen genast på läsaren, men ehuru Celsius måste hafva känt till detta, som väl var ett stående repertoarstycke vid marknadsföreställningarna under distingen i Upsala, kan man dock ej säga, att hans drama utgör någon bearbetning af detta. Det förutsätter endast den i Upsala välbekanta sagan om Disa och förhåller sig därför fullt själfständigt till det äldre stycket. Handlingen är raskare och författaren har fullkomligt försmått den arkeologiska apparat, genom hvilken Messenius sökt väcka marknadsfolkets undran. En annan väsentlig olikhet ligger i formen. Under det att Messenius' drama är affattadt på knittel, är detta helt igenom skrifvet på prosa, och så vidt jag kan minnas, är Celsius' stycke det första svenska, där detta konsekvent genomföres; Dido är visserligen till den ojämförligt största delen på prosa, men i slutet öfvergår författaren till alexandrinen. Den prosa, som Celsius mäktar skrifva, smakar väl stundom ej så litet af samtidens ryktbara kanslistil, men torde i det hela kunna anses såsom tämligen ledig efter den tidens fordringar. I prosan låg onekligen en önskan att närma skådespelets och det dagliga lifvets språk till hvarandra; samma språkliga naturalism torde ock kunna spåras i det användande af bonddialekt, som författaren här i likhet med Prytz, Messenius m. fl. föregångare gör. Afsikten härmed var väl äfven att åstadkomma en komisk värkan, något för hvilket författaren onekligen röjer sinne. I det handskrifna stycket märkes dock det komiska elementet troligen vida mindre än det framträdde i verkligheten, enär de komiska scenerna vanligen tyckas hafva

varit improviserade. Så var fallet t. ex. i Messenius' liknämnda stycke, hvilket afslutades med en dylik improviserad fars:

»Vthi thenna sista och yttersta Scena handla Bönderna sigh emellan widh Bordet, disputerandes om sitt Fiskerij, Jacht, Foglafängie, och hvilka aff them bättre Landh haffue upfunnit: Och komme så widt på thedh senaste medh sin Disputation, at blandh them wanckar blankan, strax springer Truls til them, och kiörer them allesammans in *Proscenium*, och så lycktas hele thenne Comœdia, och *Epilogus* går vth talandes sålunda.

På samma sätt »beslutes» sista akten i Hiärnes Rosimunda »först med en ballet af 4 dalekarlar, sedan med ett Nachspel af en Bonde-Pickelhäring och 2 befalda diäknar».

Att äfven Celsius' Disa afslutats med en dylik scen, säges nästan uttryckligen. Såsom personer i slutsceenen upptages nämligen »Alt Marknadsfolket», utan att författaren ansett nödigt att på något sätt angifva, huru rollerna skulle utföras. I stället har han i kanten af sin handskrift här satt *N. B. Nachspelet*, af hvilken anteckning tydligt framgår, att stycket afslutats med en mer eller mindre improviserad fars.

Det är ytterst sannolikt, att dessa studentdramer i regeln afslutats af dylika »nachspel», hvilka troligen hörde till dem af truppens prestationer, hvilka kunde glädja sig åt den största populariteten. De nachspel, man hittills känt, äro ej flera än två. Såsom ett tredje kan man kanske räkna *Lustigt tidsfördriff*, tr. i Linköping 1690, hvaraf fyra upplagor anföras af Klemming s. 61 och 579. Det tyckes dock ej kunna räknas till samma grupp som de båda förra.

Intet af dessa nachspel har, så vidt jag vet, satts i samband med denna i Kongl. Stallet och i Lejonkulan uppträdande studenttrupp. Lyckligtvis kan jag äfven i detta fall något mera fullständiga sällskapets repertoar.

I Nordinska Handskriftssamlingen nr. 1145 finnes nämligen *Ett roligt nachspeel på Sångh anställt agerat i Upsala d. 17 Maj*

1685. Detta i jämt femtio strofer skrifna sångdrama har följande innehåll:

Stycket börjar med följande klagan af en hustru, som blifvit gift med en gammal man, hvilken mest vistas på krogen:

Ach mig! Min ungdoms dagar
 heelt illa gå för bij,
 det ståår ej till att klaga
 hwad sorg iag lefwitt i,
 Sehn iagh emot min willie
 most ta' den gamble man
 Wed den mig gudh snardt skillie,
 att iagh kund få en ann.

Den ene Courtisanen kommer, men då straxt efter steg höras utanför dörren, gömmes han i en kista. Den andre Courtisanen inkommer, men störes i sin ordning af den hemkommande mannen; han låtsar då i vredesmod söka en fiende, som tagit sin tillflykt in i huset. Då han är borta, framdrages den i kistan gömde, hvilken för mannen framställles som den sökte fienden. Så drager sig hustrun ur spelet.

Referatet är från Ljunggren, sid. 272, där ock redogöres för styckets utländska förebilder.

Detta sångspel finnes tryckt år 1700: *En Lustig Comoedie-Act Emellan en ung Hustru och dess Man (hvilken war något ålderstigen) samt twänne liderlige Courtisaner, nyligen agerad och framställt i en wijsa. Siunges under sin egen bekante Thon.* Såsom Klemming påpekar, måste stycket vara äldre än 1691, då ett detta år utgifvet drama — det samma som strax härfter skall anföras — säges vara författadt »under then Melodien: Ach mig! min Ungdoms dagar». Genom den nu funna handskriften kan styckets ålder närmare bestämmas (till Maj 1685), hvarjämte ock af den handskrifna titeln framgår, att stycket uppförts af samt troligen ock skrifvits för den studenttrupp, med hvilken vi nu sysselsätta oss.

1691 trycktes ett liknande sångspel *Ett lustigt nach-spiel af 5 personer agerat.* Det rör sig — såsom Klemming anmärker — om samma ämne som det nyss nämnda stycket och är icke osanno-

likt af samma hand.* Antagligen skrefs väl äfven detta för teatern i Kongl. Stallet och i Lejonkulan.

Jag vill nu påpeka ett tredje stycke, som ehuru det är tryckt egendomligt nog undgått alla forskares uppmärksamhet. Stycket, som förvaras i den Zetterströmska samlingen i U. B. heter *Ett rätt Metodiskt Frijerij Ställt vnder ett Samtaal Emellan Monsieur och Jungfrun. För ährligit, korttwilligt och lustigt Tijdh-Fördriff, vthi en wijsa tilsammanbracht. Under the Nother: Pijna och Quaal, Förötan Taal, etc. Tryckt Åhr 1683*. Då detta sångspel trycktes under den tid, då den af mig skildrade studenttruppen utöfvade sin värksamhet, synes det mig som om alla skäl talade för att räkna äfven det bland truppens repertoarstycken. Förmodligen uppfördes det — i likhet med den förut nämnda *Comoedia om Felixandeo och Veffonia* — för att fira något bröllop, antagligen i Upsala.

Samma lyriska karaktär äger ock ett fjärde likaledes okänt sångdrama: *Nachspiel uti een wijsa ställt och representerat genom 5 Personer*. Stycket, hvilket nu för första gången tryckes, finnes i handskrift Nordin kvart 1146. Säkerligen uppfördes det af samma trupp som de föregående. Början, som är hållen i tidehvarfvets vanliga herdemanér, är tämligen opersonlig, men afslutningen med dess friskt burleska ton erinrar onekligen om en bland tidehvarfvets bättre skalder — Holmström, och på grund af denna stillikhet kan man ock möjligen våga framkasta den gissningen, att detta lilla sångspel verkligen författats af den muntre krigskommissarien under dennes studentår. Han var född 1660—65 och inskrefs såsom minderårig vid Upsala Universitet 1675. Han var således studentkamrat och jämnårig med Celsius, och vid den tid dessa studentdramer skrefvos och uppfördes bör han hafva varit en 20 å 26 år gammal.

Den olyckeligen gifte Putzdrummel, (Nordin kvart 1146), som likaledes här för första gången tryckes, är visserligen ett prosastycke och skiljer sig så tillvida från de föregående sångspelen, men sannolikt tillhörde äfven denna lilla fars de s. k. nachspiel,

med hvilka de allvarliga skådespelen i Kongl. Stallet och Lejonkulan afslutades; hufvudfiguren — Putzdrummel — förekommer ju i ett annat af denna skolas nachspiel. Såsom dramatisk produkt står detta stycke kanske högst bland 1600-talets lustspel. Det har en plump, men onekligen kraftig komik, som stundom ganska mycket påminner om Holberg, om hvars Henrik og Pernille ju själfva ämnet starkt erinrar. Motivet är gammalt och tyckes hafva behandlats i de flesta lands komiska diktning; vissa egenheter synas här hän-tyda på en åtminstone ursprungligen italiensk förebild. Bland det Holbergeska dramats källor synes denna fars kunna upptagas med fullt ut lika stor rätt som de stycken, man hittills påpekat. Omöjligt är ej, att Holberg i Danmark eller utlandet sett denna eller en denna nära liknande fars uppföras.

Såsom ett sista tillägg vill jag påpeka ett äfvenledes okänt sorgespel, författadt på alexandriner: *Troas eller Den effter sin skiöfflan mehr ähn olyckliga Troja*. Äfven detta stycke, hvilket finnes hos Nordin kvart 1146, härrör antagligen från 1600-talets slut och tillhör möjligen ock Lejonkulans repertoar. Det redan strängt anlitade utrymmet hindrar mig dock nu från att denna gång meddela det. Anmärkas kan dock, att det ej är detsamma som Hadorphs — också okända — öfversättning af Senecas *Troas* (V. 125. Ups. Bibl.)

COMOEDIA DE DISA

REPRESENTA[TA] A. 1687

TEMPORE NUNDINARUM DISANARUM

UPSALIÆ IN THEATRO STUDIOSORUM

PÅ KUNGSTALLET

PRESENTE REGINA VIDUA, REGINA ULRICA

ET PRINCIPE HERED. CAROLO

XII.

DISÆ PERSONAM AGEBAT O. C.

AUCTOR COMOEDIÆ JOH. CELSIUS

QUI SEQUENTIA SUA MANU SCRIPSIT.

SIGTRUD Konung

DISA

THOREBORG Disas mor.

INGEWALD Disas fabr.

TORSTEN

BIÖRN

TORD

SIGFRID

ULF

Rådhet.

TORKEL fougden.

JÄRKER

MATTES

PELLE

AMBIÖRN

Bönder.

GERTRUD Bondehnstru.

PICKELHERING.

ACT. 1 SC. 1.

SIGTRUD, TORSTEN.

SIGTR[UD].

Jagh kan medh inga ordh förklara, min goda Torsten, huru högt det bedröffvar mig och alt mitt hierta, och huru ogärna jagh spörrier den ynkkelige klagan, grååt och suckande, som allmogen våra undersåtare, denna tijden bort åth, uthöffver hungern och den dyra tijden ha låtit höra. Jag har hwarken kunnat tro eller behierta derass wee och klagan, för änn jagh aff wiss munn lät säija migh huru slätt derass tillståndh är: Ty jagh kom tillförende ihugh, huru många gånger den gemena hopen aff ringa och snarare ingen orsak ömka sigh, förmenandess sigh der medt kunna winna sin öfwerhet att handla något lindrigare emot sigh, att dee förtijga En deel aff det som Himmelen har wälsignat dhem medh, och då dhe medh ynksamhet och twungne tåbrar så sanfärdigt måbla sin älendighet uth.

TORSTEN

Det är, o konungh så, jagh har och ofta tillförende hördt aff dhem ynkeligh gråt och klagan, då icke det Ringaste har förorsakat dhem ther till, så att jagh knapt kunde ble fördt i den tankan att dhe denna gången skäligt skulle jämra sigh, för änn jagh medh Egna ögon, och hiertans medhynkan sågh dheras älendighet. Ty förnthan många, som medh tårar och bedröffveligh lät förtälde huru dhe för dhen starka hungren skull ha måst see sina Barns Föräldrarss, och Wänners död, samt huru dhe på så långh tijdb icke Ens ha sedt uthi sitt huus, hwadb Brödh är lijkt: sågh jagh förleden afton En hel hop folek, som skickade sigh aldeless som uhrsinniga, och ifrån sitt skähl. En dehl yrete, En dehl suckade, En hop betechnade jagh weet icke hwadh för stor älendighet, medh sällsynte och underlige åthhäffvor, somblige tahlte alt fort, det hwarken dhe sielfve eller En annan förstodo, somblige förmätte icke föra ett ordh fram, ehuru gärna dee däck wille, En dehl påckade, sombliga anropade Himmelens hielp, andra förne-

kade Himmelens allmacht och wälde, största dehlen prutade dess benägenhet och willia att hielpa sigh. Men alla jämrade sigh, och Ropade medh en mundh, att dee måtte döa aff Hunger. Då jagh något närmare sågh dhem ann, fann jagh dhem så swarte, matte och nthmagre, att dee syntes mehr lijka En hamn och skugge af Menniskior, änn det dee woro, och kallas medh Rätta. Där lågo och en stor hop iblandh dhem döde, och En gaff up andan i min närwaro, och för min ögon.

SIGTRUD.

Det är mehr änn Beklageligit, att man måste spöria och see dhen ynckan, och intet kunna medh Bekymber och åhåga något göra till saken, och förbättra det arme Folketz tillståndh. Jagh tar Himmelen, och mitt Eget samwete till wittness, huru stort Bekymber jagh har giordt migh, och huru oroliga nätter och dagar jagh har haft, sedan dhe okäre Tijdningar migh bleffwo förebrachte, och på huru många utbwägar jagh har täncht, som man kunde fly till, att hielpa dherass älendighet medh: Men hwart jagh ha wändt migh, och hwadh jag har täncht opp, har dåck bliffvit migh till möte, att det står intet till att finna, och är innom våra gränssor intet till fångz, det alla så enhälleligen ropa efter.

TORSTEN.

Jagh har så mycket beklagat det älande folketz tillståndh och nödh, att jagh och uthi min sömbn intet ha warit uthan bekymber och åhåga för dhem, men alt fåfängt; Dock håller jagh förre att man lijkwäl måste medh det forderligaste sökia något medel att hielpa dem Ty denna derass nödh är mechtigh att föra både tigh, o konungh, och hela titt Rijke uthi största fabra. Wore fördenskull Rådeligast, att tu sammankallade titt och Rijkes samptel. Råd, ständer och allmoge, och öfwerlade medh dhem denna swära handeln, så kunde man aff dhe flere Rådslagh och Betänchiande wällia hwad man funne mäst hälsosampt och skäligit, och menar jagh, att ju förr det skedde ju bättre skulle det wara.

SIGTRUD.

Jagh har och täncht här på, och finner att man medh det första måste skynda här till, så kan man till det Ringaste få höra derass meningh och tanckar här om, ty detta onda har nu så wijda fått lijff, att det så småningom begynner sticka sigh inn hoos dhem, som man tillförende ha räknat för förmögne. Haff tu min gode Torsten bekymber om att ständerna och allmogen bliffva sammankallade, att man kan komma till att sluta hvadh i denna saken står till att giöra, förr ännu hungern så svåra tilltager, att han intet wijdare kan botass.

ACT. I. SC. II.

SIGTRUD, BIÖRN, ULF, SIGFRID,
TORD, TORSTEN, INGEWALD.

SIGTRUD.

Orsaken, hvarföre man denna gången har låtit kalla Eder på detta Rum tillsamman, lærer wara Eder så noga Bekant, att jagh wäl weet att det har trycht tåbrar uthur Edra ögon, och bringat Ehr så wäl som migh och hvar Redeligit sinne till medlijdande och ömkan dher öffver. Jagh må intet medh detta dröya Eder länge, uthan säija Rent uth hvadh wår willia och befallningh ähr. Den ohörliga jämmer som wij aff Sweriges inbyggjare haffva förspordt öffver dhen dyra tiden, och swåra hunger, som nu En rum tijdh ha plågat dem, har så högt bekymbrat oss, att wij nästan måste Bekänna oss Rådlöse, Fördenskull åstundade jagh gärna weeta, hvadh Ederst snille och försichtighet kan uthi En så wichtig, beswärligh och twifvelachtig handel gee oss wydh handen. Låter see, grijper Ehr ann, och säger hwar och En för sigh, hvadh honom bäst behagar att man sedan kan taga der aff, hwadh man tycker Rådeligast och mäst nyttigt.

ULFF.

Här är, o konungh, En stor sak att Betänchia, och så swår, att jagh finner stor syårhet att säija någon Råd h här till. Land-

zenns inbyggjare plågas aff En olijdeligh hunger, och i hela landet finnes ingen sädh. Hvert man sigh wänder så får man intet annat till svarss, änn att alt är åthgånget och förtärdt, men den dyra tijden och hungern är qvar. Jagh tör nästan säya, att grääs och örter äro hoos oss så förtärde, att sådant är och intet mehra till fångz. Barcken uppå Träan är wäl ännu i stor ymnoghet, men jagh tror, att den södan är så alldeles odugeligh, att han snarare föder dem döden, änn styrkia. Skulle detta tillståndb länge wara, Bleffvo inga många öffwer, uthan man befructar, att hela landet komme till att stå öde. Jagh håller däck före, att fast allmogen och den gemena hopen så alldeles intet haar att tilltaga, och dhe förmögnare äffvenwäl ha samma klagan, så måste likwäl hoos de mechtigare och förnåme något finnas, och kanske mehr änn dhe sielfva kunna haffva aff nöden. Hwarföre tyckes migh, o konungh, att man giorde wäl, om man aff dherass förråd b kunde understödia dhen arma hopenss torftighet. Dock måste man giöra En wiss förordningh och åthschildnat här wijdh, Elliest torde mången nämpna sigh fattigh, som snarare kunde mächta att hielpa den arma allmogen och dher Emot En annan räknas för förmögen, som icke det Ringesta har uthi sitt wäldh. Om man och kanske säge till, torde något aff det förråd b som man har samblat till konungens uppehälle något skiuta öffver, att man der medh kunde göra allmogen någon hjelp. När man såledz har giordt all möjeligh flijt, och delt allmogen emellan, hwadh man har skrapat ihop, måste allmogen leffva det sparsamesta man kan, och förmoda att Himmelen om sijder kommer medh sin hielp.

SIGTRUD.

Jagh ogillar intet det Rådet, tu geer oss, min gode Ulff, men fructar, att samma nödh är denna tijden hoos både dbem som kallas Rijke så wäl som dee fattige. Jagh tror att nu är ingen så förmögen, som icke fattigdom och trångmål på spannemål tränger, och som icke har orsak att klaga öffver så wähl som den andra. Hwadh wårt förråd b wijdkommer, har jagh reda låtit

spörja dher effter, men får till svars, att man snarare skulle ha behoff att föra något tijh änn man skulle wåga till att förminska det, efftersom man till dee fattiga undersåtares underhåldh, har gått wårt förråd h reda förnär.

SIGFRID.

Jagh faller i denna saken ändå Ulf bij, och kan omöjeligen komma i mitt sinne, att then dyra tijden skulle Reda ha förmått att töma alla städer huus och byjar, att icke dhen ringesta sädh skul wara till fångz. Och skulle hålder gilla det förslaget, att konungen, och dhe mächtige öfver landet sammanskuto En dehl aff sitt Guldh och silffver åth den fattiga allmogen, ty jagh tror fullkomligen, att allmogen skulle komma till att få spannemåhl, om dee något hade i sitt wåldh att byta sigh till före. När nu något ymnigare tijdh bleffve öffer landet, kunde man göra någon Råd h att få det åther, allenast det myckna folket kunde bli behåldne wijdh lijffvet. Jagh kan intet troo, att någon skulle wara så hård till sinnes och obewekligh, att han icke skulle wåga sin Endaste ägendomb, om han der medh kunde förwara så många tusende siälars lijff. Hwad h migh och mitt alt vijdh kommer, så har jagh det för Rijksens och allmena bästa intet spart, kunde det allenast så wijda förslå och sträcka sigh, som min hågh och wålmente willia; hvilket jagh och tror att alle Rättsinta äffvenväl låta sigh wara om hiertat.

BIÖRN.

Hwad h tu säger, Sigfrid, kunde änteligen gälla, om allenast spannemåhlen stode att finna innom våra gränssor, Men hela werlden medh alt sitt guldh kan omöjeligen ta något dhär, som ingen tingh är till fångz. Jagh nekar intet att ju något kunde här och dhär letas fram, men till att uppehålla alt folck i Sverige, är intet möjeligit. Jagh giffvess alldeles wijdh och stadnar i bara blotta gruffvande, då jagh betäncker, huru fahrligit detta tillstånd h är för wårt Rijke om det skulle länge påstå, Ty när myckenheten intet finge någon annan råd h, skulle dhe wäl grippa konungens

förråd h ann, och sidst kanske sielfva konungen, hvar medh riket kunde komma i ett Bedröffveligare ståndh, och uthan ringesta möda uthi fremmande händer. Omsijder aff alt det jagh hoos migh har öfverlagdt finner jagh ingen tingh bättre och hälssosammare, änn att tu, o konungh, låter påbinda öfver hela Rijket, att hvar och En huusfader uthi sitt huus bringar uhr vägen alt odugeligt folk och menfört, såssom ålderstegne och uthleffvade Både manss och qvinnospersoner, halta, Blinda, döffva och dumba heller dee som elliest plågas aff någon Bräckelighet, hvilka giöra uthi vårt Rijke Ett stort antahl. På det sättet kan hopen bliffva minskader, och spannemåhlen, som ännu till effventyrss kunde vara öfver, bättre förslå att underhålla den fattiga allmogen medh, hälst och effter sådant folk intet det Ringesta saknas, uthan är mehr till förhinder och tunga i fredlige tijder och feigde.

SIGTRUD.

Jagh säger såssom Biörn, i detta måhl, att man föga kan få någon lättare och bättre uthvägh att förwahra vårt Rijke och undersåtare. Ty på detta sättet, att dhe röyas uhr vägen, som intet annat göra änn förtära, och äro till besvär, kan säden vijdare förslå, och dee öfrige bättre bliffva födde. Och måste detta ju förr ju häldre bindas på, att man i tijdh får ända på allmogenss ohörlige klagan.

INGEWALD.

O konungh, detta Rådet synes migh vara något omildt, att så aldeless för ingen sak förspilla så många oskyldiga lijff. Migh tyckes att man handlade något försvarligare, om man låte altsammans folket blij vijd lijff, och häldre förskickade En hop aff allmogen till främmande orter der att skaffa sigh föda antingen medh svärth eller hvad dem syntes bäst, Men En dehl och det oförmögna och siukliga folket blij hema, och förtära hvadh vårt landh kan ha öfrigit att gee dhem till föda.

SIGTRUD.

Jagh fruchtar, Ingewald, att detta förslaget är så farligit, som tu sade det andra synas omildt, kan tu icke see hvadh detta skulle gee för en ypen wägh för uthländske män att tasta vårt Rijke och wälde ann, vm Wij skulle blotta landet ifrån dhem, som wächta det försvara, och skickade våra grannar hielp att underkuffa oss medh, Behållandes dem qwahr, som till ingen ting äro dugelige.

INGEWALD.

Vare långt ifrån migh, o konungh, att jagh skulle råda dher till, att alt Manskap skulle sändass bort: uthan min meningh war, att alt folck som intet woro nödige till landetz försvar kunde få förloff, men dee öffriga behållass hema att byggia och hägna landet.

SIGTRUD.

Det Rådet, tu gaff oss, Biörn, synes wara tryggast, och aff minsta beswäret, fördenskull wij och hälst blij dher wijdh. Haff tu Torsten bekymber om, att allmogen kringh hela Rijket får weta vårt änteliga slunt, och laga att det medh snaresta blijr bestält.

ACT. II. SC. I.

INGEWALD, TOREBORG, DISA.

DISA.

Jagh har, som jagh rätt nu sade, hördt icke aff En uthan tusende Menniskior om det Påbudh, som Konungen har låtit uthgå ifrån det Möte, som senast höltz uthi Upsala: Men det är omöjligén för migh att troo, det Konungen och hela Rådet intet skulle ha större Betänchsamhet, änn så lätt och hastigt Besluta några Tusende Menniskiors lijff oförschildt spillas.

THOREBORG.

Det är intet så, min dotter, uthan tin Fader sade det allenast att föra oss qvinnsfolck i den Tanekan, effter han tyehte det stodh

oss intet ann, att fråga der effter, och blanda oss i det, som aff så kloke och förståndiga Männ hafz förr, och går hela Rijketz Wälfärdh ann.

DISA.

Ab! Ney, jagh har icke allenast hört min Fader tala här om, uthan snart sagdt alla menniskior, så att jagh derföre fructar att det är sandt, effter så många komma öfver Ens dör i. Men ändå! jagh kan omöjeligen tro att det kan så hänga tillsammans, som Berättas, då jagh kommer ihugh huru många försichtige och hurtige männ hafft der medh att göra.

INGEWALD.

Nå, så rådslå i om Rijkzenss Wälfärdh? J lära wäl affbürda konungen och oss alt wårt beswär och omvårdnat för det gemena Bästa, Om J allenast hade dhen myndighet, som j gärna åstundade.

THOREBORG.

Oss tycker j wårt förståndh, att thet påbudh, som tu min man oss afsade, är allenast updictat att ställa vår nyfijkenhet till fyllest, effter tu tychte att det föga gick oss ann, det wij frågade effter.

INGEWALD.

Vthan skämt att tala, Thet Påbudh, som J nämde, är nu så wijt slutet, att ett öpet Breff der om är uthgånget till alla landz ändar, och lærer det nu wijdh detta laget effterleffvas, effter konungen så allfvarsampt ha befalt, att här medh intet måtte göras uppskåff.

DISA.

Så måste jagh lijkwäl emot min Willia troo det, som jagh både ha önskat och intet trodt vara i sanningh? Men har och tu, min Fader, samtycht till detta oförswarlige rådet, så tyckes tu migh alldeles ha gått ifrån titt samvetzgranna och förra Blödiga hiertelagh. Synes tig intet, käraste Fader, vara omildt och grymt handlat, att låta taga så många oräkneliga Menniskior aff daga, då man kunde ha något lindringare Medel.

INGEWALD.

Jagh har, mitt Barn, så mycket lagdt migh uth för den arma hopen, som det kunde stå migh ann, och jagh tordess: Men då konungen så alldeles ha satt sigh det före, att han intet ville höra andras skähl, uthan snarare fant sig förtörnat, då man wille nämpna något annat, tychtes migh wara fast bättre tijga stilla, änn som tabla det som ändå intet kunde ha eftertryck.

DISA.

Tu borde, min Fader, intet dher medh ha låtit Beroo, uthan ändå yrekat tin meningh, hälst tå tu fant det andra förslaget så omildt och obarmhertigt.

INGEWALD.

Tu må intet understå tigh att tabla något här uthi, som jagh icke längesedan ha wetat och kommit ihugh. Tu har, min Disa, ännu intet Rätt lärdt Umgås medh konungar, och sådant folck som ha den Macht som dhe. Mon det intet är Tusende gånger Bättre att falla dhem bij uthi dherasz meningh, fast den kunde synas oskählig, änn som fåfängt tabla Emot, och intet winna annat dher medh änn onåde och undergångh.

DISA.

Thet måtte nu kosta ondt eller godt, nådh eller onåde, så till-tror jagh migh, så qvinfolck som iagh är, och En ungh Pijga, att finna på något Råd, som konungen skulle säya sielff vara både honom och Rijket mehra fördelachtigt.

INGEWALD.

Om jagh intet hade titt sinne bekant, skulle jagh väl aff tin alffvarsamma hy sluta, att tu med alffvar tahlar alt detta.

DISA.

Så sandt migh Himmelen är huld, är det medh alffvar och skal jagh intet wända åther, förr änn konungen skal här om få weta.

THOREBORG.

Käresta Barn, war aldriĝ så obetänchsam, att tu uthan orsak förer både tin Fader och oss i största widlöftighet. Och må tu fallkombligén troo att konungen icke lærer En gångh höra på tin gablenskap, mycket mindre taa det i Betänckiaende, uthan snarare fatta onådigt öga på tin Fader, så att tu ther medh förspiller både hans och wår hela lycka.

INGEWALD.

Wachta tigh mit Barn, att tu icke för högt förmäter tigh, och bringar oss allesamman uthi största fahra. Ty om titt tabl kommo för konungenss öhron, gjorde konungen sigh ofehlbart dhen tanckan, att jagh har giffvit tigh tillfälle att tahla här om, som i rådet och bestridde den meningen, som tu säger tigh ogilla.

DISA.

Det är omöjeligen för migh, att fördöllia det som jagh seer wara hela Rijket till godo. Hvar till hvar och En bör wara oförtruten, fast man och skulle förlora både godz och wälfärdh der medh.

INGEWALD.

Wachta tigh, min dotter, wachta tig, medan änn är tijder, och lät konungen bliffva oförargat ty hanss onåde bådär tigh intet annat änn ijdel olycka.

DISA.

Måste man så umgälla, att man man will gee goda Råd; Så obetäncht tror jagh aldriĝ konungen kan wara, att han skulle medh onåder uptaga en godh och wälment tancka. På det sättet skulle väl inga många wijsa sigh fram, om the för sin goda willia så illa bleffvo lönte. Det bekymbrar migh aldräast, huru det må komma lämpligen för konungen. Nu kommer det migh ihugh: Men här tohl ingen Drögzmåhl, ty om jagh intet skyndar migh, kommer mitt Råd försent, och blir då Räknat så gott som intet.

ACT. II. SC. II.

TORHEL, JÄRKER, MATTES, GERTRUD.

ACT. II. SC. III.

SIGTRUD, TORSTEN.

SIGTRUD

Tu har väl hört, min Torsten, hvad för omdöme Ingewalds dotter på Wennegarn ha gett om det, som wij slöto på sidste möte, då ständerna och Rådet voro här samblade, nembligen, att det folcket, som för sin ålderdom och bräckeligheter skull woro oförmögne, skulle slås ihjel, att det öfrige folcket desto bättre kunde ha sin spijssningh.

TORSTEN.

Ney, min konungh, det har jagh aldrig hört förr ännu. Skulle den flickan vara så förmäten, och tadla på det som konungen och hela Rådet ha funnit gott. Det måste vara hennes Ungdomss fehl, och måste man intet vara så strängh, som migh tyckes, att man tillmäter henne detta som någon arghet, uthan snarare beklaga hennes Owettenhet.

SIGTRUD.

Jagh har och så täncht, och fördenskull låtit säga hennes Fader och henne, det han skulle hålla sådant tahl inne, Men hon kan intet låta säga sigh, uthan Påstår ändå, att hon kan vijsa oss det som bättre är, och gör gabb aff vårt.

TORSTEN.

Är det så, så lærer alt sammans här komma ifrån Ingewald hennes Fader, ty det kommer mig ihugh, att han intet synnerligen gillade det Rådet, uthan sökte på alt sätt att hindra det, men effter

det intet lät sigh göra, har han giffvit sin datter inn, att hon i hanss stadh skulle yrekia hanss meningh. Och effter nu så är, att hon intet will låta råda sigh, och känna det hon har felat, tycker jagh, o konungh, att man måste skicka effter Disa i Egen Persohn, att hon kommer hijt till Upsala, och låter höra sitt förståndiga Råd, som hon i sin hiärna ha spunnit opp. Och woro det wäl, att det skedde medh det första, innan hennes tokota förslagh kommer vijdare att sprijdass.

SIGTRUD.

Jagh har warit aff samma tancka, och skal tu få höra, hvadh jagh har i sinne att sättia den förståndiga Disa för tijdh och sätt före, att kom[ma] på, då får man see, huru vjda hennes stora förståndh sig sträcker. Jagh vill låta befalla, att hon skal komma till migh, hvarcken klädd eller oklädd, hvarcken till häst eller foot, åkande eller baren, Roende eller seglande, hvarken Dag eller Natt, ny eller nedan, och wijsa sitt förslagh, om det är bättre änn vårt. Så omöjeligen som det ähr för henne, att komma hijt på detta sättet, så omöjeligit lærer det wara, att wijsa oss något bättre Råd, änn vårt Egit. Låt see Torsten, Gijff i befallningh att man kallar Disa till migh, medh dee ordh, som jagh rättnu sade.

TORSTEN.

Det bliffver henne fuller omöjeligen, o konungh, att effterleffva: Men så kunde aldrigh bättre medel hittas att genhöffa henne medh än detta.

SIGTRUD Solus.

Torsten fant, som iagh tycker, rätt på sammanhanget aff denna handeln, Ty det kunde omöjeligen löpa En så stor och dristigh förmäthenhet på En ung flicka, att hon skulle understå sigh att Pruta vårt Beslut: uthan Ingewald lærer wara Roten till alt detta: Men Disa skal wäl bekänna althop förr änn hon blijr lös, och skal både hon och hennes Fader dyrt Betabla sin Envijsstet.

ACT. III. SC. I.

INGEWALD, DISA, THOREBORG.

INGEWALD.

Nogh tänchte jagh att konungen intet skulle annorledz taa upp, hvadh som min Disa ha sagdt, om det skulle komma för hansz öhron: men ehuru Disa sigh förplichtade, och ehuru hon wijste sigh allfwarsam här vjdh, trodde jagh dock omöjeligen annat, änn hon skulle ändra sitt sinne, och mehr föllia dee trogne förmaningar som jagh henne gaff. Det Plågar migh aldrähögst, att jagh så oskyldigh blifver Blandat här j, och Beskyldh före att ha up studzat henne, då jagh tvärt Emot gjorde all flijt att tabla henne uthur sitt Envijsa Sinne. Ja nu har tu Disa handlat, så att icke allenast Tu, uthan jagh och hela mitt huus står i största fabra, och kan på intet sätt undslippa konungens wrede och onåde.

THOREBORG.

Jagh Beder tigh, min K. Man, hvadh mon det wara, som så högt har bringat oss i konungens onåde, att han har orsak att wredgas öfver oss.

INGEWALD.

Disas Envijsa sinne och sielffklokheth har Bracht både sigh, tigh och oss alla om halasen.

DISA.

Lät detta intet Bekymbra tigh så högt, min hiertanss fahr, jagh har Reda funnit på medel, huru jagh skal föra den fahrliga och Beswährliga Resan uth, som konungen har Befalt migh göra till Upsala: Och är han väl intet så fahrligh, som han kan synas.

THOREBORG

Har konungen, min goda Man, befalt att Disa skulle komma till honom till Upsala.

INGEWALD.

Ja, och på ett sådant besvärligt sätt, att det är ogörligt för den klokeste menniskia i hela werlden. Ty hon är Befalt att komma till konungen hvarcken klädd eller oklädd, hvarcken till häst eller foot, icke åkande eller Buren, Roende eller seglande, hvarcken dagh eller natt, ny eller Nedan; kan hon det icke göra, och der jämpte wijsa något förståndigare förslag, ännu det som konungen och Rådet ha funnit gott, så skal det gälla henne det käresta.

THOREBORG.

Skulle nu, min dotter, den trogne och flitige försorgh, som tin fader och jagh alla dagar ha haft för tigh, sampt den hörsamhet, den du som en dotter borde ha för tina föräldrar, intet mehra wara tigh om hiertat, ännu tu så snöpligen skulle slå våra trogne och allfvarsame förmaningar i wädet. Seer tu nu, att det gick tigh efter våra ordh i handh, kan tu nu finna, huru Brinnande Föräldrarnass Hierta är emot Barnen, och huru ljetet barnen stundom uth weta det att skönja. Tu må nu åthniuta, hvad tu har förtiänt, då det intet hielpste att troligen wara tigh. Jagh förmodar att konungen lærer finna tin Faders Oskyldighet, då han rättelig ser efter.

DISA.

Jagh förmodar, att jagh aldrigh så ha skickat migh, att mine Föräldrar ska ha orsak att tänckia på migh som En olydigh dotter; ty att jagh i detta fall intet kunde göra som migh bleff befalt har jag stora skähl till, och har väl intet så stor fabra.

INGEWALD.

Fall ännu till Föga mitt barn, och see till, att tu ther medh kan blijdka konungens wrede. Ty det är mycket större fehl att Påstå sitt förseende, ännu sielfwa förseendet. Ödminka tigh ännu, Ty konungen är Rätt så godh och nådigh, som han är onådigh, då han blifver Retat, och vächt till wrede.

THOREBORG.

Lydh tin Faders befallningh, och wachta tigh, medan tu ännu kan ha tijdh, ty om konungen förmärker att tu söker till förfächta tin galenskap, Blifver han så förbittrat, att han aldrig kan mehra blijdkass.

DISA.

Om jagh ha wijst, att det ha haft någon nödh, skulle jagh wäl i förstonne ha hållit opp, men jagh är så viss om att det intet skal skada migh, så att jagh förmodar konungen lærer Behaga mitt rådh.

INGEWALD.

Efter tin Envijsbet intet står att öffvertabla, så minss lijkväl, hvadh wij tigh ha förmant, och wachta tigh, wachta tigh, mitt barn, att tu tå icke will grippa till vår trogne Förmaningh, när det blifver tigh förment.

THOREBORG.

Giör som wij ha hållit tigh före, min k. Däuter, och sök ännu att bönfalla hos konungen. Hvem weet, han tör ännu medh ödmuikhet och tårar, Blidkas och böyas, att gee tigh till.

ACT. III. SC. II.

DISA, PICKELHERING.

DISA.

Jagh måste medh största medynckan see, huru mina gode Föräldrar låta sigh bekymbra det, att jagh ha fördristat migh att komma till konungen, Och plågar det dem mäst, att konungen ha skriffvit migh så sällsynt sätt före, som lijkväl har ingen svårhet medh sigh. Konungen har wäl tycht, att som han denna gången ha satt migh En så omöjelig tingh före, att jagh intet skal diärfves uplyfta mina ögon dher emot, mycket mindre göra der efter. Ney! änn fann han intet Disa Rådhlöös, ey heller är detta mechtigt att

ställa min resa inn. Skaffa migh Pickelhering min släde fram, och spänn dher fram före två drängar, för och En stor bäck till migh, och lät migh få ett så stort fiskarnät, att det kan betäcka hela min kropp.

PICKELHÄRING.

Hvadh skal detta wara för En färdh, Jungfru Disa, är det nu nyjaste maneret att helsa såledz på sin kongh. Men sägh mey Jungfru hvadh J sku medh Bocken, sku i molcka honom på wägen: Men sij det är sandt, man kan intet molcka honom, jagh tar händre en get, så kan man få miölek på Resan. Änn nätet min Jungfru att hvar till Begära i det, kanske J mena, att det är flygande fiskar emellan Wennegarn och Upsala: som J kunna fånga, eller och mena J att det kommer på wägen stekta sparffvar och flyga Ehr i nätet. Nogh ha i gott Förslag min Jungfru, om det allenast dugde något.

DISA.

Mer änn tuseende gånger måste jagh ha förtreet aff titt led-samma, och otijdiga skämt; Och är det omöjeligen, att tu kan wara alffversam, när tu bliffver befalt att förrätta något, som medh alffvar skal görass. Nu finner jagh orsaken, hvij tu intet medh Bättre besked förrättar det man tigh förtror, efter alla tina tanc-
kar äro uppå skämt och narrij.

PICKELHERING.

Ja, Jagh må Bekänna, att Ehr Upsala färdh är wäl så löjeli-
gh, att En som tokot är, må skratta ihjel sigh ther wijdh.

DISA.

En drängh måste i sin plumpe hierna intet wäga, hvadh hans herre honom befaller, om det är Gott eller ondt, löjeligt eller alff-
versampt, uthan straxt föra sin beställningh till ända.

PICKELHERING.

Hör min Jungfru, ät för änn J Reser till Upsala, så kan Boc-
ken få blij hema. Men kanske J ha honom medh för Ehr helsa

skull, och ska fördriffva Hostan der medh, ja Getemiölek Plä vara godh för Hosten. J ska gärna fån.

DISA.

Gå, som jagh ha sagdt tigh, och uppehålt migh intet längre, ty i skymningen måste jagh wara hos konungen i Upsala.

PICKELHER[ING].

Höör min Jungfru, är nij intet i Upsala redan? nej, denna Upsala Resan bekymbrar migh så mycket, att jagh intet veet hvar jagh är. Så skal jagh fuller bära hijt släden å drängarna, bocken å nätet.

DISA.

Gack bort Narr, och dröy intet min tijdh bort medh titt otijdiga skämt.

PICKELHERING.

Nu går jagh åstadh, men hör Jungfru sku J vara i dagh i skymningen uthi Upsala, eller är det tijdh nogh i Morgen, Effter det snögar så mycket i Dag, så kan man väl bijda öfver natten, nu går iag åstadb.

DISA.

Ja, uthan någon gensäjelsse måste jagh vara För konungens döhr, i affton då skunt bliffver. Skynda tig, att intet tijden går fåfängt bort, och Pass på att tabla så mycket om att tu går åstadh, uthan gack åstad medh allfvare.

ACT. III. SC. III.

DISA, PICKELHERING.

DISA.

Denna gången har jagh haft En så Besvärligh resa emellan Upsala och Wennegarn, som tusende andra, Jagh kan säija att jagh har Rest här emellan hundrade gånger, men denna ha varit

svårare änn alla ihop. Köldh och Blåst, Snö och titt Narrij ha så förtretat och harmat migh, att jagh aldrig kan glömma det.

PICKELHERING.

Göm händerna i Barmen k. Jungfru Disa, efter i klaga att i Frysa. Änn jagh som ha måst gå i Snön, så att det står upp till Halssgropen det synes väl på mina skor, hvadh snö som är på vägen.

DISA.

Kan jagh dock aldrig vinna tigh till att vara allfversam, och låta blij titt otijdiga skämt. Gack till dhem som wachta wijdh konungens Dörr, och sägh, att jagh nu är här som konungen har befalt.

PICKELHERING.

Men har konungen befalt Ehr komma halfnaken, ska jagh tabla om att J ha bocken medh Ehr, eller skal jagh säja att Babra Disa är här uthan före, Jagh menar det är Bäst.

DISA.

Sägh tu allenast att jagh är här, och Bekymbra tigh intet wijdare här om.

PICKELHERING.

Nå Nå, efter J är så heter om hufvudet, så skal jagh väl blij borta, till dess sinne svahlnar på Ehr.

DISA.

Kommer nu Pickelhäring intet snart igen, så står jagh migh Rätt slätt, Fördy kölden blij Emot natten alt strängare och strängare.

ACT. III. SC. IV.

SIGTRUD, DISA, PICKELHERING.

Medan Pickelhäringen är Bohrta, komma En stor hop gåssar, som lee och undra på Disas Färdh, hvilka Pickelhäringen kör sin koos säjandes

PICKELHER[ING].

Tvy ehr gåssar, Packa Ehr Bort, ha J intet sedt ett tok förr. See här K. Herre är vår Jungfru, ha J väl sedt makan optogh, är icke som jagh sade Eder dher inne.

SIGTRUD.

Nå välkommen Disa, nu kommer tu rätt wacker Resandess, täncker tu medh tin gahlenskap att blidka oss, och bringa oss att glömma bort dhe smädeliga och förmätne ordh som tu emot oss har fäldt. Neij det går tigh intet ann, uthan för snart titt förståndiga och kloke rådth fram.

PICKELHERING.

eller du får skam.

DISA.

Tu må intet undra, O konungh, att jagh kommer på detta sättet fabrandes, det kommer migh mehr underligt före, att tu har satt migh denna Resan före, såssom helt omöjelig. Tu har, O konungh låtit befalla migh, Att jagh skulle komma hijt hvarken klädd eller oklädd, det må man väl säja om migh, ty hvarken är jagh Bar eller klädd medh detta tunna näät. Hvarcken åkandes, Rijdandess eller gåendes skulle jagh komma hijt, det har jagh sökt att effterleffva, och kan ingen säja, om jagh åker rijder eller går. Hvarcken dag eller natt, ny eller nedan har iagh stält migh inn, ty nu är det den stund som skillier dagh och natten åth, Ny är det intet mehr änn nedan, effter månen gånget i fülle, och är lijka när till nedan och ny, men lijkväl intet debra.

SIGTRUD.

Här uthi har tu giordt vår befallningh så väl tillfyllest, att vij helt och hållit undra oss öfver titt stora förståndh, kan tu och vijsa oss ett Råd, som är Bättre änn det som vij tillförende ha slutit, så skal tu ha vår gunst och nådh så stor, som tu hade henne tillförende.

DISA.

Hvadh mitt Betänchiande wijdhkommer här vijdh, så tyckr jagh, att man änteligen måste förskona det folcket, som man ha täncht att dräpa. Och allenast låtas för allmogen, som man wille taga halffparten aff dhem aff daga; låtandes 2 och 2 kasta tärningh, så att dee, som minst aff dhem fingo på tärningen, skulle vara såssom dömde till lijffvet. När dee nu voro i den tanckan, att bara döden stodo dhem före, gjorde dhe hädre något annat som voro drägeligare, allenast dee kunde frija sitt lijff. Och då skulle man såledz lijka som slippa halffva parten aff dhem, ehuru väl dhe blee uthi vårt landh qvahr, och skulle sedan spijssningen förslå dubbelt så mycket som elliest.

SIGTRUD.

Titt förståndige tahl, min Disa, Behagar migh så väl, att jagh framför alla andra wällier tig till min Drottningh. Lät, vackre Disa, föra tigh inn i slättet, så länge man kan kalla allmogen tillsamman.

DISA.

Skynda tigh Pickelhäring, och lät migh intet längre sittaa och plåga migh i denna kölden.

ACT. IV. SC. I.

TORKEL, BÖNDERNA, PICKELHERING.

ACT. IV. SC. II.

SIGTRUD, DISA, TORDEL, PICKELHÄRING, BÖNDERNA.

TORDEL.

Nu har jag fuller giordt min flit, det mästa jag har kunnat, att hielpa dee Elaka Bönderna; men så tror jag fuller nästan, att konungen och Drottningen ha Beslutit detta långt förr ännu jag tahlte dher om. Ehuru dher om nu är, så måste man intet låta Bönderna weta dher aff, uthan lijkväl föra dhem i dhen tancan, att jag ha giordt altihop till saken Ensamen, och att det intet ha skedt elliest, om jag icke hade warit. Det är och ett gott greep att snyta pungen på dhem, och vinna myndighet hoos dhem och gott omdöme.

NB. Nu drags Gardinen upp, och då Fogden får see konungen och Drottningen, stryker han segel och Bugar säjandes

Nådige konungh, Nu har jag Bönderna församblade, så många som ha varit bär på Mötet, jag måste väl kalla dhem fram.

SIGTRUD.

Lät nu min Disa, allmogen weeta, för hvad orsak skull dee äro sammankallade, att man medh det första må see boot uppå dherass store klagan.

DISA.

Jagh behöffver intet säja Ehr orsaken, mitt folck, hvij man ha låtit sambla Ehr på detta rum, och hvij man är tvungen att låta Ehr lätta på Ehrt lijff, J veeta det tillförende alt för väl, så att man intet winner dher medh mehr ännu som minner Ehr Eder älendighet och jämmer uppå. Willia J nu undergå det straff, som tärningen ha skriffwit Ehr före, eller willia J, så skal det och stå Ehr frijtt, att blij wijdh lifvet.

MATTÄS.

Ja k. Drottningh hä ä olijka tingh dij båden, löffva ellr döö, om wij få loff till hää, nog löffva vij Tusen gånger häldrä.

DISA.

Ja, Ja, men medh dhe Hvilkor, att om J sku få leffva, så måste J intet länger blij här, uthan måste taa Ehr koosa upføre till de nordeska skogar, som ännu intet äro brukade och bebodde aff folck, till att ta up deem, och föra häffdh dher på. Och will man till Ehrt uppehälle gee Ehr, hvar och En, En yxe, en Boge, och En hanske full korn. Och äro J nu dher medh tillfredz, så måste J nu straxt laga Ehr på vägen, Effter landet intet förmår längre att hålla Ehr uppe.

PICKELHERING.

Mon landet och jorden intet ska kunna Bära dhem nu sehn dhe äro dömde ifrån lifvet, det är bäst, att dhe laga sigh hädan snart så att dhe icke fahra leffvandess neder.

DISA.

Och skole J straxt få det som man ha tillsagdt Ehr.

JÄRKER.

Stor tack för hä Fru Disa, hä villia vij gärna göra, å håller änn gärna ändå.

MATTÄS.

Du veet intet Rätt tell tytlera Dronningiä tu, hieter icke hussbondfrunä wår Fru, nogh ska Dronningä hieta nå anna.

JÄRKER.

Tää, hva ska hon hieta då.

MATTÄS.

Hä ä tusend gånger Bättre å kallanä bara Disa, hä håller hon snarare tell godo: men vija meg hon är något Baar nu, j jäns var hon Bar och halfnakin, men nu ha hon fått Crunå på Nackan, å fotsiidan Gullkiortel. NB. Nu gå Fogden och bönderna aff.

DISA.

Huru synes tigh om detta Förlupit, om icke det war något drägeligare änn det förra, min konungh.

SIGTRUD.

Jagh tycker mehr änn väl, om alt det tu oss säger min Disa.

DISA.

Migh tyckes, att här medh kan alt folcket ble behållit, hungern stillat, landet Blidgat, och konungenss inkomster ökade: Ty man förmodar, att då detta folcket kommer En gångh till Bättre tillstånd (Hvilket jagh tror lærer ske medh det snaresta, effter jagh har låtit migh säga om dhen ymnighet, som der skal vara aff wilda Foglar och diur, jämpte godt tillfälle att föda allehanda slagz Boskap) kunna dheras booställen gee dhem så väl Egit uppehålle, så väl som och förmehra konungens Jnkomster.

SIGTRUD.

Det kommer oss såssom aff Himmelen, alt hvadh tin Mund säger oss, min Disa, Och har tu så högt förplichtat oss att mena tigh wäl, att jagh tycker dena löön, som tu här till ha fått, intet förslår att förtiena tin försichtighet och goda mening medh. Wäl ann, Tigh till ähra min Disa, för det tu medh titt förståndh har frijat så många människiorss lijff; Såssom tu har kommit till oss här i Upsala i skymningen och då tunglet gick i fyllo, skal och här effter då Tunglet går i Göijemånaden i Fylle, alltijs hållas aff Sweriges Rådth och inbyggare ett allment Tingh och möte, att sluta om Rijkzenss wälfärdh och angelägenheter, jämpte en stor och Frij marcknadh, som aff Disa skal ha sitt namn, och tigh till ähra, min Disa, kallass Disating.

ACT. IV. SC. III.

TORKEL, BÖNDERNA, PICKELHERING.

TORKEL.

Blijr J qvabr här, gode Männ, till dhes J få det som Drottningen ha loffvat Ehr, kom tu Pelle och Ambiörn, och hielp meg medh spannmählen inn.

JÄRKER.

Ja jagh tänker, hä ä intä så myckiä, hä tröste jen flugu bära dij, hä löper inte mehra jen hanska på hvar, hä ska inte stort fylla i spann.

MATTÄS.

Ja hä må du väl säja Järker, så gärna mått däm ha gett oss inte, som hä der, men hä va de bästa som vij fingo aff Dronningä, hä va lifve, fast vij ha fått jen spann korn, och mist buffvu, så ha säden ingen grann hielpt oss.

TORKEL.

Kom nu hijt, så skola J få hvar sin wante full, ta hvar och En sin wante hijt.

MATTÄS.

Hä var sagt far vij skulle ha hvar sen hanska full, ä nu har ja inte anna änn fingervantar me meg, dom gillass intet för fult, uthan ja måtte ha båda fulla.

TORKEL.

Om J intet äro nögda medh det som Drottningen har welat gee Ehr, så ska jagh ännu laga, att J sku blij dömde effter tärningen. See här är och åt hvar och En, en boge, som i kunna fälla Diur och foglar medh, och yxer som i kunna ta upp landet medh, och Rödja dhen wilda skogen. Läter nu see, lager ehr fort ästadh, ty om mann i öffvermorgon finner Ehr här, lärer det gälla Edert lijff.

BÖNDEERNA.

Ja Ja, mycke gärna, Fahren wäl nu käre Fahr, helser fljttigt
More hema.

TORDEL.

Det måste vara En mycket klook menniskia wår Drottningh
liqkwäl, tänck på tåcke artigt förslagb det dher war som hon gaff,
och huru nyttigt det war för gemena Bästa. Men det pass jagb
intet så stort på fördenskull, Jagb håller mäst aff henne för dhen
orsaken skull, att hon ha slagit sädh till allmogen, som jagb får
göra migh vinst på. Förty hon har befalt att hvar och En skulle
få En godh hanske full, och ändå något på köpet, men jagb ha
gett dhem så braff knapt, icke En ha fått hansken full, å så ha
jagb och bytt bort säden, förty det war mycket skön sädh, det
som Drottningen lät gee dhem. Nu På några hundrade hanskar
eller tusend, så har jagb liqkwäl En hoop sädh öfver, det geer
fulle peningar dhenna tijden tåcke slagb. Så måste En på alt
sätt ha möda för sin föda. Nu ville jagb gärna sällia säden i
marcknan i morgon, men jagb törss inet Rätt wäl, ty då torde
någon förstå min understuckne handel, jagb ska fuller få någon
annan godb vänn, som gör migh den tiensten, jagb kan fuller göra
honom så gott igen, wij tiena hvar annan så inbördes sådant folck
som jagb.

PICKELHERING.

Kommer här fram och säjer att det skal Rätt nu ble Marcknadh,
och bee dem ble qvar så länge till dess dhe få handla.

ACT. V. SC.

ALT MARKNADSFOLCKET.

ETT RÄTT METODISKT
FRIJERIJ /
 STÄLT VNDER ETT SAMTAAL
 EMELLAN
 MONSIEUR OCH JUNGFRUN.
 FÖR ÄHRLIGIT / KORTTWILLIGT OCH LUSTIGT
 TIJDH-FÖRDRIJFF / VTHI EN WIJSA
 TILSAMMANBRACHT.
 UNDER THE NOTHER:
 PIJNA OCH QWAAL / FÖRVATAN TAAL / etc.
 TRYCKT ÅHR 1683.

1.

MONSIEUR. Högtäbrade DAM,
 Min Kärligbeetz FLAM,
 Jagh Eder här insinuer,
 Sigh Kärleeken teer / Ju länger ju mehr /
 Ju länger iagh eder anseer;
 Ach Jungfru from / skön Rosenblom /
 Migh gifwen Tröst och Låkedom.

2.

JUNGFRUN. Monsieur vppenbare och sigh förklare /
 Hwad mangel går honom vppå /
 Förnummes här Boot / Emoot then Sott /
 Thet wore stoor Yncka ey få:
 Ey then Defect, Das war nicht recht /
 Min Herr' är hastigt aff Sömpnen wächt.

3.

MONSIEUR. Ach Hierteligh Kär / Then Kärleek iagh bär /
 Jagh näpligh vthsäija kan /
 Jagh vnner Ehr godt / Lell drijfwen j Spott /
 Emoot en sann käriligen Man /
 Ehr Linfligh Kinn Haa betagit mitt Sinn;
 Ty hwijlen sköön Jungfru i Famnen min.

4.

JUNGFRUN. Ach låter migh fara / Skal iagh åter lära
 At sittia som Barn vtbi Knää?
 I hafwen Fördragh medh edor Famtagh /
 Jagh kan slätt intet ther medh /
 Jagh är ey waan: Men troor på staan /
 I måste wäl wara en Courtisan.

5.

MONSIEUR. Ja / courtisera medh en Jungfru medh Ähra /
 Är ju en ostraffeligh Ting /
 När man icke täncker medh listiga Räncker /
 At föra en Damma omkring:
 Men synes migh fast höfweligh /
 Moot Jungfrur wäl comportera sigh.

6.

JUNGFRUN. Kärleekz Præsenter och Comportementer,
 Förstår man så entre les deux,
 Men vtan Skämpt / alt är icke jämpt /
 Här finnes en Hätskoo löös:
 Dock är migh kärt / Och Ähran wärdt /
 Han ställer sig höfligh som han haar lärdt.

7.

MONSIEUR. At wara Gudfruchtigh / from / ährligh och tuchtigh /
 Skal spörjas hoos migh i all Stund /

Och önskar migh sund aff hiertans Grund /
 Få kyssa tin Socker-sööt Mund /
 Ach migh thet vnd / Sköön Rosenmund /
 Ja / Rosenlillia i Rosenlund.

8.

JUNGFRUN. Ach migh förskoner the vnge Personer /
 Som all sin Affecter och Taal /
 Så lifligen ställa / Så swassande fälla /
 Mång Jungfru komma i Qwaal /
 Bringa också / som Falcken gråå /
 I sina Kloor the Dufwor småå.

9.

MONSIEUR. Jagh thet icke kan / Underdöllia försann /
 At mången ju finnes ibland /
 Som courtisera, pollera, blomera,
 Sin Ord medh Munn och Hand /
 Ock så förföör Jungfrur / man spöör /
 Långt bort från migh sådan Humeur.

10.

JUNGFRUN. Så säija wäl fleer / Fast Hiertat thet leer /
 Och annat gemeenligen skeer /
 Min Wän iagh Ehr beer / Förlåten migh mehr /
 Jagh edra Tanckar ey seer:
 Men släppen migh / Ty sannerligh /
 Jagh fructar at Moder Förijfrar sigh.

11.

MONSIEUR. Ach hiertans Wän / Betäncken igen /
 Nogh fins mång listiger Möö /
 En Dom öfwer alla / Then här wille fälla /
 Wärd wore han Döden at döö:
 Men Trooheet klaar blijr vppenbaar /
 Ty sitter än hoos migh Jungfru qwaar.

12.

JUNGFRUN. Jagh märcker grant / I talen wäl sant /
 Jagh må föga skäja ther til /
 Och ware then twijstigh / spitzfundigh och listigh /
 Som trogen ey wara wil;
 Jagh achtar migh / Så gör hwar sigh /
 Här medh Monsieur j släppen migh.

13.

MONSIEUR. Mig excuseer, Jagh hafwer än mehr /
 Sköön Jungfru at säija för Ehr /
 Ty hwijlen en Stund i thenna här Lund /
 Min heela Dessen och Grund /
 Är thet behändt / At j worn migh sändt /
 Mitt Hierta til Contentement.

14.

JUNGFRUN. Contentement är migh ey bekändt /
 Thet främmande Språket förwändt /
 Jagh haar ingenstädz warit vthom Landz /
 Jagh kan icke parla så Franz,
 Säger edert Intent, Förvtan all Skämt /
 Jagh kan slätt ingen Complement.

15.

MONSIEUR. At Complementera, Min Ord vth stoffera /
 Jagh lägger ey storligen winn /
 Ey heller min Kära så simpel mond' wara /
 Hon märcker wäl Tanckarna min /
 Dam Excellent / Ehr Kärleek wändt /
 Mitt Hierta til Contentement.

16.

JUNGFRUN. Ney Sanningen rögda / Jagh är wäl at slögda /
 Medh Mans-Personer ey waan /

Dock lyster migh höra / hwad j hafwen at föra /
 Hwad Nytt j här bringen på Baan /
 Gåår genom Stijgh / Säger frijligh /
 Ther på iagh resolverar migh.

17.

MONSIEUR. Jag wille migh wåga / sköön Jungfru at fråga /
 Om hon aff Kärligheetz Moo /
 Til någon godh Wän / aff Swänner och Män /
 Haar gifwit sitt Hierta och Troo?
 Men sannerligh / Jagh är dristeligh /
 Dock hoppas hon pardonerar migh.

18.

JUNGFRUN. Slätt ingen godh Wän / Aff Swänner och Män /
 Haar iagh migh gifwit ännu /
 Mitt Hierta iagh gifwer / Så länge iagh lefwer /
 Alt til then ewige Gudh:
 Ey heller weet aff någon Kärleek /
 Så simpel är iagh och vtan Sweek.

19.

MONSIEUR. Sköön Jungfru / wäl an / At tänckia på Man /
 Ehr Höfwa nu tilsäija kan /
 Ja / täncken ther hos / huru Tijden / min Roos /
 Ja Lijfwet fortlöper sin koos /
 Ehr Ålder blijdh säger: Nu är Tijdh /
 Uthkora en Wän i Werlden widh.

20.

JUNGFRUN. Ach gode Monsieur, Hwad sälsampt iagh böör /
 I täncken Ehr tällia migh inn /
 Jagh haar ey belefwat migh Man vndergifwa /
 Men slutit vthi mitt Sinn /
 Utan all Nöö på thenna Öö /
 Lefwa en Möö / och Jungfru döö /

21.

MONSIEUR. Bewara Ehr Gudh / För sådan en Hugh /
 Gudz Ordning är wisseligh godh /
 Som Adam och Eva tilsamman bödh lefwa /
 At blifwa ett Kött och Blodh /
 Bättre är döo än sådan Nödh
 Gå så alleen i Sorgen snödh.

22.

JUNGFRUN. Ey wore iagh nögd / Så spilla min Frögd /
 Så nyys vprunnen och vng /
 Qvittera min Lust / För Suckan och Pust /
 Skulle Skäpnan migh wara så tung?
 Mitt Hierta skäär / The mång Beswär /
 Som Moders Nampn ju medh sigh bär.

23.

MONSIEUR. Man hölle för godt / Hwad Gudh efter Mått /
 Tacks hwariom läggia vppå /
 Gudh gifwer och Frögd / Til Hugnat och Nögd /
 Bland them som i Huushället gå:
 Ja / widh vårt Bord / Utan Gudz Ord /
 Är ingen Frögd på thenna Jord.

24.

JUNGFRUN. Thet är dock hårdt / Och faller migh swårt /
 The gamblas gemeenliga Ord:
 Thet kostar paar Nötter / At sättia sin' Fötter /
 Alt vnder sitt egit Bord /
 Jagh gissar til / Then Gissning är gill /
 At stora Intrader i Huset wil.

25.

MONSIEUR. At fruehta Gudh och hålla hans Budh /
 Är mehr än all Werldzens Guld /

Ja / Huset förmeeras / Om thet wäl regeras /
 Och Hustrun är trogen och huld /
 Rijff / slijt och fijk / Fåfängt är slijkt /
 Wälsignelsen gör Huset rijkt.

26.

JUNGFRUN. Ach vnderlig' Tanckar i mitt Hierta nu wanckar /
 Som är så eenfaldigh och kleen /
 Dock i thenna Daggh / Fast äldre än iagh /
 Fins Jungfrur som sofwä alleen /
 Än är nogh Tijdh / Tycker iagh frijligh /
 I främmand' Mans Wäld at städia mig.

27.

MONSIEUR. Sköön Jungfru migh troor / fast Äldren ey stoor /
 I gå dock i yppersta Floor /
 Exempel också / Man finner vppå /
 Mång yngre medh Brud-Kronan gå:
 Rebecca / sij / war äfwen som I /
 När Isaac anställte sitt Frijerij.

28.

JUNGFRUN. Jagh kan icke neka / Och må icke twijka /
 I hafwen wäl läsit Ehr Book /
 Jagh wijke nu hijt / Jagh wijke nu tijt /
 Alt ären I migh för klook /
 Dock sitter iagh still / Hörer vnderksam til /
 Hwart hädan Discoursen lända wil.

29.

MONSIEUR. Emedan iagh är / Min Ungdoms Beswär /
 Så wijda nu gången förbij /
 At iagh som en Man migh vnderstå kan /
 Om en Kärleeks Blomma försij /
 Therför' så är / Skön hiertans Kär /
 Til Ehr all min Hiertans Begär.

30.

JUNGFRUN. Ach gode Monsieur, Eder  hra w l b  r /
 F r sådan godh k rligh Faveur.
 Dock säija w l T  r: M ng andre skön M  r /
  n finnas aff lijffligh Coleur,
 Någon ther bland / Troor iagh f rsann /
 Min Herre fast bättre behaga kan.

31.

MONSIEUR. Ach Jungfru öfwer alla / Migh bäst I befalla /
 Ingen annan iagh täncker vppå /
 Bland Jungfrur som g   / vnder Himmelen bl   /
 Then f gerst, I wara m  /
 En  ngel reen / Synes I alleen /
 F r ögon min / Och vtan Meen.

32.

JUNGFRUN. Ach skulle I willia / Migh bl digh inbilla /
 Thet iagh Ehr s kerligh troor /
 Gudh bättre m ng stor / Widlyftigheet boor /
 Hoos mången illistigh Amoor,
 M ng talar w l godt / Meenar dock Spott /
 Och sk ncker så Tårar til tusend M tt.

33.

MONSIEUR. Om m ijeligt wore / Man Hiertat vpskore /
 Och wore ther vthinnan ey d dh /
 I klarligh f rnumme / Hwad Trooheet der summe /
 Alt inom then Kammaren r dh:
 Min k rleek godh / Aff trofast Modh /
 Eder wijsa iagh wille medh Hierteblodh.

34.

JUNGFRUN. L t Spotskheet Fl rd / G   h nn i sitt W rd /
 Dock är en fast j mmerligh Ting /

Ostadigt mång' wandra / Och Kärleeken andra /
 När Hogen fort spelar omkring /
 Lofwa wäl rundt / Hålla dock tundt /
 När the haar fått Hiertat allalund.

35.

MONSIEUR. Bort thet / bort thet / Så längan en Leedh /
 Bort then fördömmeligh Sedh /
 Bedröfwelse / Ja Jämmer och Wee /
 Skal sådanom wisselig skee /
 Sådana Twij! Ja man skal sij /
 Ond ända får alt Bedrägerij.

36.

Hwij tijgen I still / Min Jungfru Lill /
 I migh dock säkerligh troor /
 Ach kunden I see / Jagh wille betee /
 Hwad migh vthi Tanckarna groor /
 Uthi hwad Floor / Som Kärleek stoor /
 Sampt Trooheet ther inne med Ähra boor.

37.

Så emedan iagh funnit / Också hafwer wunnit /
 Til Jungfrun then Affection,
 Om Gudh nu så lagar / At hwar henne behagar /
 Min Tienstberedwilligh Person /
 Uptager hon aff Kärleeks Thron /
 Min Ähros Præsentation.

38.

Ty märcken än til: Jagh stadeligh wil /
 Som en ährlig Man ägnar och böör /
 Ehr älska och ähra / Som min hierteligh Kära /
 Til thes iagh insompnar och döör /
 Ja / Rosenrödh / Min Kärleeks Glödh /
 I stadigt skolen pröfwa i Frögd och Nödh.

39.

JUNGFRUN. Jagh kan befinna / I låten förnimma /
 Ehr Mening förståndeligh /
 Bekänner migh willigh / Som iagh och är skyllig /
 Ehr tacka demödeligh /
 Som tycker sigh behagelig /
 Then Ähran Præsentera migh.

40.

MONSIEUR. Jagh sammalund / Aff hiertans Grund /
 Min Jungfru sachtmodeligh /
 Bekänner medh Ähra / Min Skyldigheet wara /
 Berömma troohierteligh /
 Heder skee tigh / Roos ypperligh /
 Som wille migh swara så gunsteligh!

41.

JUNGFRUN. Jagh seer eder ann / För en hederligh Man /
 Som en Flicka wäl förestå kan /
 Medh henne i Roo / Förnuffteligh boo /
 I Kärligheet / Ähra och Troo /
 Ty mitt Behagh / Skolen I wäl haa /
 Kunnen I man få Föräldrars Ja.

42.

MONSIEUR. Föräldrars Jaa / Och goda Behagh /
 Wil iagh förmodeligh få /
 Allenast min Lillia / Jagh om eder Willia /
 Försäkrat blifwer äntå /
 Jagh fins demödh / Min Rosenrödh /
 För-obligerat i min Dödh.

43.

JUNGFRUN. Medh Kärleek omgifwen / Är iagh och förblifwen /
 Så för-amorerat en Möö /

Hwart Werlden hon wyker / Eder aldrigh iagh swijker/
Förr wille iagh jämmerligh döo /
Mitt Hierta i migh / Deelar iagh medh tigh /
Håller iagh ey tigh / Last hände migh.

44.

MONSIEUR. Tack hafwe min Kära / Thenna Gullring med Ähra
Til troofast Tekn hon bäär /
Gudh oss tilstädie / Fridh / Sundheet och Glädie /
Medh Kärleek oss Frögd beskäär /
Sampt dageligt Brödh / Til wår Lijffznödh /
Til thes oss skillier then bleeke Dödh.

45.

JUNGFRUN. Så önske wij. **MONSIEUR.** Min Kärlekens Nijt /
All Kärleek travelerar vthi.
JUNGFRUN. För sådant Partij / War säker och frij.
MONSIEUR. Medh Kärleeks Ceremonie,
Tagh migh i Hand. **JUNGFRUN.** Tagh migh i Fampn.
MONSIEUR. Jagh lefwer och döör eder äckta Man.

46.

Här medh godh Natt / Min eenda Skatt /
JUNGFRUN. Godh Natt medh en Affton-Datt.
MONSIEUR. Adjeu min Roos / Min ädla Turkoos /
JUNGFRUN. Gudh ware oss både hoos /
MONSIEUR. Jagh säger än: Ach bäste Wän.
Kom migh ihågh. **JUNGFRUN.** Kom snart igen.

[Uppenbara tryckfel äro här rättade].

NACHSPIEL

UTI EEN WIJSA STÄLT OCH REPRÆSENTE-
RAT GENOM 5 PERSONER.

MENALCAS. DAMON. GALATHEA. MONSUS. NISA.

1.

DAM. Ach himmel du som alt kan laga
När skall min ängzlan wända giän,
Skall iag än lengre fåfängt klaga?
Har du ey sedt min iämmer än?
Kan ingen suck dig röra då?
Skall iag ohörd förderfwas så.

2.

MEN. Håll! Damon håll! hwart länder wägen?
DAM. Vhr werlden, om det kunde skiee.
MEN. Hielp himmel, hwad är det i seyen?
DAM. Sielf himmelen är, som giör mig wee.
MEN. Mot himlen knorra höfwes ey.
DAM. Hwij giör han mig då möda? säy.

3.

MEN. Hwad är för möda som ehr tränger?
Säy Damon man ehr wända fram:
Jag seer ey hwar des orsak hänger.
Har Biörn ell' Ulfwen med sin ram
Ehr biord förskräckt och rädder giordt?
Ell' haa nij onda teckn spordt.

4.

Jag ser ey någon nöd på färde
Ey weet iag hwad ehr ängzla må:

Ty är ehr sorg af intet värde,
 Ehr hiord och Fåår oskadde gå:
 Den tryter än ey gräs och beet,
 Ey heller skygd moot solen heet.

5.

DAM. Ach herde god min wän Menalcas
 MEN. Ja Damon ja, jag står ju här:
 DAM. Ehr lycka är, att i fån skalckas,
 MEN. Den lyckan ehr och unnas lär,
 Om I man sielf den äga kund'
 DAM. Olycklig dag! Olycklig stund.

6.

MEN. Hwad är det åt, att i mig bryder?
 Hwad giuar slickt ehrt dictat skiämt?
 DAM. Jag skiämtar ey, ty munnen lyder,
 det hiertat råder som är klämt.
 MEN. Säg ut een gång och war ey seen.
 DAM. Gack bort och läs thet på hwar green.

7.

Menalcas ach, iag måste undra
 Att I ehr så kan ställa an,
 Som I ey wijste det doch hundra,
 ja fler ändå ehr säya kan.
 Celinde har mit hierta fört
 I slick en wända som I hördt.

8.

MEN. Celinde är thet sant I seyer
 Hon prydnad i wår ängiar här.
 DAM. Så hårdt ett hierta hon doch äger
 I bröstet som hon skiöner är;
 Innom des kropp så miuck och leen
 Ett hierta sitter utaf steen.

9.

Jag siunger, klagar, sörier, qwider
 För hennes hårdheet hwar iag går
 Hwad iag af den för wända lider
 Weet hwar en buske som där ståår?
 Dee ha min klagan ofta hört.
 Och wist sig af medömkan rördt.

10.

Sielf Echo, som här plägar skiämta
 Och gie oss våra ord igen
 Alt det hon seyer, måst hon hämta
 Vtaf min klagan: ty iag den
 Så stadigt drifwer tid för an
 Att hon ey annat seya kan.

11.

Hwar wind som blås en deel framförer
 Af mina suckar af min nöd:
 Doch henne sådant alt ey rörer
 Sin lust will hon see på min död:
 Celinde ach; betänck dig wäl
 Förgiör ey din så trogne träl.

12.

Ey solen någon gång upstiger
 Så bittigt eller sent bortgår
 Som hon ey seer mig hwart iag snijtter (?)
 Och för Celinde koja står
 Doch all min dienst så fåfäng går:
 Förackt och spee till lön iag får.

13.

Så ofta som sin späda tunga
 I högden Lärckian röra skall,

Måst hon om Damons älskog siunga,
 Slick lååt för Fogle skocken all
 De siunga sorgesång med mig
 Celinde endast frögdar sig.

14.

Sidst kom iag een gång till att drifwa,
 Min hwijta biord på samma beet
 Där som hon låg och tänckte blifwa
 I skuggan undan solen beet;
 Så snart hon mig man warse blef
 Så weet iag ey hwad henne dref.

15.

Är iag Celinde doch så stygger,
 Att du för mig bör fasa så?
 Jag är sielf om min skapnad trygger,
 Jag såg mig sidst uti vår wrå:
 Att Daphnes din i deyligheet
 Mig icke hinner, sielf iag weet.

16.

MEN. Att iag är swart, det solen wäller
 Som bränner mig alt stadigt så:
 Dät swarta färgan sitt behåller,
 Dät hwijta lät besmittas må,
 Ty sätt på färgan ingen lijt
 Hur snart försmälter snön så hwijt?

17.

DAM. Kan tig då ingen ting beweka
 Celinde? see then fläck som går
 På bergen och de som där leka
 de äro alle mina fåår:
 Mig tryter hwarecken miölk ell' ost,
 Till sommar eller winterkost.

18.

Ach kom Celinde, see thet nöje
 Som dig min koja gifwa skall:
 Min äng dig fägnar med sitt löije
 Med foglesånger skogen all
 En kiälla frisk och fiskrijk åå
 Din törst och hunger stilla må.

19.

Drif hijt ditt fää, här wanckar skugga
 Din getter sku här finna barek,
 Hwad fåren din här lyster tugga
 Det gier dem alt min friska marck
 Mot natten i mitt ringa stall
 Din hiord hoos min sig hwijla skall.

20.

Celinde sådant ey betäncker;
 Hon acktar all min wänskap ey;
 Lick hwad iag wäntar, hon mig skiäncker
 För tusend böner, tusend ney.
 MEN. Will hon ehr då förskiuta så
 Så kan wij wäl en annan få.

21.

Än Amaryllis som plä wackta
 Wid andra stranden sine fåår?
 Om Damon henne wil betrackta
 Celinde hon snart öfwergrår;
 DAM. Menalcas ney, ach! kiäre ney!
 Hon går moot min Celinde ey.

22.

Slickt tror iag ey Menalcas seyer
 Af hiertat doch om thet så skier

Är thet doch lätt; ty han reda äger
Sin Galathe och torf ey meer.

MEN. Men Amaryllis winnes för.

DAM. Celinde iag doch sökia böör.

23.

Des skiönheet och des fagra kinder
Ett höga himmlens konstwärck är.

MEN. Läll kostar Amaryllis mindre
båd' skiäncker, möda och beswär.

DAM. Celindes lijka är ey till.

MEN. Doch är och Amaryllis gill.

24.

Den som en will med böner truga
Det håller iag för lagom rätt.

Och säker den tör för sig buga
När han blir mött på lika sätt;

Lätt henne i sin wrångheet gåå,
Hwad giäll hon tig betäncker tå.

25.

DAM. När solen till sin hwijlo hinner,
Hon sig ther öfwer frögdar nog
När aftonen om roo påminner.

Kiör bonden hem sin öök och plog
Hwart få thar tillflyckt till sitt stall
Men iag alt framgent waka skall.

26.

GALATH. Hwad är för snack, som i här föra
Jag hemlig stått och lyssnat på.

MEN. Så weet hon wehl hwad wij haa giöra
Jag sång som tiden fordra må:
Det lyster oss med herde sång
Så där förnöta tiden lång.

27.

GALATH. Ney, ney Menalcas han bör seya
I sanning hwad på färde är.

DAM. Ach! Galathea, hwem skall wäja
Att seya hwad wij höra här
Om Pan vår gud wij siunga må,

GALATH. Men hette nu Celinde så.

28.

Slår ut de griller som er qwällia
Och fatter ehr ett annat mod
Det är ey åt slick trældom wällia
Och sällia bort sin frijheet god
Kom siunger efter gammalt lag
En annan wijsa denna dag.

29.

Pan denna dag är satt till ähra
Han will utaf oss wara tiändt
Ty lät oss honom roos hembära
För alt det goda han oss länt

MEN. Kom! Galathea råder rätt.

DAM. Så lät oss siunga på hwad sätt.

30.

GALAT. Pan är den som först herdelefnat
begynte, Pan den första war,
Som dref i beet, Pan gier oss lefnat:
Pan hugnar och vårt Brudapar
Hans ähra bör oss spela op,
Så länge stiernor gå i lopp.

31.

MEN. I höga Berg och låga dalar
I höga skougar i vår nord

Och klyfter, där som Echo talar
 Genliuder straxt vår qwädeord:
 Kom wäst, kom hijt och för vår sång
 Kring hela wijda ängden lång.

32.

DAM. Ach Damon, ach för swag din tunga
 Och alt för kleen din pipa är
 Att slick een nåd tilbörliig siunga,
 Som oss bewijses att wij här
 Få beta frijtt och hålla leek,
 I skuggar under book och eek.

33.

GALAT. Wår Pan är det som sådant giörer,
 Att wijj boo roligt i wår ängd
 Att jag min biord oskadder förer,
 Han håller mig och den i hägn:
 Hans lof iag siunga will försan
 Så länge iag mig röra kan.

34.

MEN. Förr skall den Fårahiorden beta
 Och föda Lamb i luften blå:
 Förr Fisken maat på bergen leta
 Förr sool och måna stilla stå:
 För Fåår och Ulfwar sämia sig,
 Förn wij sku Pan förglöma tig.

35.

DAM. För Elden tappa skien och gnista
 För trälöös blifwa all wår skoug,
 För rägn ooh watnet wätskan mista
 För hellebergen smälta åg:
 Ja alt skall wända om förr än
 Wij tig att liuda wända giän.

36.

- GALAT. Dät bästa fåhr som jorden äger
Tig Pan till ähra ofrar iag
MEN. Den bästa hiort, som stänges plägar
I skogen wår, du får i dag:
DAM. Af marcken min den bästa fruckt,
Skal på dit altar gifwa luckt.

37.

- MON. Ach! Nisa du min nätta bläsa,
Ach! om du kiände plågan min,
Jag täncker ofta på din näsa
den saftefulla näbben din
Och på din mun så socker sööt
Som swiskon och som sötan grööt.

38.

- Min mun han wattlas när iag täncker
På sötan som din läppar bar,
Af hwilcka många kyssars skäncker.
Hwem weet hwem nu owärdig tar,
Dem iag, iag krympa mister nu,
Af harm går wehl min buuk i tu.

39.

- För dina röda kinder glatta,
Wår ängiars wäpling blecknar bort,
Från dig är andra pigor satta
Så långt som från gott gull en ...
Som miölek så hwijter är din hand,
Som snö och safwa är din tand.

40.

- Som ruttit trä i mörckret bläncker
Så glittra dina tittor två,

Och dina lämmars nätta läncker
 Så raka som ett yxskaft stå:
 Tin bruna lock af solen steckt
 Är släter som af kona sleckt.

41.

Mig dåra wist de fjina, fjina,
 de lena, hwijta, nätta, små,
 Och liufwa, hetta, kullertrinna,
 Som här på dig i barmen stå
 Ditt heel fulgiesne pappe par
 Dem iag ännu i hugen har.

42.

Från denna skiönheet din afstänger
 Mig hårda ödet dag och natt
 Jag många sucker till tig slänger
 Min lilla fina Majekatt.

43.

När iag mig sidst i gräset rächte
 En liuflig dröm och syn iag såg:
 Mig tyckes att du till mig sträckte
 Tin fambn och fingers halfwa tiog
 Jag glader straxt ikring mig såg
 Doch seen som förr heel ensam låg.

44.

Hwad skall iag mig för råd nu fatta
 Jag mig så brydd och giäckat seer
 Om dagen skator åt mig skratta
 Om natten trasten åt mig leer:
 Så ofta giöken gala will
 Måst Monsus lämna ämbnet till.

45.

Jag gråter så min näsa dryper
 Mit hierta krymper i mit bröst
 För sorg iag uhr mig sielf wist kryper
 Ty elliest weet iag ingen tröst,
 Om iag etj råkar dig med hast
 Min Rijngeblom och Mynteqwast.

46.

Jag som en mär i sorg mig wältar
 Och qwider som een klämder grijs;
 Af ledsamheet min krop försmälter
 Rätt som för solen gör en ijs:
 Doch sorgen min kan tu förstaa
 Min desmankat och Walmoblad.

47.

Jag tänckte med een Bastekraga
 Min Brenwijns gata stänga giän:
 Men halsen will det ey fördraga
 Ty måst iag äntelig lösna än;
 Doch finge iag man Nisa fatt,
 Så gofwe iag döden wäl god natt.

48.

Här måst iag fast thet mig förtryter
 Bland wilda diuren rädder gå
 För här en grymmer tacka ryter;
 Där wråla willer gitter två:
 Lef du min kulla man i roo!
 Hwem weet? wij få snart sammanboo.

49.

NISA. Sij Monsus war hwar troo han släntar (?)!
 MONS. Ja Nisa, ja, iag är ju härr;

NISA. Du söker wackra fäntor,
           Och lämnar mig allena här:
           Du går åt mig rätt som du will.
 MONS. Nå, nå, låt wehl min spicke Sill.

50.

Ach Nisa, iag utaf sig [= tig] håller
           Wäl meer än af wår bästa hunn,
           Men westu, hwad som detta wäller?
           Jo men, din flabb och nätta munn.
 NISA. Ack Monse, kiäre, skämta eij!
 MONS. Ney skam få den, som narrar dey.

51.

Du är så oförlicklig nätter,
           Och smaler kring om median din
           Rätt när som hunden wår är mätter
           Och suppit sig af wälling stind.
           Doch ett är som dig mäst giör snygg,
           Ditt wackra lif och räta rygg.

52.

NISA. Ditt gamla lag du aldrig glömer
           att rosa mig så oförskyld;
           Du äst om mig så hiskelig ömmer,
           Som om een lort, som är förgylt.
           Ja Monse! iag kan dig wäl troo,
 MONS. Tro mina ord, du äst een koo.

53.

Ney utan skiämt, min stakars maga
           giör ondt; har du nå Brennewijn?
 NISA. Du weet, hwar slikan dryck plä taga
           dee andra alla våra swijn.
           I Ränsten är det slaget bäst.
           Gack dijt och drick rät som een häst.

54.

Ney sir du ey hwar folcke sitter
Och lyder på vårt hela snack?

MONS. Lät dem der sittaa bäst de gitter,
Hwad kymrar iag mig om det pack.

NISA. Ack! Stackars du, hwa så du nu?

MONS. Ja wist te fanders bäret nu.

55.

GAL. Hwad har du, Monse, här för händer?

MONS. För händer? intet, intet stort.
Men fing iag något för min Tänder.

MENAL. Det söckias bör på annan ort.
Här siunges efter gammal sed.

[MONS]. Nå, nå, nå, nå iag sjunger med.

56.

DAM. Du siunga bör vår Pan till ähra.

MONS. Nog skall det blifwa fäligt snart.
Kom, Nisa, kom och sätt tig neder,
Hwar fogel siunger af sin art.

NISA. På mig skall intet wara feel.

MONS. Nu börja wij vår sång och speel.

57.

Dig Pan till ähra sku wij siunga
Så länge wintren i snö är,
Des måssan växer på vår tunga,
Des tyslen goda fikon bär.
Du goda Pan, du hielper till,
Att wij få gantas som wij will.

58.

Förr skola strömar up åt rinna;
För sool och måna byta rum,

Förr Iss och snö bli torr och brinna,
 För wijsor siunger åsnan stum,
 För hönan tuppen tråda skall,
 För musen settia kattans fall,

59.

För skall på himlen solen frysa
 Och alla stiernor slockna ut,
 För skall om middag natten lysa,
 För torckas ut båd siö och haf;
 Förn iag tig Pan förglömma skall.
 Nu är min sång och wijsa all.

DEN OLYCKELIGEN GIFTE

PUTZDRUMMEL.

PUTZDRUMMEL.

Nå aldri såg iag maken giästebod, för alle dij iag har beheadrat, som så snält har warit som dät der! Intet derföre att dä inte wancka någo, för dee andre åt så mycke i belgen gick, men iag stackare feck inte. Sedan iag har fölgt dem hem och skiänckte seen i för dem, kommer der een fyrkantiger en, Bacchus kalla dee den, och så, iag häfde nå för mycke i mig och giästerna fingo inte; då la iag strax afen med een så wicktig klapp, att han slog fötterna ända i wädret, men kan troo iag fick ledsagare ut, flere än iag wille, att om iag har giordt dem ära, så gihle de mig dubbel igen, men ährli så bota iag Bacchus tunna. Ottatusende punkslänger feck han, ia för utan små bult dem ingen räckna kunde. Ska ja gå på sådant giästbo mehr, så ska ja full rå mey en bra Carbas och brakla så på Baccus, så han ska see en ann gång hwa kar han har för sig. Men nu ska ja giöran i desperat och skaffa mäy en kislinka, och kommer han seen å will smya sey på mit bröllop, så ska ja full tan en tapp we öra, så krantzen ska ryka af en. Men hur ska ja få nån wacker stinta med desse kläna? Håll iag weet rå, min husbonder är fuller rijker, men är rätt een maasgråt. Ja ska full giöra en Mijna under dee Rickzdalerskistona, att de ska så lustigt springa i min pung. Seen kan iag kiöpa mig

Galanterie och låta göra mig till herre och skaffa mig torcken snespeckt, att alla ryka ur vägen för mig. För då sista kan ja meta åt me y må min anseenlighetz krook alla som simma på stengatorna med hwit på hufwudet. Ackta på hwilcken penningmarckna ja ska göra! Ja ska leda gubben i tåcken Trojenborg, så han ska knapt hitta vägen tädan, om icke hans pung betalar wägwijsaren, ja ska så artigt skiuta hans penningpung, som hänger honom wijd sidan tung, och så laga, att när han gapar efter kiöststycket, så skal han få lort i stället. Gubben kommer på Ryggen:

PUTZDR[UMMEL] seyer:

Så tänck wid dig sjelf, huru högt du kunde promovera din goda huusbonde, allenast du kunde lielpa dig i ett ting, ja, iag tror full han är så good, efter han intet längesedan har rensat ut me purgation alt dynt och diefwulskap, att bara godt är qwar i honom. Han plä och altid tilförenne wara lööslifwat och godhiertat den upricktige karlen.

GUBBEN.

Hör du, töfwa, hör töfwa du litet.

PUTZDR[UMMEL].

Ja, ja, ja, ja kiäre herre! Iag weet intet hwar nij äre. Han springer kring Theatren och låtz intet weta hwem som ropar.

GUBBEN.

Här är iag.

PUTZDR[UMMEL].

Är I här?

GUBBEN.

Ja, men här står iag och har hört på dit taal; men hwad är det du nu har omtalt.

PUTZDR[UMMEL].

Jag?

GUBBEN.

Rätt du!

PUTZDR[UMMEL].

Jo, herre, wij kunna komma öfwerst på kiörckiokambn, men iag weet ni wil intet haa den högheet, som med så stoor fahra behålles, ty litet nedanför är en stoor dynghebög. Ni kunde af en slump falla dijt neder och så balsamera eder näsa. Hwarföre har iag och en högheet för ehr bespardt. Nij sku få heta en Doctor och få så mycket penningar, så nij aldri skola kunna räckna dem.

GUBBEN.

Kiäre barn, säg straxt huru du det kan giöra.

PUTZDR[UMMEL].

Om nij wilia hielpa til mä. Han korsar sig.

GUBBEN.

Fråga det! Skulle iag intet willia hielpa till med min egen nytta?

PUTZDR[UMMEL].

Nij ska få höra dät ena mä dä andra. Jag stog en gång för prospect skull å koxa ut gänom wår fähunsklugg, och wre näsan hijt å dijt, til des ja feck syfte på några artiga åkerhöns, sådana som man plä skiuta utan loo och kruut.

GUBBEN.

Sådanna foglar haa fuller och iag skutit, men intet utan byssa och kruut, eller har du nånsin dä giordt?

PUTZDR[UMMEL].

Nij skiuta full ehr hustru nij utan blykulor ändå.

GUBBEN.

Pekar du på sådanna foglar? men säg, huru länder det till min promotion?

PUTZDR[UMMEL].

Ni ska få höra! När iag såg de gallande Damorne och wackra Jungfrurne gå en liten bijt där ifrån och sprätta i gröna gräset,

så snön stog dem till knäs, då kiände iag skinbarligen, huru den lilla fnatten Crypedum, kiärleekz pilten, hacka och pela mig i wänstra foten, så att thet giorde godt i småtarmarna. Straxt begynte han på ijla i Ryggen lika som qwicksilfwer och skaka i hiertat lijka som mus i hållandz ost, och draga mig såsom een magnet drog Brunckeberg i Stockholm, att iag sedan intet kunde stå stilla på någondera foten, utan förde mig bordus /: Här stöter han gubben i bröstet med hufwudet, så att gubben så när hade fallit: / med hufwudet till gluggen, men efter hålet /: gluggen / war trindt och hufwudet fyrkantigt, kunde iag intet komma där ut; dock skubba iag någo så när af hornen, att det blef trindt, och derföre blef iag på tijman två eller halfan gång klokare. Tilförene såg iag så skumt, men sedan iag på thet sättet hade stött op mitt förståndz fönster, kunde iag see, att man intet skulle gå så tvärt på qwinfolcken, för då skrämer man dem bort, utan man måste leka för barnen, taga wackra kläder, så at thet bläncker i ögonen, komma med en stoor penningepung skalrandes; thet liuder better i deras öron än thet skiöneste taal, som min herre haa lega i blöt öfwer i 3 dagar, hwarföre, emedan, fördenskull och för den orsak skull är min djupsinninga, högandäcktiga och ödmiukeste begieran till ehr, min goda bedrägne herre, husbonde och Patron, nij wille af ett medlidande och rättwijst hierta öppna ehr wehlproppade Rickzdalers pung och kista och grabba der uti med oförskräckte näfwar, intet mehr än några hundrade Rickzdaler och försträckia mig med. Om det ländar mig till gagn, skall iag uppsettia ehr till den högheetz trappa iag har klifwit.

GUBBEN.

O du narr, skulle iag wara så obetäncker och rubba thet iag täncker spara för mine kiäre barn efter mig.

PUTZDR[UMMEL].

Kiäre, huru seer ehra barn ut?

GUBB[EN].

I får fuller.

PUTZDR[UMMEL].

Ja, medan gräset gror, dör mären; ehr hustru har både fötterna i grafwen, och ni faller snart hufwudstupa där efter. Kosta så gierna något på nu, så tör ni få en wacker son af Putzdrammel med tiden, ty hwad är thet åt att giöra åt sina arfwingar, de tör komma för ehra ägodelar med hwar an hand i hår och knif i strupa.

GUBB[EN].

Är dät sandt, du seyer, att du kan få audientz hoos qwinfolck och så hög tjenst, om du man får penningar att kiöpa sig [= tig] wackra kläder före och du will sedan komma mig ihog, när dig sådant händer, wil iag gifwa dig dät du begiär och önska dig lycka där till.

PUTZDR[UMMEL].

Lofwat ware ehr affections handbäcken, uti hwilket i för mig upburit min wälfärdz watten, iag will mig torcka på eder hörsamheetz handkläde och en ren qualificerat Brudgumme warda.

GUBB[EN].

Jag lærer lee öfwerliudt, när det skälmerij går an.

PUTZDR[UMMEL].

Haf god förhopning min herre.

PUTZDR[UMMEL]. seen gubben bortgången ar:

Så skall man lära hundar äta lax och narra palt i almogen.

SLUMPA och DRUNTA.

SLUMPA.

En gammal häst och en gammal Jungfru stå hoos Vngkarlar i lika wärde.

DRUNTA.

Ja, om man intet i ungdomen voro alt för godtrogen och barmhertig.

SLUMPA.

Du! tåcka men! en god plåt stöter mången piga hennes ähre-
crantz af hufwudet.

DRUNTA.

Ja, Slumpa, en må intet låta manfolcken alt för mycket koxa
i kortet för sig.

SLUMPA.

När katten en gång finner på musboo, så är då ondt fån
där ifrån.

DRUNTA.

Hwad ha wij derföre äntligen, att wij manfolcken äre till
willies, och hwad wörduat gifwa dee oss derföre?

SLUMPA.

Samma som af wijsor, när dee hafwa läst dem, så kasta de
dem i soporna.

DRUNT[A].

Ja, så mycket wåla de oss som en gammal gryta, som har
några håhl på bottn.

SCLUMPA.

Säg, huru länge sedan är det, seen du begynte tiäna dig sko-
penningar af manfolcken?

DRUNT[A].

Det sidsta par min moder kiöpte af [= åt] mig kosta 3 marck,
dee andra har iag fått af vngkarane till skiänckz; men nu får iag
wehl bå kiöpa och lappa dem, seen ålderdomshösten begynte på
att fälla pannan.

SCLUMPA.

Ja, så går det min k[är]a Druntia; men huru gammal är du?

DRUNT[A].

50 åhr wid lag.

SCLUMPA.

Och jag wid pass några och fyratio; dock så länge skrync-
kior intz syntes, saa iag mig aldrig wara öfwer fyra och Tiugu åhr.

PUTZDRUMMEL, DRUNTIA, SCLUMPA.

Putzdrummel kommer med een gullkied och en stoor penningepung till pigorne.

PUTZDR[UMMEL].

I unga pigor, gentor, stintor, Fäntor, hem! Hafwen I intet sedt någon skiön Damb, som har lust till få litet dryckzpenningar att kiöpa sig Heldagzkåpa, Axeltaft, Spetzar och Spetzerij, skamferingar och skammerering, kort, Speglar, Hanskar, Hufwor, Strumpor, Skoor, Band, Spennen och allehanda kramgodz, Galanterij och Småfåligheter.

SCLUMPA.

Min herre är det hans alfiwar, så lærer han dee samma penningar på oss kunna använda.

PUTZDR[UMMEL]. Skrattar hijeligt.

I gamble, utförflugna Rackhöns, stackare och utförfarne, hij, hij, hwad menen I? Skulle iag ehr med min ährbarbeetz kiädia binda och med mina blancka messingz ringar, som iag för mit störste herrewälde drager, ehr bestå låta. I två halförs pigor, menen i så min Doctor han lærer sina kiörsbär mista? Ney troö, dät skall wara een flicka full med mödommar, penningar och annat gott, som iag skall till Docterinna (skall) removera. Men förlåter mig! af hwad art ären I?

DRUNT[A].

Wij äre par ährligt folck och Dames af Consion.

PUTZDR[UMMEL].

I Dames af consione, haa i någon snappsäck att taga penningar uti?

DRUNT[A].

Will herren oss något förähra, nog kunna wij kjohlsäcken öpna.

PUTZDR[UMMEL].

Gå uhr wägen! Herr Putzdrummel böör intet befatta sig med sådana etc. Densamma som skall min kiärleekz spira i sitt rätta

brunk i handen föra, skall wara uti kläderna en af adel och till ansichtet en skiön och snutfager ängel; och så går han bort.

DRUNTIA. SCLUMPA.

[DRUNTIA].

Det tyckes som Timbermannen har glömt een sparra i dät där Doctorhufwud.

SCLUMPA.

Enfaldige karlar äro för oss mycke goa! den som hade bara kedian och pungen af bonom. Hör Druntia, det kom mig ett maner före, huru wij skulle kunna få den der spretfogeln i nätet; bielp nu mig, iag skal hielpa dig en annan gång igen.

DRUNTIA.

Seg kiäre, hwad är det för råd? du weet wehl wij hielpa hwar andra i hwa mätto wij kunna.

SCLUMPA.

Jag wil bedraga den der Doctorn. Han will ha sey en hustru, som är nisker och wacker; derföre nu efter vår matmoder är bortrest, wil iag taga hennes kläder och guldsmeden på mig; det kostar och intet meer än ett par fyrekar sminck weet iag, så kan iag göra mit ansichte behageligt; du skall och wara min piga, dät står på lycka att försöckia. Går det mig an, så skall du intet förgiätas.

DRUNTIA.

Jag will göra alt det du seyer, allenast iag får halfparten af kieden. Det är bäst som du seyer bruka något utwärtas .... enfaldigt folk har låtit narra på sig en wacker penning i ställe för en Ducat. Men kom ihog, du skal gå lijka som du hade ett vhrwäreck back till och see ut, som du woroo nyfödd och nykyst.

SCLUMPA.

Ja du ska weta, jag såg åt huru matmor bar sig åt, när hon nyss war kommen uhr Frustugun. Nu kom med mig, så wil iag taa andra kläder på. dee gå bort.

PUTZDRUMMEL.

Dantzar intet werlden nu på kalfwerumpa för dig Putzdrummel, som har penningar, kläder och Doctor Titul? Hwarföre töfwar iag så länge och intet utmäter dät bärnhyttaretyget mitt tolamod .... och intz framdrager min kyskheetzband, att pigorna dee binda up håret med. Han flyger på hufwudet mitt lika som en fogel-swans, och låta damb kasta ögonen på mig och låta mig uppl[?]a på sina mogna kiärleckz äpplen, för dee falla matskäta ner på jorden och murckna. Hwad hielper orå? Iag will en gång dra ifrån mitt kiärliga hiertans stekespet och see till vidare, om iag intet kan finna vidare någon iursteck att träda der uppå. O du wälgiödda Mårtens gåås, hwar är nu nu? Du står uti den stora landtkorten himmelen, hwar du löper och kacklar. Sij hur wil iag dig med gråboo fylla och med castanier af mina ståndacktiga tro.

SCLUMPA och DRUNTIA komma tillbaka.

SCLUMPA.

Tag dig i aekt, när wij honom finna, att du mig intet förräder.

PUTZDR[UMMEL].

Jag har nu fattat stort behag till mig sjelf och till mina ähretitlar: min Höglärde Hr Doctor Putzdrummel etc.

DRUNTIA.

See där är han redan baak om och efter oss. Achta dig wehl!

PUTZDR[UMMEL].

Putztusend, haa, ha, du Ebriska Helena, du war een bisen för Måns. Ja har alltid önska, tu har en hurtig, wacker och liten mors. O I aldraskiöneste två albasterstenar, som uppå konstcam-maren satta och högre än skurit glas skattas skulle. Min tjenst purpurfärge siäl, som nånsin uti tetta landet, werlden funnitz hafwer.

SCLUMPA.

Jag betackar min herre på det högsta, men mig förundrar der hoos, att han så wänlig, ja kärlig sig hoos mig ställer, der till han doch ingen orsack hafwer.

PUTZDR[UMMEL].

Ach hwarföre då? O du Delicate Hackebräde, hwar uppå man stora stångkorfwar hacka plägar.

SCLUMPA.

Min herre måste söckia sin lycka annorstädes, ty iag som en af Adel lærer hans kiärleck ringa achta.

PUTZDR[UMMEL].

O, att iag intet woro född, för än iag den skymphen måtte haa, att iag skulle gå af med korgen ifrån een sådan almodig Damm. Gif mig bugneligit sinne, min Engel; iag brinner.

SCLUMPA.

Så löpe här till brunnen.

PUTZDR[UMMEL].

Till dig min kiärleckzbrun.

SCLUMPA.

Till wattubrunnen att släckia sig.

PUTZDR[UMMEL].

Du kan mig släckia, du springakiälla till mit kiärleckz wattn.

SCLUMP[A].

Herren låter sådanna tankar fahra.

PUTZDR[UMMEL].

Hwarföre så, iag är nu en Doctor?

DRUNTIA.

Ach! min Jungfru är een af adel.

PUTZDR[UMMEL].

Du stinckande tienstepiga, skall du hålla min mun till, när wji som äro förnämt folck hålla samtaal.

SCLUMPA.

Denna är min betiente och har så nu äntlig lof till att tala med mig några ord.

PUTZDR[UMMEL].

Och hon må wara hwem hon will, allenast iag kunde få med dig min quinta få essentia och agera een kiärleczcommedia.

SCLUMPA.

Men uppå hwad maner måtte detta skiee?

PUTZDR[UMMEL].

Min ängel, att hon, förlåter mig iag seijer ut, lät sängen wara vår theater.

SCLUMPA.

Han tager mig helt fången med sig med sitt liufliga taal.

PUTZDR[UMMEL].

Mätte hon en gång luchta mina sakers rökelse, som iag uppå dig mitt kiärleckzaltar så troligt hafwer ofrat.

DRUNTIA.

Hon må älska honom Hr Putzdrummel, han är wehl wärdig.

PUTZDR[UMMEL].

De där orden ska wara dig till mycket gått, du ska immerfort få bli i min tjenst.

SCLUMPA.

Herrens kiärleck är mycket hastig.

PUTZDR[UMMEL].

Ju förr ju kiärare.

SCLUMPA.

Hwad då, ju förr, ju heldre?

PUTZDR[UMMEL].

Sängen, sängen.

SCLUMPA.

Min herre är underlig. Om än skiönt något echtenskap oss emellan sluti woro, är det under så straxt att bekommandes.

PUTZDR[UMMEL].

På min sijda är intet hinder.

SCLUMPA.

Det måtte ju komma en trolofning emellan och upwäreckat wara.

PUTZDR[UMMEL].

Min affections wäfstohl har redan mit beständighetz land nog wäreckat.

[SCLUMPA].

Kiärleckz saker, om dee ska ha någon stadigheet, måste ha sin ordning.

PUTZDR[UMMEL].

Så låter oss fort hasta oss der till, du wehlberedde swijnsteck för min hungrige kiärleek.

SCLUMPA.

Till Trolofning?

PUTZDR[UMMEL].

Till Bröllopsz!

SCLUMPA.

Det andra måste först skiee.

PUTZDR[UMMEL].

Kunna wij icke giöra begge tillijka?

DRUNT[IA].

Herren är betenchter på morgongåfwa. Jag tror att min Jungfru med denna gåfwa tilfredz är.

PUTZDR[UMMEL].

Men det måtte wara wist.

SCLUMPA.

Helt riktigt.

PUTZDR[UMMEL].

De bistre gudinnor de föra spånerocken emellan benen.

SCLUMPA.

Jag utfäster i lijka måtto honom min hiertans beständigheet.

PUTZDR[UMMEL].

Haf tack min rosenmun, som med dit öppnande mig hafwer
utlofwat den ört, som mitt durch af Cupido genomsågade hierta
kan i hast och utan skada hela.

SCLUMPA.

Winckar åt Druntia med ögonen och gifwer henne kieden att förwara.

D[RUNTIA].

Jag önskar dee förlofwade lycka.

PUTZDR[UMMEL].

Jag betackar dig på thet högsta. Men nu wille wij alt fort
skynda på Bröllopet.

DRUNTIA.

Pungen, min herre, är alt för tung för eder att bära; iag wil
den samma åt honom wähl förwara.

PUTZDR[UMMEL].

Min piga, är du trogen? Ty dee haa pengarna.

SCLUMPA.

Hon har länge warit i min tjenst, men aldrig otrogen funnin
worden.

PUTZDR[UMMEL].

Så tag denna beswärliga börda ifrån mig. Druntia tager pungen
och går sin wäg.

[SCLUMPA].

Nu wäl min käresta, huru ska wij våra saker ställa?

PUTZDR[UMMEL].

Jag mente Madam, haa I ehrt egit huus?

SCLUMPA.

Som iag hafwer sagdt.

PUTZDR[UMMEL].

Så wille wij intaga dät till Echtenskapshuus. [afsides] Hå iag är inte Mors minsta gris nu, när iag blir intagen i en sådan Galant Dams audenzgabinet. Pigan förer honom in i sin Matmors stuga, efter som hon war bortrest.

SCLUMPA.

Wälkommin in, min herre Putzdrummel!

PUTZDR[UMMEL].

Det är ett skiönt huus, stoor tack, hwar är sofwekammaren?

SCLUMPA.

Iag ska straxt wijsa honom den samma.

PUTZDR[UMMEL].

Är sängen uppbäddat?

SCLUMPA.

Will min herre redan sofwa? Dagen är ännu lång. Sofwetiden är wäl ännu 10 tijmar här ifrån.

PUTZDR[UMMEL].

Men middagzroon har intet ännu Gale[nus] hållit för osund.

SCLUMPA.

Jag will honom een säng låta införa.

PUTZDR[UMMEL].

Och iag wil nu straxt, straxt.

SCLUMPA.

Druntia hwar är du? Geswind!

Samlaren XIII.

DRUNT[IA].

Hwad stränga och welborne Jungfru?

SCLUMPA.

Skaffa hijt een säng att läggia min kiäresta uti.

PUTZDR[UMMEL].

Doch att mitt hwetekorn har wijd min sijda rum. Sängen hafs in och Putzdrummel lägger sig der uti, som af kiärleck blir heel tekug.

PUTZDR[UMMEL].

Min pup, min pup, min pupkin etc. Kom läg dig litet ner; nam copula sacerdotalis non est de essentia matrimonii.

SCLUMPA.

Sku wij intz först min wän hålla een liten copulation?

PUTZDR[UMMEL].

Ja kiärlecks copulation och collation.

SCL[UMPA].

Neij intet så hastigt dät! Wij få oss litet maat, menar iag.

PUTZDR[UMMEL].

Kiärleck går före maat.

SCLUMPA.

Doch warder han genom een dryck wijn mera uppwärmat.

PUTZDR[UMMEL].

Iag är tillfredz.

SCLUMPA.

Bär hijt Druntia af dee största glasen full med wijn.

PUTZDR[UMMEL]

dricker sig fuller; sen somnar han in.

SCLUMPA.

Nu är spelet wunnit.

DRUNTIA.

Min är halfparten.

SCLUMPA.

Ricktigt. Hielp mig nu till rätta.

DRUNTIA.

Hwa ska wij giöra åt dät där fulla swijnet?

SCLUMPA.

Efter det är mörcht, bärom honom på gatan ut, män han soffer och läggiom litet halm inunder.

DRUNTIA.

Thet går an.

SCLUMPA.

Hielp mig fort af med dee här kläderne. Hon drager af sig kläderna och tvättar bort sminchet.

SCLUMPA.

Sij, så må man de gamla kattorna lura.

DRUNTIA.

Jag har aldrig trodt detta skulle oss gå så skickeligt an; du war sannerligen rätt ansenlig.

SCLUMPA.

Kläder giöra folcken har iag i alla mina daar hört. Nu lät oss i hast haa ut honom, förn han söfwer af sig ruset. De bärn ut; han talar i sömnen.

PUTZDR[UMMEL].

Lägg dig man hijt och stööt mig intet. Sclumpa och Druntia skratta.

PUTZDR[UMMEL].

Nu, nu, nu, tag mig i famn. Dee öfvergifwa honom på gatan.

PUTZDRUMMEL. NICASIO. VENTILLO. BOLENO.
SCLUMPA. DRUNTIA. FLORISSA.

NICASIO.

Jag undrar mig öfwer, hwar Putzdrummel så länge håller till?

VENTILLO.

Han som begabbade vår konst.

BOLENO.

Den begabbaren skall iag slå huden full med hugg, som hoos mig hafwer tagit Ööl och Toback till borgningz för 3 dar sedan, men ännu såg iag intet någon halföre af honom.

FLORISSA.

Jag weet intet (intet) hwad min herre har sedt för behag på den grofwa ohöflade menniskan.

NICAS[IO].

Hans narriiska sätt att tala gör mig honom så behagelig.

VENTIL[LO].

Hvem ligger här på gatan?

NICAS[IO].

Min siäl, det är du löse fogel Putzdrummel.

VENTIL[LO].

Hvem troo har forslat honom hijt?

NICAS[IO].

Ach, iag fruchtar.

FLORIS[SA].

Och hwad då?

NICAS[IO].

Penningarna och kieden som iag honom länte lär wara sin koos.

FLORIS[SA].

Hwad för penningar och kied?

NICAS[IO].

Som iag måste låna honom att bedraga en qwinnos persohn, som efter rickt giftermåhl syfta.

FLORIS[SA].

Ach, hwad skulle ni tro hwad den skiälmen seyer; doch be-
drägerij blifwer dig ey olönt.

PUTZDR[UMMEL] wacknar up seyandes:

Putztusend min Engel, dunbädden i wår brudsäng har spruc-
kit sönder och iag tager med näfwen i bara fiädrarna. Bröllopet
blir nu litet friskare. Han tar om sig och seyer: Smincken, Smincken.
Skriar öfwerliudt: Slumpa, Slumpa! Råtar sig up. Är icke dee gode her-
rarna Bröllopszgiästerna här allareda? Nu ä ni så bittida här? Nå,
nå, ni komma rät Frukostdagz. Men iag tror ingen har budit dem
än. Hwar är nu bruden, den lösa säcken? Iag märcker grant hon
skyr för folcket och är krupin mig ifrån. Jag är curerat ifrån
siuckdomb, men nu har iag fallit i wårre feber. Då ginge an om
dät hade ärender till een kiärleckz feber.

FLORISSA.

Kiärleck gör narrar.

PUTZDR[UMMEL].

Jaså, nu weet iag orsack till ehr kranckheet, och om intet
en läkiare är tilstädz, som kan den curera, så lären I fara illa.

NICAS[IO].

Hwar är penningarna och kieden som iag länte dig?

PUTZDR[UMMEL].

Den bar min kiäresta fått på handen, att iag är säker om
henne.

NICAS[IO].

Än ringen då?

PUTZDR[UMMEL].

Än ringen? Den skall hon dröma uppå.

NICAS[IO].

Hå, du är bedragen, och iag har en stoor skada. Hon har wehl bedragit dig.

PUTZDR[UMMEL].

Stenhuus stort och 10 stora skrauck där utom med silfwer och silfwererat; derföre må de go herrarna Bröllopszgiästerna sätta sig neder. Huset är mitt och kiällaren full med wijn och mumma. Selumpa, kom hijt med een bågare wijn, och iag beer dee go herrarna dee sätta sig. Sitter nehr, sitter, sitter utan complement.

NICAS[IO].

Ditt fulla swijn, du seer ju, att du är på gatan och ligger på halm under bara himmel. Putzdrummel seer sig om, och seer att det så är, korsar och grufwar sig. Nicasio wil efter honom med kiäppen och seyer

[NICASIO].

Jag skall lära dig din galne fogel. Höter till. Putzdrummel utaf bätwan kastar gubben på halmen; dee andra skola hielpa honom, men Putzdrummel möter gubben i halmen och slås med dee andra, och löper bort.

[Sedan de första arken af denna uppsats tryckts, har jag i Upsala haft tillfälle se *In diem serenissimi Regis Caroli XI Lusus Scenicus habitus d. 28 febr. 1686*. Af en påteckning å själfva handskriften framgår, att äfven detta drama författats af Johan Celsius. Stycket är ett fragment, i det att icke ens första "öpningsen" är fullständigt bevarad].

Thorilds Disputation

Pro Exercitio d. 22 Mars 1788.

Det är bekant, att Thomas Thorild år 1787, innan han anträdde den engelska resa, med hvilken han ville begynna sin omhvälfning af de europeiska förhållandena, beslöt sig för att i Upsala förvärfva sig doktorsgraden och det inom både den juridiska och den medicinska fakulteten. För att förverkliga denna plan lmnade han Stockholm och sitt fria litteratörlif i hufvudstaden och öfverreste till Upsala i mars månad samma år — åtminstone uppgifver han i ett bref till sin gynnare Tham på Dagsnäs, dagtecknad den 1 mars, resan som omedelbart förestående och Upsala som sin framtida poststation¹⁾. Vid sin ankomst till universitetsstaden föregicks han helt säkert af en icke obetydlig ryktbarket, ehuru väl meningarne om honom voro ganska delade. Med undantag för hans egna anhängare och unga poetiska följesvenner samt det af Atterbom och Ljunggren skildrade vänkottteri, med hvilket han på Stockholms caffehus brukade hålla »sina preliminära deliberationer», var han väl dock hufvudsakligast i den allmänna uppfattningen känd som den geniala men halft »förryckta magister Torén» (Schröderheim), den exentriska tidningen Granskarens exentriska utgifvare, om hvilkens öfverspända idéer och slagfärdiga qvickheter man i det dåtida Stockholm hade åtskilligt att berätta. »Herr Thorild» — skrifer sålunda Gjörwell år 1786, ett helt annat Original, har ock sedan ett par dagar gjordt sig rykt-

---

1) *Atterbom*: Siare och Skalder IV s. 215.

2) *Gjörwells* bref 1786 K. B. Stockholm H. 8.

bar, dock på en mycket sublim Sida, ty han sträcker ej ut sin not efter enskyltas Penningar utan efter hela menniskoslägtets tankar; så mycket han vill att de förra skola vara i ett borgerligt samhälle oanfäktade, så nitisk, så alldeles lågande är han för de sednares kringspridande på alla händer». »Den bekante Thorén, skrifver vidare Schering Rosenhane till sin förman kanslirådet Jakob v. Engeström d. 13/5 1784,¹⁾ — var härom dagen på et värds-hus och drack Brorskål med en försupen underofficerare. Dagen efter gick den sistnämde till Thorén för at ännu närmare stad-fästa bekantskapen. Thorén, som då sofvit af ruset, skämdes litet för sin nye Bror, hvarföre han afviste honom med dessa ord: Hur kan jag som är et genie vara Bror med Er, som blott är en admirateur?» Meningen om honom svängde, som man ser, mellan föreställningarne om en exalterad drömmare och en fäfäng och inbilsk »bel-esprit». — Ungefär samma uppfattning hyste man i Upsalas lärda kretsar — såsom det framgår af ett intressant, förut ej citeradt bref från den nyutnämde skytteanska professorn J. F. Neikter till Rosenstein af d. 17/4 1787²⁾, hvilket visar att den nykomne akademiska alumnen betraktades med temligen misstänksamma ögon. Den satiriske professorn skrifver: »Thorilds ankomst til Upsala är icke särdeles boni ominis. Han följer här samma method som i Stockholm, samlar studenter i conventiklar, skaffar sig admirateurer och tillskapar fantaster. Jag har dock icke hört, at han uppenbart häcklar närvarande administration; han nöjer sig at upptäcka fel hos smått folk och i synnerhet hos Professorer, at häckla lagboken, som skal vara ganska felaktig *äfven som Montesquieu* detta låter väl icke så farligt, men under alt detta bibringar han i hemlighet en sorts enthousiasme, talar om friheten på et narragtigt vis i synnerhet den ängelska, som han dock synes ganska illa känna. Jag älskar friheten så högt som någon men tror at all slags fanatique den må

1) *Rosenhanes* bref till Jac. v. Engeström. I afskrift uti L. v. Engeström H. 8. i K. B.

2) *Rosensteinska* brefsamling. Ups. Bibl. H. 8.

vara poetisk eller andelig är farlig i et samhälle och et godt verktyg i en felons händer at stifta allehanda oredor. I det afseende vore väl om Thorild på något godt maner kunde fås härifrån. Han har redan bibringat sina galenskaper åt några gossar, bland andra den Malmström¹⁾ som Herr C. R. känner och som af sig sjelf är nog fallen at blifva romanesque. Han vil först blifva juris Doctor och så öppna en juridisk schola utan tvifvel för lagstiftare, men jag hoppas, at denna sottise liksom andra går öfver efter en kort tid». — Men hyste de akademiske lärarne mistro till Thoild, återgäldade han detta med ränta. Hur illa han trufdes i Upsala, och hvilken föraktlig kråkvinkel af verlden, full af kryperi och skolastik han fann universitetsstaden vara, intygar hela den följd af bref, han mellan april 1787 och sommaren 1788 skref till sin vän Heurlin och sin gamle humoristiske mentor och gynnare Tham²⁾, till hvilka ett intressant bref till kapellmästare Kraus af ⁸/₅ 1787, publiceradt i Svenska Autografsällskapets tidskrift³⁾, ansluter sig. Tänker man sig tillbaka till det dåtida Upsala, träder onekligen en till mötes ett litet lärdomssambälle med i åtskilligt mycket stelnade och pedantiska former, men redan en flyktig blick på disputationer, tal och andra akademiska aktstycken visar mer än väl, att de vetenskapliga intressena ingalunda befunno sig i den lägervall, som Thorild i sin ungdomliga och eldiga otålighet ville göra troligt. Betraktar man blott de lärare, med hvilka han sjelf haft anledning att komma i beröring, finnas bland dem flera, hvilka ej gjort sig förtjenta af hans föraktfulla omdömen. De juridiska studierna under Thorilds tid leddes hufvudsakligen af professorerna Hernbergh och Flygare. Andreas Hern-

1) Männe icke den sedermera som kgl. bibl. i Stockholm och derefter som kyrkoherde i Stora Tuna så bekante Pehr Malmström, 1786 doc. i praktisk filosofi? (1758 - 1834).

2) Det är fem bref till Heurlin: alla delvis tryckta eller citerade hos Atterbom, och elfva till Tham, äfven dessa i utförligare eller mindre utdrag tryckta hos Atterbom, hvilken dock återgifver Thorilds ord med temmelig vårdslöshet, som en jämförelse med originalen i Ups. Bibl. H. S. lätt visar.

3) Svenska Autografsällskapets Tidskrift 1879, s. 8-9.

bergh vann »oaktadt goda kunskaper i Lagfarenheten aldrig något anseende inom akademien». Han ansågs icke vara grannlaga i åtagandet af rättegångar eller sättet att utföra dem — »en liten nått och pigg varelse utan reputation, præsiderade flitigt och för säkerheten tog ut præsidiarfvodet före ventilationsdagen», skrifver en samtida. — Gustaf Flygare var deremot »en kunnig och aktad man, som blott i sammanlefnaden röjde nog mycken Suffisence och egenkärlek»¹⁾.

Bland de öfriga professorer, som Thorild säkerligen åhört, funnos inom humanistiska fakulteten — jag förbigår de medicinska professorerna, då Thorild knappast egnat någon större tid åt dem — åtminstone trenne män af stor lärdom och begåfning, den kände professorn i historia, Fant, innehafvaren af skytteanska lärostolen Neikter och last but not least, professorn i praktisk filosofi Dan. Boëthius. Erik Michaël Fant, hvilken ju genom sin ynnest hos Gustaf III och sin nära vänskap med Schröderheim, stod hofvet nära, var ju icke blott en flitig och förtjenstfull historisk författare — han skildras äfven som en lysande föreläsare, och genom sitt versificerade tal »i anledning af Kron Prinsen Gustaf Adolfs Födelse» år 1778 visade han sig som en smakfull vitter dilettant. J. F. Neikter, som 1787 blef skytteansk professor efter Lindblom, var en polyhistor af öfverraskande mångsidighet, »en mångkunnig man af ett lika hetsigt som skämtsamt sinnelag». Genom sin långa följd af disputationer öfver klimatets inverkan på folklynne och folkkarakter — *Efficacia climatum ad variam Gentium indolem præcipue ingenia et mores I—XVI* — i hvilka han utvecklat en idegång från Locke och Montesquieu, borde han särskildt intresserat Thorild, som vid denna tid ju särskildt studerade likartade frågor i anslutning till den store franske tänkarens

1) O. Kolmodin: Biographier af Promoti Upsaliens. B. Frondin: Förteckning på Embetsmän vid Ups. Univ. Ups. Bibl. H. 8. — Hernbergh, Thorilda præses vid disputationen *Pro exercitio* är född i Borås 1732, phil. mag. Greifswald 1753, jur. doc. i Ups. 1761, jur. prof. ord. 1782, † 1791. Flygare, hvilkens examen Thorild förlöjligat i bref till Rosenstein och Tham, var född i Vestmanland 1743, phil mag. 1767, jur. doc. 1769, jur. oec. o. com. Prof. 1787, † 1806. Jfr De la Gardiska archivet XV.

arbeten. Dan. Boëthius till sist, vid denna tid ännu likasom sin kollega och sedermera så förbittrade antagonist Christiernin en rättrogen anhängare af Locke, har ju som Kantianismens införare i vårt land, och som lärare till Höijer, Biberg och Grubbe utöfvat ett vida större inflytande på den filosofiska forskningen i Sverige än någonsin Thorild. Hans föreläsningar voro ryktbara för »entusiasm och sollemnité»¹⁾, och Hammarskjöld i sina »Historiska Anteckningar rörande det Filosofiska studiet i Sverige», Israël Hwasser i sitt inträdestal i Svenska Akademien och sist och utförligast Nyblæus i sitt bekanta arbete om den filosofiska forskningen i Sverige hafva skildrat hans enimentä betydelse som tänkare och lärare.

Dessa anteckningar torde vara på sin plats för att ådagalägga, att det dock icke var så illa bestämdt med den akademiska undervisningen, som Thorild ville låta påskina. Sjelf synes han dock i Upsala snarare varit sysselsatt att uttänka och predika egna läror än att taga någon planerad och regelbuden undervisning af andra. De talrika brefven till Heurlin och Tham visa honom antingen försjunken i egna meditationer af alltid högtflygande, någon gång djupsinnig art eller kriticerande andra med hela den blandning af genialitet och ofördragsambet, som var honom egen, men så godt som aldrig som lärjunge i den studerandes mera blygsamma position. Karakteristiskt är därför också, att den del af det akademiska lifvet, i hvilket han flitigast deltog, var det vid denna tid ännu så florerande disputationsväsendet. Hit drog honom hela hans begåfning: hans oratoriska geni — hvilken glänsande talare han måst vara, visar så godt som hvarje sida i hans skrifter med all deras lidelsefulla och brusande retorik, — hans sällsynta advokatoriska förmåga och hans infallsrika, om också mer drastiska än kvicka munvighet. Hans uppträdande på dylika disputationer gjorde honom helt säkert snart känd i studentverlden. Redan i april 1787 — sålunda nyss efter sin ankomst till Upsala — opponerade han, som synes af ett bref till Heurlin ^{20/4} 1787 inför

1) *Bygden*, L. Benjamin Höijer s. 20.

professor Berch¹⁾ *primo loco*, på svenska; »med ett auditorium, som man behagade kalla så stort som kungens. Det var at leka med en Respondens och läsa upp et par orationer, som ingeniör Lidstrand kallade at tala som en kejsare». I maj samma år, då Gustaf III var på ett af dessa flera dagars besök i universitetsstaden, under hvilka han med ett intresse som väl ingen annan svensk monark följde den akademiska undervisningen och åhörde alla slag af dess öfningar, var Thorilds ryktbarhet som talare och debattör så stort, att konungen, som ju förut kände honom af hans värtaliga och öfverspända memorial »Om det Allmänna Förståndets Frihet», önskade höra honom. »Genom professor Fant och en sin hofjunkare» uttryckte han hos Thorild sin åstundan och lät vid en disputationsakt²⁾ åtminstone tre gånger bedja honom att visa sig. Men skrifver Thorild till Tham ^{18/6} 1787 »jag gjorde intetdera. Dessa acter anses af alt stort och allfvarsamt folk för Bouffonnerier; det var ej jag, som borde vid första vink deltaga i dem. Jag såg i detta, något af en servile *complaisance*, af ett lycksökande. Och om en kung vil se någon, som han ärar, så har han alltid et tillfälle, som är värdigt». Det öfverraskar — som Atterbom redan anmärkt — att Thorild, som förut, liksom efteråt, deltagit i disputationer nu med ett nekande och en föraktsfull axelryckning skulle besvarat Gustaf III:s önskan att få se honom uppträda. Men att Thorild vid denna tid sedan längre tillbaka med en blandning af abstrakt republikanism och fronderande ovilja betraktade konungen och hans politik, framgår både af hans bref och hans skrifter från detta tidsskifte. Wieselgren har supponerat, att den gamle publicisten Höppener i politisk väg influerat på Thorild un-

1) *Christer Berch*, juris prud. oecon. et commerc prof. efter sin än berömdare fader *Anders Berch*, afgick 1787. Den enda tryckta disp. under Berchs præsidium från 1787 är Dan. Anton Hedenblads d. 11 april ventilerade afhandling om *Afgifterne till Kronan af Stora Kopparbergs grufva*.

2) Denna disputationsakt var troligen den, hvilken den 22 maj anställdes under Fants præsidium af gottländ. Georg Phil. Hallenberg (1767 — död som pastor i Hablingbo på Gottland 1825) öfver *Inquisitione Sagarum in Suecia 1668—1677* i konungens närvaro hvarvid öfv. Baron Berndt Johan Hastfehr opponerade extra. *Uppfostringsällskapets Tidningar* 1787, II s. 402.

der hans Stockholmsvistelse; visst är, att han vid riksdagen 1786 stod helt under intrycket af den antiroyalistiska stämning, som rådde inom patrioternas parti, och det märkvärdiga revolutionsbrevet af d. 24/9 1787 visar bäst, huru långt han hunnit mot det svärmiska och blodiga omstörtningssideal, som samlade alla hänfödda och oroliga andar i hans samtid. Hans olust att visa sig för konungen liksom de temligen föraktfulla omdömen han öfver denne fälde måste betraktas som utslag af denna antiroyalistiska stämning. — Först vid ett sednare Upsalabesök i mars 1788 fick Gustaf III tillfälle att höra den man tala, hvilken väckt hans intresse, om icke som folktribun så dock som snillrik och vältalig skribent. Under konungens vistelse i Upsala mellan d. 16 och d. 23 mars detta år inföll nämligen Thorilds egen disputation *Pro Exercitio*, och denna disputationsakt, då Thorild förevarade sin afhandling *Critik öfver Montesquieu* blef en af de mest beryktade som någonsin vid svenskt universitet förekommit. Alla literaturhistorici, som behandlat eller vidrört Thorild hafva kortare eller vidlyftigare skildrat den — men alla dessa teckningar hvilat dock blott på några få samtida bref och anteckningar. Dessa äro följande. Först och främst det bref af Thorild sjelf af 20/3 1788, der han i en lika målande som triumferande ton berättar sin seger för Tham — publiceradt i utdrag i Geijers upplaga af Thorilds skrifter 1824, III s. 459 — senare helt och hållet af Atterbom i Siare och Skalder IV 1847. Det andra af de hittills publicerade brefven om disputationen var en skrifvelse från botanikern Olof Schvartz till professor J. A. Lidén af d. 1/4 1788, som 1845 publicerades af Geijer i De Gustavianska Papperen IV, s. 166¹⁾. G. Ljunggren har här till i sitt bekanta verk meddelat några nya drag ur de anteckningar, som Thorilds ungdomsvän Sven Erland Heurlin för Geijers räkning gjort rörande Thorild, och hvilka finnas i Brinkmanska arkivet på Trolle Ljunghy. En ny skildring öfver disputationen, gjord af ett ögonvittne, meddelar Elof Tegnér från Eriks-

1) Omtryckt *Beskow* Gustaf III som Kung och menniska. Tredje delen. Sv. Acad. Hand. 37, s. 368.

bergs arkiv i sin så innehållsrika monografi öfver Armfelt — nämligen ett bref från Armfelt sjelf till Sophia Albertina af 25/3, och för sin skildring af segerdagen har slutligen Thorilda sista biograf Klas Fåhrens äfven använt några punkter ur ett otryckt bref från primus opp. Kölmark till onämnd person, som tillhör den kända literaturhistorikerns, kamrer K. F. Werner rika samling af Thorildiana. Dessa fyra bref och Heurlins anteckningar utgöra då allt det material, som förut användts för att teckna denna märkliga episod i vår litteraturhistoria¹⁾. Ändamålet med denna uppsats är att härtill foga ett tiotal andra förr ej citerade skildringar af förloppet, berättade i bref af personer, hvilka dels sjelfva varit närvarande vid tillfället, dels hört saken berättas af vänner och korrespondenter. Dessa ur olika brefsamlingar hopställda skrivelser lemna icke blott ett starkt bevis på, hvilket oerhördt uppseende Thorilda slagfärdiga och dristiga försvar gjort — de gifva äfven intressanta bidrag för vår kunskap om de olika meningarne om Thorild inom olika kretsar af tidens bildade män. Hela disputationen står genom dem tydligare och färgrikare för våra ögon. Men innan jag lemna ordet åt samtidens röster, vill jag korteligen resumera, hvad som på disputationen förekom och hvilka som å den uppträdde.

Som man sett af Neiktors ofvan citerade bref till Rosenstein, hade Thorild redan vid sin uppkomst till universitetsstaden polemiserat mot Montesquieu. De politiska och statsrättsliga intressen, som visat sig starka hos honom redan under hans Stockholmstid, förde honom med nödvändighet till ett närmare studium af den geniale franske tänkaren — särskildt till hans 1748 utkomna genom innehåll och stilisering lika klassiska mästerverk *Esprit des Lois*. De inkast, som under läsningen af detta verk vaknat i Thorilda sinne, finnas nu formulerade i denna hans kritik öfver Montesquieu. Men att närmare få fram Thorilda statsrättsliga åsikter ur denna blott sju sidor starka, lika ofta oklara som paradoxala skrift —

1) Den roliga skildring som *Hampus Mörner*, hvilken var närvarande, lemna om förloppet i sina *Minnen*, har ingen citerat, ehuru dessa trycktes redan 1848 i Fahlun.

»ett rafs af några timmar» för att begagna författarens eget omdöme — torde vara vanskligt nog. Nyblæns, har i sitt bekanta verk gifvit en grundritning af Thorilds samhällslära, hvilken dock hufvudsakligen stöder sig på den 1794 utgifna skriften *Rätt eller alla samhällens eviga lag*, men att denna vid innevarande tidpunkt, år 1788, hade en annan gestaltning än den tog efter revolutionen är utom allt tvifvel. »Critiken öfver Montesquieu» bör snarare studeras i sammanhang med Thorilds politiska memorialer från 1786, hans märkvärdiga revolutionsbref till Tham af den 24/9 1787 och den i Upsala författade till Academisk Afhandling bestämda uppsatsen om »Lag och rätt» från år 1788 — men att ur dessa skrifter närmare precisera Thorilds ståndpunkt i dessa frågor öfverlåtes åt den, som skrifver en ännu — trots alla arbeten om Thorild — välbehöffig, systematisk framställning af den märklige tänkarens själsutveckling¹⁾. — *Critiken öfver Montesquieu* hade Thorild färdig mot våren 1788, och då konungen åter i mars besökte universitetsstaden, tyckes man ha velat gifva honom tillfälle att få höra den begåfvade talaren. »Min disputation *Pro Exercitio* skulle göras, fastän icke just *den dagen*. Således: intet utseende af att servilt behaga eller att falt lycksöka» skrifver Thorild sjelf.

Ett referat af Gustaf III:s Upsalabesök i mars 1788, i Gjörwells Allmänna Tidningar för detta år²⁾, som literaturhistorien förr ej tillgodogjort sig, gifver noggranna upplysningar, om hvad konungen i universitetsstaden företog sig och särskildt om disputationen i fråga. Konungen hade jemte kronprinsen — som var akademien kansler — ankommit till Upsala d. 16/s Palmsöndagen och stannade till Påskdagen, då hemresan skedde. Med sin vanliga febrila ifver besökte konungen dessa dagar föreläsningar och öfningar, — hvilka sålunda icke inställdes med anledning af påsken. Den 19 mars åhörde han sålunda en »högtidlig Disputations Akt

1) Jfr *Bayer*, Montesquieu i Holbergs och Thorilds omdöme, Nordisk Tidskrift 1879.

2) *Gjörwell*: Allmänna Tidningar 1788 II, s. 17—19.

öfver 10 vid detta tillfälle utgifne Theser, hvilka under Hr Prof. Boëthii inseende, försvarades af Fändriken Magnus Stuart¹⁾ och på aftonen samma dag åhörde han »den unga Adels Öfningar i Skytteanska Collegiet», hvarvid bland annat en ung baron Cedercreutz uppläste en afhandling om »Skådespels moraliska Nyttan». Men denna vistelses egentliga »clou» var dock den Thorilds disputation påskafton d. 22. — och konungen förberedde sig till den genom att långfredags afton, sedan han hört Predikan af Vice-Pastorn Hr Mag. And. Chr. Berggren läsa Thorilds afhandling och försvara den mot sina »akademister». Konungen hade nämligen i sitt följe ntom hofmän som öfverste-kammarjunkaren Bar. Wrede, hofmarskalken Bar. Bror Cederström, generallitnanten Bar. Hamp. K. Mörner, öfversten Baron B. Hastfehr m. fl., icke mindre än sex medlemmar af svenska akademien, Armfelt, Rosenstein, Adlerbeth, Schröderheim, Leopold och Nordin. Den 22 på förmiddagen skedde ändtligen den beramade disputationen. Den stora Gustafvianska lärosalen var till trängsel uppfylld af kring 400 åhörare. Konungen var der incognito »sittande nedre på Bänkarna» med Armfelt vid sin sida, följd af sin uppvaktning, sina akademister och sina hofmän. — Äfven damer synas hafva varit i det lysande auditoriet. Upsalas lärda värld var helt säkert talrikt representerad, om den ock ej uppträdde rädd som det berättades »att i en sådan lyster samling exponeras». Närvarande voro naturligtvis prokansleren erkebiskop Uno v. Troil, som »crachanerad och skrattande satt på trappsteget af katedern» och rektor magnifikus E. M. Fant. I katedern satt som præses, i stället för Skytteanus, som undanbedt sig hedern, And. Hernbergh. De ordinarie opponentera voro Herr Mag. Docens Pehr Kölmark och Herr J. T. Nathorst. Primus opp. Kölmark — född i Carlskoga 1750, phil. mag. Greifswald 1779, doc. i Theor. Phil. i Upsala 1786, lektor i Carlstad 1794, prestvigd, Professors Character 1809, slutl. kontraktsprost i Fryksdalen, † 1839 — hade efter att med

1) Dessa theser i historiska och statsrättsliga ämnen äro tryckta i Upsala 1788.

utgifna disputationer vållat strid mellan phil. och theologiska fakulteterna i Lund¹⁾ ankommit till Upsala. Redan 1784 hade han utgifvit en *Inledning till Philosophien och Moralen*, och var som tänkare en eklektiker, som utgående från Locke med dennes läror sökte sammanmälta element från Wolf och Kant²⁾ Han var sympatiskt stämd mot Thorild, som synes af nedanom publicerade bref om disputationen. Sec. opponens var som öfligt är en vän till författaren. John Th. Nathorst, son till den från Breslau inflyttade kirurgen med samma namn, var född i Stockholm 1760, blef 1786 Provinc. Kirurg i Stockholms län, sedermera under kriget öfverfältkirurg, slutligen regementsläkare vid Smålands Kavalleri och dog i Wexiö 1798³⁾. Ovisst är, när han gjort bekantskap med Thorild, men han var litterärt anlagd, »hade ett lyckligt snille och lätt skrifart» — det enda som han tryckt *Tal, hållet på Konungens födelsedag d. 24 Jan. 1789*, uti Gillet Kärleken till Nästan i Lovisa⁴⁾ är dock en banal oration, som ej röjer någon Thorildianism. Båda dessas opposition tyckes dock varit »leniter in modo» — och under ömsesidig respekt vexlades de sedvanliga komplimenterna. Thorilds belsning till Kölmark är — liksom hans komplimenter till Leopold och Schröderheim — bevarad (tryckt i Hansellis Thorilds upplaga). Den är synnerligen eldig och vacker, genombläfvad af den djupa sanningsifver och den andliga hänförelse, som äro de vackraste sidorna af Thorilds personlighet. Att dömma af en anteckning i ett i Ups. bibl. förvaradt exemplar af disputationen kanske af andre opponentens egen hand — skulle Nathorst hafva slutat sin opposition med följande varma hyllning: »Min Herre, Er Sol arbetar ännu i sina morgonmåln, och det tillhör Er att säga: Varde Ljus». — Som extra opponenter uppträdde icke färre än följande tolf personer: Elis Schröderheim, Baron och öfv. Berndt

1) *Hammarin*: Carlstads Stifts Herdaminne I, s. 156—8.

2) Kölmarks filosofi har ej varit utan inflytande, se *Hammarshjöld*: Hist. anteckningar rör. det Phil. Stud., s. 290, 303. Jfr *Malmström* Grunddrag IV, s. 48.

3) *Sacklén*: Läkarehistoria I, 901—902, något olika uppgifter i Biog. Lex.

4) Åbo 1789.

Joh. Hastfehr, kgl. Bibl. Carl Gust. Leopold, Hr Cornetten Tham, Phil. Candidat. Hrr C. v. Rosenstein, And. G. Ekeberg, Sam. Liljeblad och Olof Linderholm, samt studiosi Hrr Carl Thyselius, Joh. Holmbergsson, Berlin och Clas Urb. Bodinsson. -- Af dessa behöfva män som Leopold och Schröderheim, eller den sedermera i Anjalaförbundet invecklade baronen Berndt Johan Hastfehr ingen presentation — det samma gäller om trenne vid detta tillfälle ännu unga men sedermera i vår odlingshistoria högtberömda män: den bekante botanikern sedermera Borgströmska professorn i praktisk ekonomi vid Upsala universitet Sam. Liljeblad, sedermera juris professorn i Lund Joh. Holmbergsson och den blifvande erkebiskopen Carl (Aurivillius) v. Rosenstein. Deremot torde några få notiser om de öfriga opponenterna vara på sin plats för att fullständiga bilden af Thorilds disputation. — Att identifiera cornetten Tham, torde, då förnamnet ej finnes angifvet, vara vanskligt. De sex öfriga äro deremot lätt finnbara. Anders G. Ekeberg, sedermera kemisk laborator vid Upsala universitet, gjorde sig känd som lyckad tillfällighetspoet särskildt genom sitt versifierade, af Kellgren i Stockholms posten lofordade tal öfver freden i Wärelä och enligt Wieselgren var han under 1799—1810 utgifvare af Ups. Tidning¹). En vitter dilettant var också den blifvande kontraktsprosten och historiografen vid Kongl. Maj:ts orden Olof Linderholm²). Vid sidan af andlig vältalighet har han utgifvit en mängd öfversättningar från grekiska, italienska och tyska språken, Ancreon, Guarini och Sturm — och dessutom i den svenska psalmbhistorien gjort sig fördelaktigt känd genom sitt *Försök till förbättring af svenska Psalmboken*. Som vitterlekare försökte sig äfven i yngre år den näste opponenten, sedermera theologie professorn och pastor Primar. i Carlskrona Carl Thyselius, eljes mest bekant genom sitt Salmonibref mot Reuterholm 1794, för hvilket han blef anklagad

1) *Ljunggren*: Sv. Vitt. Häfder, I, s. 490. *Hammar skjöld*: Sv. Vitterheten, s. 386. Hans biografi i Vetenskaps-Acad. Handlingar 1813.

2) *Hammarin*: Carlstads Stifts Herdaminne, III, s. 241—3; *Westén*: Hoflececiets Hist., III, 825—827.

och dömd till döden — men benådad med åtta dagars vatten och bröd¹⁾ Det lilla häfte *Skalde-Försök*, han 1790 utgaf i Upsala, visar honom som närastående Thorilds eller snarare Lidners riktning — om hvilkens Spastara han talar i dunkla och hänfödda verser. Den Berlin, som efter honom opponerade, är deremot ej känd som vitter. Det är med all sannolikhet Henr. Jakob B. sedermera prost i Resele²⁾. Clas Urb. Bodinsson var deremot en af de mer bekanta af tidens små poeter — liksom Thyselius en anhängare af den sentimentala riktningen inom 1700-talets skaldskap³⁾.

Det var som man ser en brokig och karakteristisk samling män, representerande olika strömningar inom tidens andliga lif, dessa Thorilds opponenter, och man kan väl föreställa sig, att en disputationsakt, der så många redan mognade intelligenser och så många vardande framtidsmän uppträdde, skulle vara af ett vida mer än alldagligt intresse. Om sjelfva disputationens gång, lemna efterföljande bref närmare upplysning. Flere af opponenterna tyckas hafva satiriserat Thorilds arbete genom parodiska inkast — särskildt torde Schröderheim, som rutinerad parodiförfattare, hafva slagit in på denna väg. Den otryckta och anonyma parodi på Critiken öfver Montesquien, som jag funnit i Gjörwellska papperen och fogar till denna uppsats, är kanske hans opposition. Thorild intygar ju sjelf, att Schröderheim »hade mycket skrivet: parodi af hög stil, hocus pocus af qvickhet». —

På eftermiddagen efter disputationens slut lät Gustaf III, som med spänning följt den flera timmar långa akten och hänförts af Thorilds öfverlägsna och slagfärdiga kvickhet, sända Armsfelt, Mörner, Wrede och Essen för att komplimentera Thorild — i kungens med sex hästar förspända vagn anlände de och fylde

1) *Warholm*: Skara Stifts Herdaminne, I, s. 240—41. *Westén*: Op, cit. III, 832—34. *Biogr. Lexik.*

2) *Örnberg*: Svenska Ättartal, III, 179.

3) *Ljunggren*: Svenska Vitterheten, II, s. 513—515, enligt B. Frondins handskrifna förteckning i Ups. Bibl. var Claudius (?) Urb. Bodinsson född 1766 i Vester-Botten, phil. mag. 1788, conduct. vid Kungl. museum 1795.

Thorilds lilla studentrum med sina artigheter. Konungen hade varit »charmerad» — och det är väl utom all fråga, att konungen också önskat att draga en förmåga som Thorild inom sin personlighets trollkrets. Thorild tyckes halft roat sig att spela catoniskt republikan, halft väl också af djup, inre drift mot absolut sjelfständighet och oberoende låtit tillfället gå sig ur händerna. Den resa, som han snart härefter i april företog till Stockholm, torde dock hafva gömt någon baktanke på att vinna en ställning genom protektion ofvanifrån — af bref till Tham och N. v. Rosenstein med hvilken senare han väl genom sin bekantskap med den unge C. v. Rosenstein kommit i närmare beröring ser man att han låtit »cajolera» sig af herrarne och sökt placera sig i hofvets och konungens synvinkel. Något bestämdt tyckes icke hafva blifvit uppgjordt, och snart finna vi åter Thorild i Upsala upptagen med att — för öfrigt med ringa framgång — avsluta sina juridiska studier. —

Efter denna redogörelse lemnar jag ordet åt brefskrifvarne i kronologisk ordning alltsom de ordat om disputationen. Den förste, som skrifver om händelsen, är presidentsekreteraren Ulric Franc till sin vän landthushållaren N. v. Jacobsson¹⁾ Redan ²⁴/₃ skrifver han: Connoissez vous certain personnage qui porta longtemps le nom de Thorén et qui s'avisa depuis peu de s'appeller Thorild? La ville de Gothenbourg l'a vu naître et il s'est rendu celebre ici par l'originalité de ses écrits en prose et en vers. Voici une de ses productions littéraires, qui a été l'objet d'une dispute Academique en presence du Roi et du Prince Royal. On dit que la vivacité singulière du Seigneur Thorild a fait de cette Scene Academique une scene d'une veritable farce ou les éclats de rire ont souvent étouffé la voix des opposans et du Respondent. C'est à de tels Jeux literaires que l'on s'est amusé à Upsal la semaine sainte». I Stockholm gingo ännu blott — som man ser —

---

1) Bref från *Ulric Franc* till N. v. Jacobsson. Ups. Bibl. H. S.

oklara hörsagor om saken, men från Upsala sändes snart nogare berättelser om disputationen. Så skrifver dåvarande theol. adjunkten Johan Winbom d. ²⁸/₃ till sin vän den bekante historikern Johan Hallenberg följande¹⁾. »I går var här den comiskaste Act jag någonsin hört. Thorild den underlige responderade. Ämnet medföljer för ro skull. Schöderheim, Leopoldt, Öfverste Hastfehr och en hel hop Stndenter opponerade. Alla blefvo afspisade med owett. Maken till impertinencer ur cathedern har jag aldrig hört. Mot Leopoldt var han skonsammast. I sitt tal till honom kallade han honom icke allenast 1 af de 18 af Sw. Academien utan den ende. Armfelt, Elis, Rosenstein och Nordin voro närvarande. En del parodierade Respondenten i hans oppositioner. Det var ett skratt, som var horribelt. Kungen roade sig mycket. Ty Thorild agerade med all möjlig frihet; grimaser och effecter beledsagade det qvicka owettet. Infall var ej brist på. Elis blef decontenancerad af honom — — Elis begärde en gång Præsidis yttrande. Då svarade Thorild: Professorn är för vis att låta förleda sig. Min Herre är ingen Venus och Prof. är ingen Paris. Han visade mycken qvickhet, lätthet att tala och finna sig. Dagen derpå, d. ²⁹/₃ skrifver kyrkoherden i Närtuna i Upsala stift P. Soilander, hvilken väl fått underrättelse om saken genom bref från någon af sina vid academien liggande söner — den första studentkatalogen 1783 upptager flere söner till honom — till sin lärde vän kyrkoherden i Carlshamn Joh. Christ. Stricker, den kände författaren till »*Försök til ett Svenskt Homiletiskt Bibliotek*», och berättar händelsen¹⁾ — en alt för löjelig Disputations-Akt. En Götheborgs bo Thomas Thorild, en snäll och qvick yngling försvarade under Prof. Hernberghs Presidium sin Critique öfver Montesquieu. En ovanlig hop

1) Bref till *John Hallenberg* III, Ups. Bibl. H. S. — Winbom föddes 1776 i Ulricehamn — och dog som Prim. Theol. Prof. och Domprost i Upsala 1826.

2) *Strickerska Brefsamlingen* 1788. Kgl. Bibl., Stockholm, H. S. — P. Soilander, född 1766, prost 1792. — »Mycken gammaldags och scholastisk lärdom. Var en bland de sista af stiftets prester, som lät sitt skägg växa». *Fant*: Ups. Årkestifts Herdaminne II, s. 344—5.

opponenter infinner sig. — — — Præses har talat som et Lamb och aldrig sagt et ord. Något hwar hade wetat höra hans decision, men fåfängt. Schröderheim i anledning af sista strophen hade raisonnerat om smak och icke varit nöjd med Respondentens svar utan provocerat till Præses, men han teg, och Respondenten säger då: Jag hoppas, at min Nådige Herre ej vill förföra min Præses at tala. Jo, säger Schröderheim, Nej, svarar Respondenten. Det lärer så mycket mindre låta sig göra som Min Nådige Herre icke är någon Helena (!) och icke heller herr Professorn en Paris. Och då har blifvit öfver alt et Gapskratt. — — — (Följa de vanliga notiserna om Hastfehls och Leopolds opposition). Hans Mt har varit alt för road; sände och sedan Armfelt till Thorild och lät förklara sitt nådiga välbehag och offerera honom at komma till Operan». Tvänne dagar derefter, d. $^{31}/_3$, återupptog Franc ämnet och detta nya bref — äfven detta till N. v. Jacobsson — är det intressantaste, som kanske finnes öfver hela disputationen, då det gifver ett eko af stämningen inom hofvet mot Thorild och tydligen grundar sig på meddelanden af personer, — Schröderheim, general Mörner m. fl. — som i Konungens stab varit i Upsala och åhört akten. »Här talas nu i sällskaperna nästan endast om Hr Thorild, dess kundskaper, dess talegåfva, dess fintlighet, dess owanliga qwickhet, dess goda ton¹⁾, dess eldiga ögon och åthäfwor. Til bevis härpå citeras af dem, som åhörde Disputations-Acten åtskilliga repartier, med hwilka Thorild wunnit complete segrar öfwer dem bland opp. som genom persiflage och turlupinader ämnade göra honom ridicule. Thorild sägs hafwa särdeles lyckligt förstördt desse anslag, wetat att leda ridiculen ifrån sig på les mauvais plaisans samt under alt detta ådagalagt en synbar superiocité och contenance, qwickhet och fin ironie. — — — Schröderheim skall med mycken qwickhet hafwa persifflerat Thorilds stile och Theser, men snart blifwit glad att få dra sig ur

---

1) Jäfvar i viss mån det ursprungligen från Beskow komna påståendet, att Thorild skulle sakna umgängeswett. *Ljunggren*: Sv. Vitterh. Häft. 1, s. 375.

leken. Thorild försäkras hafwa warit honom så aldeles öfwer-
 mäktig, att han blifwit decontenancerad och ond samt fådt alla
 rieurerne emot sig. Att detta ey lærer wara så aldeles ogrundadt
 kan jag döma deraf, att Schröderheim synts mig piquerad¹⁾ mot
 Thorild. On a ordinairement tort quand on se fâche dans des
 assauts d'esprit. Ett af Thorilds swar til Schröderheim will jag
 här anföra såsom man sagt mig det. Man bör först weta, att
 Thorilds præses skall wara ett fårhufvud och att Schröderheim för
 att få roligt wille narra Præses att tala. Han har till den ändan
 slutat en punkt med ett *eller huru herr Professor?* Denne har
 härwid wridit sig som en matk i Cathedern och ey wetat hwad
 han skulle säga. Thorild frälser honom då ur sin wända med föl-
 jande compliment till Schröderheim: Nådige Herre! Jag ber un-
 derdånigst att min nådige Herre ey måtte bry Præses med att
 skilja en träta, hvartil ämnet tycks wara honom mindre bekant.
 Min nådige Herre är ju ingen Venus, min Præses är ju ingen Pa-
 ris och jag än mindre någon Pallas. Konungen säges hafwa blif-
 wit förtjust af Thorild och i tre timmar med utsträckt hals i en
 och samma ställning lånat till honom den aldra nogaste uppmärk-
 samhet. General Mörner, som är min sagesman, påstår att Thorild
 här i Norden ey har sin like. Andra åter förmena, att Hr Thorild
 ey är annat än en halfgalen bel-esprit, full af eld och qwickhet
 och pretentioner, utan ordning, utan tydelighet och utan smak. —

En person, i hilkens brefsamling man ju på förhand kunde
 vänta underrättelser om denna disputation, var professorn Johan
 Henrik Lidén, hvilken från sin sjukbädd stod i liflig beröring med
 så godt som alla framstående män i tidens lärda werld och dess-
 utom ju genom sin Disputationskatalog visat sig egna den ifråga-
 varande literaturgrenen en särskild uppmärksamhet. Bland breffen²⁾
 till honom finnas då också flera, som summariskt eller utförligt
 teckna tilldragelsen. Redan d. 1 April hade Schwartz skildrat

1) Jemför *Atterbom*: *Siare och Skalder* IV, s. 273. *Ljunggren*: *Op. cit.*
 I s. 371.

2) Bref till *J. H. Lidén*, 1788, XII. Ups. Bibl. H. 8.

disputationen i ett ofvan omtaladt, af Geijer publiceradt bref till den gamle forskaren. Dagen derpå $\frac{3}{4}$ nämner Johan Lindblom den »fameusa Thorildska acten», och intygar, att han sjelf varit närvarande. Den $\frac{3}{4}$ gör den kände, gamle historikern Schönberg följande bäska reflektioner öfver saken i bref till sin lärde vän: »Den unge Thorild är et phenomen på Svenska snillets himmel. Nog har han genie, önskeligt, att det vore mera böjeligt och för-enadt med mindre sjelfklokhet. Dess nya Critik af Montesquieu fick jag strax från Upsala. Han har med några justa men mäst orediga tankar klandrat Montesquieu och dels ej förstådt honom dels sagt det samma med andra ord som vanligt är i dispyter. Han skall förswarat sina theser wäl qwickt men mäst med plumpt owett. En öfwerste kammarjunkare skall farit til honom efteråt i H. M:s wagn och lyckönskat honom. Han som flera torde göra sin lycka med sitt étourderie». Samma dag fick Lidén från Upsala en utförligare berättelse om disputationen från den 1788 promoverade filos. magistern, sedermera kyrkoherden i Gammalkil *Christ. R. Ekwall*¹⁾. De tvänne medföljande Dissertiunculæ äro ventiletade under Konungens härvaro. Boëthii aflöpp utan några särdeles debatter, men så var den andre så mycket märkeligare under action. Denne besynnerlige Vitterhetsidkare är väl redan af Herr Professorn för sina arbeten, passionerna, nya granskaren m. fl. [känd]. Hans egenhet tycks äfven i critiken vara dokumenterad. Med all möjelig färdighet expedierades hvar och en som tog Montesquiens parti och tycktes de fläste opponenter endast beredt sig på att framföra ett argument, få ett glöpp och sätta sig ned igen, ty mannen excellerar också uti att dela ut all slags ovett (*venia verbo*) gröfre och finare. Hvad academien ej förmådde, försöktes af främmande — som under den titeln åtminstone njöto litet mera höflighet. Stats-Sekret. Schröderheim opponerade, jag behöfver icke säga huru, då Herr Professorn känner Den Herrens rika och findtliga talegåfva. Honom aflöste Öfversten Bar. Hastfehr, agerade

1) *Crist. R. Ekwall*, född 1759, phil. mag. 1788. Kyrkoherde i Gammalkil 1792, Contr.-Prost 1806, † 1828. (*Hdhl.*: Linköpings Stifts Herdaminne III s. 154).

fritt, som kunde anstå en bedagad militair, men lät snart säga sig. Sist af extraordin. framträdde Kgl. Bibl. Leopold med ett ganska grundligt argument fullföljde det en stund med styrka, men tycktes mot slutet mattas att följa respondenten i sina krumsprång — —.» [följer notis om Thorilds kompliment till Leopold]

Samma dag, som detta bref skrefs d. $\frac{4}{4}$ afsändes från Upsala ett bref om akten af särskildt intresse, emedan det författats af primus opp. Kölmark och, ehuru Klas Fåhrens citerat ett par uttryck derur förtjenar det därför att tryckas i sin helhet. Det är riktadt till en obekant person, för hvilkens finnande man blott får den ledtråden, att han stod i förbindelse med general A. M. Strussenfelt. Brevet är bevaradt i ett samlingsband Thorildiana, gjordt af Thorilds bekanta vän och vapendragare Lor. Münter Philipsson — och att det här kan tryckas, beror på kamrer K. F. Werners välvilja.

Kölmarks bref har följande lydelse: »Min G. Herre! Nöje och skyldighet förena sig hos mig at tilfredsställa Eder stora nyfikenhet. Jag såsom primus opponens bör äga all trovärdighet, ehuru jag icke på något sätt kan dela äran med min Segervinnare. Disputationsdagen var en verklig Segerdag för Thorilds öfverträffande snille. Schröderheim imiterade en parodisk stile i sina argumenter och om någon afsikt var at snärja Thorild så aflopp alt til hans fördel. Skäl och qvickheter på ömse sidor fattades icke. Kungen var i synnerhet road af Thorilds infall. Et missförstånd i slutet af öfv. Hastfehls compliment til Thorild gjorde at Thorild åter provocerade honom fram på fältet med en surprenante dristighet. Leopold blef mycket complimenterad af Thorild för sin ode öfver Cronprinsen. Opponenten af alla slag infunno sig. Alla blefvo efter afsikt och ämne besvarade. Efter middagen hade Thorild visit af Armfelt, General Mörner, von Essen och B. Wrede, och igenom Armfelt fick Thorild hälsning från Konungen, at han var charmerad af hans act. At speciellare berättas actens förlopp är för vidlyftigt i ett bref. Många rykten har jag hört skola vara i

Stockholm om denna Sak. Ingen af lärda Corpsen ville den dagen visa sig af fruktan, som säges, at de ej vågade lita på att icke blifva på något sätt i en så lyster samling exponerad. Auditorium har aldrig varit så fullt som då, och Damerna ville ock hedra oss med deras närvaro. Thorild gjorde mig en harang, som var full med sentimenger, hvilken M. H. vid tillfälle skal få se — — —.

Den $\frac{3}{4}$ nämner åter Schönberg Thorilids namn i ett bref till Lidén — liksom Leopold, hvilkens öfvermodiga polemik mot Regnér han ogillar, synes Thorild honom vara »kvick till sin tankekraft men skrämmande alla från sitt hjärta — dock med ännu en god dosis étourderies». Ännu mer kategorisk är den berömda theologen, sedermera biskopen P. Munck. »Thorild är en stor narr», skrifver han lakoniskt till Stricker $\frac{18}{4}$, men mest upprörd öfver den unga nyhetsmakaren är dock en brefskrifvare till Lidén från Gefle, phil. mag. sedermera lektorn C. Bergstén¹⁾, som varit närvarande vid disputationen. Några intressanta ställen ur hans utförliga skildring af $\frac{21}{4}$ må antecknas — de äro både sakligt lustiga och i formen gammaldags karakteristiska: »Den frihet Thorild tog sig, skulle dock swärligen passat sig i et modestare tidevarf: e. x. då han sade en Schröderheim midt i synen, at han war Lämnare af abuser, hvilka omtaltes — — Ryktet sade förut, att han lofwat göra sin Præses wägghast. At Schythianus sade från sig præsidium, lærer wara bekant. Det war ock första gången jag hörde stora herrar af småfolk generis mascul. nias? — — Infallen på ömse sidor bragte Studenterna, som klefwo upp på bänkarne, i fullt skrattlöje. Jag blygdes deröfwer och tänkte wid mig sjelf: huruvida K. C. XI skulle närvarande tålt mössen hoppa på bordet. Några hofherrar och bland dem B. Armfelt skola i en hofvagn och 6 hästar gjort Resp. mot afton et besök, försäkrande honom om K:s stora nöje, och derpå fått til swar: at detta så litet rörde honom, som då samme höge herre klappade händerna åt en actrise på Stenborgs theater. Nota phrasin. quo tempore vivimus? Dock kan det

1) C. Bergstén, född 1725, phil. mag. 1752, Lector. Gefle 1760. † 1802.

wara troligt, om det är sant, at han swarat Hofw(?), då han bådades till begärd examen: De kunna wänta på mig, så länge som jag wäntat på dem; hwarpå han begifwit sig åt Ups. at blifwa juris Doctor. Det säjes dock, at K. M:t will hafwa honom i K. Cancelliet. Herr Prof. wet wäl, at Thorild betyder Torén, auctor till passionerna och Kellgrens antagonist. O at han icke ansåge Frälsaren med lika ögon! Öfwer bordet på spisqwarteret sadet han åtagit sig Jud. Iscariots apologie, som skaffade en stor bedragare ur werlden. Sättom nu en sådan man til Pr(emier) minister!»

Samma dag d. 2¹/₄ skref åter Franc några ord om Thorild till Rosenstein, som äro intressanta, derför att de bestyrka de uppgifter, Thorild sjelf gifvit om sitt Stockholmsbesök efter disputationen och särskildt om Schröderheims välvilliga beteende mot sin öfverman i den andliga tvekampen i Upsala: »Thorild har nyligen varit här och mycket graciöuserad af Venus id est Schröderheim. Thorild är ostridigt ett quickt subject. Han har dessutom godt judicium i witra saker och mycken penetration. Här citeras infall och utlåtelse af honom, som wittna härom. Hela hans olycka är att bli wäldförd af en omåttlig egenkärlek. Den förmörkar ofta hans begrep och gör honom förhatelig och obegripelig på en gång». -- Till denna skörd af beskrifningar på Thorilda disputation, vill jag till sist foga den omtalade parodien på hans afhandling. Den är efter all sannolikhet författad af Elis Schröderheim, då mångas vittnesbörd i ofvan citerade bref gifva vid handen, att han gjort en genomgående parodisk opposition, och den satiriserar lustigt Thorilda geniala men abrupta prosa.

Något om Critiken öfver Montesquieu¹).

§ 1.

Lagars ursprung är hvarken Rädsla eller Mod. Rätt! Men det är *styrka*. — Le plus fort är skapad at råda, at befalla. Under

1) Bref till Gjörwell 1788. Kgl. Bibl. H. 8.

Starkotter menar jag armstyrkan; Saul var et hufvud längre än alt folket. I sednare och uplysta tider menar jag äfven *Förstånd*, men förståndet betraktadt såsom *Styrka*. At 2 Pund öfverwäga 1 Pund är otvifvelaktigt *Rätt*, en *Sanning*, men det är Tyngden, en *Kraft*, som föreställer *Styrka*, hvilken gör öfvervigten. Historien bevisar nogsamt, at fordom utvaldes alla Regenter efter Kropens *Storlek* och *Styrka*; men sedan Slugheten tilltagit, sedan Mäniskjan blifvit förfalskad, så har styrkan förvandlat sin gamla Physicaliska natur. Aesopi kråka fast med andra fjädrar var ändock en kråka. Athen fan sig befogad under det Heliga Peloponnesiska kriget at befalla Chio taga del deruti. Chio var en ö, independente förut. Hvad hade Athén för en rätt at befalla? Jo Chio hade endast 2 Fregatter och Athén hade 10. Et rike har i en senare tid mist sina Provincer på samma sätt. Min Herres *Rätt!* Min Herres *Sanning!* Vi sjunga i Psalmboken:

Jag under Djefvulen fången låg,
Kunde mig ej sjelfver hjälpa.

§ 2.

Utaf tre Regeringssätt tror Herr Thorild två vara för mycket. Det är Montesquieus fel at icke hafva gjort 3,000 eller lika många Regeringssätt som Magter. Den *Allmänna Sällheten*, le Souverain Bien har redan Voltaire omtalt och sammanliknat med le Souverain Bleu, le Souverrain Ragout. Den lyckligaste Regering vore där, som hvarken funnes dygd eller odygd, men de lyckligaste Medborgare finnas åter där båda delarne äro i högsta grad. Lugnvattnet gör vattenpass eller Måttstocken för all höjd, all djuphet. Stormväder är derföre icke mindre naturligt än Lugnet; utan tvärtom infaller ännu oftare.

Den *Högsta Sällheten*, huru ser den ut? Det högsta Goda, Gud Fader är ofta målad såsom en vördig gubbe med grått och vackert skägg, sitjandes på en sky, uti en hederlig Ponceauröd mantel. Det hjälper begrepet at personifera abstracta ting. Det onda, Ariman, Satan, har åter Salig R—g från Sk—e målat brun

med korumpa, Horn på knäna och med tuppsporrar, som sig bör, rörande uti en Kjettel — — — Justitia har förbundna ögon, *sanningen* framställles naken. Men ännu en gång, huru föreställes den högsta Människjans Sällhet? Då Fältmarskalken Torstenson, om jag rätt minnes, den 24 Februari tog ifrån Fienden, 3 Fältmarskalkar, 4 General-Majorer, 23 Öfverstar etc. finner jag honom hafva nådt den högsta Sällheten för en dödlig. Då Socrates af Oraclet blef förklarad för den Visaste, Cato för den ärligaste!! Då Flaminius var öfverhöljad af blomster och ärekransar, återgifvandes til Grekerna, på Romerska Folkets vägnar, deras frihet, deras lagar, då Lycurgus med 30 Personer utan våld, utan Blodsspillan på Torget i Lacedemon gaf Fäderneslandet Lagar, då samma Händelse i Sverige timade den 19 Augusti 1772! Hvad för en grad af Sällhet!

Ofta leda Regeringssätt, Revolutioner til en allmännare Sällhet; men likt flera andra Vägar, hvilka alla gå til Rom.

§ 3.

Climat. Årstiderna, Lifvets åldrar — med et ord det sociala är det Hufvudsakligaste uti alt Regeringssätt. Cicero på en Tribunal i Januari eller Februari månader på Torget i Torneå, med hvad skilnad skulle Han icke där hålla sina orationer emot på Torget i Rom? På Taiti där ungdomen florerar är alt ting gladt. Inga hårdheter hvarken i straff eller brott. Vid Gangesfloden hvar Braminerna råda och der folket lefver utan kött, hvilken godhet i characteren.

Samma regeringssätt är icke möjligt i Sverige, då Nationen samlas på Riks-Salen, som vid Mora Stenar. Det artificiella Climatet har således äfven sin verkan, icke som nuance utan som Hufvudsak.

§ 4.

Luxe är, som alla weta mycket sammansatt hos Policerade Nationer, men består ofta i ohyra hos en Hottentott, i Tran hos en Grönländare. Blifwer i alla tider til sin bemärkelse local.

§ 5.

Frihet bör såsom Synden, delas i 2:ne: arf- och verksynd. *Arf-Frihet* är at *andus*, at dricka *vatten*. För att få behålla Näsan, påtog man sig den första Beskattningen i Sverge. Med sin person äro alla skyldige at tjena Staten: Se hos alla vilda Nationer: med jagt, med fiske, med krig. Hvadan kommer Patriotisme såsom en skyldighet Frihet i *Tal* och i *Skrifter* är *verkfrihet*; densamma tillhör icke mera et Regeringssätt än Penningen. Uti Lacedemon var hvarken *Mynt* eller *Tryck*. Den Rådande utyder alltid Bokstafven, och betjenar sig stundom äfven så mycket til sin förmån at stå bakom, som en Medborgare at vilja synas.

Förstånd leder til Sällhet genom Frihet. Dogmatique. En Swedenborgare sade mig nyss at: hvilsa är emot *änglarne* et *genljud* — förrän anden upplyser, förstå vi icke dessa sentencer.

Hvad är *Sant*? Hvad är *Sanning*? En Fråga, gjord för något öfver 1700 år sedan, men blef icke besvarad.

Thorilda disputation 1788 betecknar höjdpunkten af hans Upsalavistelse. Resultatet och utgången af hans juridiska studier voro, som bekant, kläna nog. Lewenhaupt har i Samlaren (1883) aftryckt Flygares kyliga intyg öfver hans juris utriusque candidatexamen, och redan då skref Neikter till Rosenstein en profetia om, att hans licentiatexamen skulle misslyckas. »Thorild är i Juridiska Facult. admitterad cum monitu och torde improberas i Licentiatexamen». Hur dervid tillgick har han ju sjelf i bref till Tham och Heurlin skildrat. — Men disputationen inför konungen förde hans namn som man ser öfver alla svenska bygder. Hans föregående arbeten fingo liksom en ny folie genom denna lysande triumf och äfven der man klandrade hans öfvermod, böjde man sig för det diktatoriska i hans geni. En borgerlig antecknare, till hvilken jag lemna sista ordet, just därför att han torde gifva uttryck åt känslorna mot Thorild i de breda lagren, och deras stämning, delad mellan den beundran och det förvånade klander, som

hans eldiga och ovanliga personlighet väckte, skrifver med skäl: »Thorild, et stort snille, för närvarande Studerande i Upsala, har där hållit en ganska märkwärdig Disputation. Hans Passioner vitna om et äkta snille i Prosaiska Sången. Det är dennes fel at han är för storsint och håller alla andra som stackare mot sig. Ofta går han öfwer de vanliga gränserna i denna väg så at man skrattar däråt»¹⁾.

Oscar Levertin.

---

1) *Hjerpe* i sin Dagbok April 1788. Ups. Bibl. H. 8.

Smärre meddelanden.

Officiel Kritik.

Hofkanslerens Embetsberättelse till Kongl. Maj:t om boktryckeriernas och Litteraturens tillstånd i Sverige för åren 1801—1804.

S. A. K.

Om jag drögt att för Eders Maj:t i underdånighet nedlägga den mig anbefalte berättelse om Boktryckerierne i Riket, har första och närmaste orsaken därtill varit svårigheten, att ifrån dessa i rättan tid erhålla de tillförlitliga upgifter, på hvilka mina borde grundas. Mitt underdåniga utlåtande tidigare afgifvit, skulle blifvit en klagan öfver missbruk och försummelser, hvilka oftast opåtalte eller åtminstone ostraffade, förvandlats i en lång vana, alltid svår at afskaffa och utrota. Jag kan nu lämna Boktryckarne i allmänhet det förtjänta vitnesbörd, at de mera noggrant och utan gensträfvighet uppfylla de i dessa delar dem ålagde plikter. Större och mindre skrifter utkomne 1801—1804 i Sverje, äro 1677 af hvilka 1358 äro Inhämnska Originaler och 319 öfversättningar, de förra äro:

1:o I *Teolog: ämnen* 195 hvilka äro under Consistoriernas Censur och tillkommer således icke mig att därom fälla omdöme.

2:o I *Philosophien* 47 af mindre vidd men icke utan värde.

3:o *Lagfarenh: och stats vettenskap:* 29, till större delen af bättre halt.

4:o I *Pedagog Classen* 18 som till $\frac{1}{2}$ kunna anses goda.

5:o *Phys. vettenskapernas Class* är utmärkt både på talrikhet och värde, och af 109 kunna $\frac{2}{3}$ delar tjena till bevis at naturkunnigheten i Sverje genom nya framsteg bibehållit sitt fordna anseende.

6:o I *Mathemat. och kriks vetenskap* 65 som förmoderligen icke alla medföra lika upplysning och nytta.

7:o I *Hushålln. och Slögderna* 106, af hvilka de fläste synes stadna vid eller under medelmåttan.

8:o I *Språkläran* 48, de flästa goda.

9:o *De sköna vetenskapernas Class* har varit den talrikaste och frambragt 581 foster, af hvilka 463 äro ströskrifter af 1 ark eller där under. Här träffas de yppersta mästerstycken och de lägsta uselheter, men dess värde i det förhållande af endast $\frac{1}{7}$ eller $\frac{1}{8}$ del torde äga någon grad af förtjänst.

10:o I *de sköna konsterne* hafva blott 2 arbeten tillkommit, bägge musikaliska.

11:o *Historiska Litteraturen* däremot har blifvit riktad med 158 som till $\frac{1}{2}$:ten torde hafva et större eller mindre värde.

Öfversättningar Tillhöra väl icke ursprungl. Svenska Litteraturen men göra den samma et väsenteligt gagn då de rikta språket, förädla smaken och öka summan af våra kunskaper. Flera dessa åren utkomna hafva fullkomligen uppfyllt denna fordran, men 119 och således mycket för mycket äro Romaner, af hvilka i synnerhet de som detta Tidehvarf fram alstrat sakna merendels alt både Literärt och Moraliskt värde. Såsom någon tröst emot detta öfverflöd kan anses at blott 2 Originaler af detta slag trädt i Ljuset. Denna hastiga öfversigt vitnar olyckligt vis at odugliga och osmakliga skrifter icke varit sällsynte, de råkas icke af Lagarne: den sunda kritiken allena kan hålla dem tillbaka. Eders May:t har uppå min underdåniga hemställan behagat den 21 Aprill sistledit år nådigst tillåta utgifwandet af 1 dagblad, helt och hållit egnadt åt en högst nödig granskning; det har ännu icke kunnat börjas i brist af Redactörer, som med skicklighet och säker urskillning äga nog mod att bjuda Spetsen åt den förenta kåren af medelmåttiga och usla författare.

För at gifwa min taffla sannhet har jag nödgats skugga henne, men fullgör en gladare plikt, då jag i underdånighet framställer de arbeten, som rättfärdiga det nådiga hägn och omvårdnad, vet-

tenskaper och vittra yrken under Eders Mayst:s spira njuta. Jag behöfver icke nämna de som Eders Mayts härvarande Akademier eller dessas medlemmar utgifvit hvilkas länge kända namn Tillräckeligen stämpla deras verk. Till andra skrifter af et utmärkt värde torde böra räknas:

*Tingstadii öfversättningar af Bibeln*¹⁾ betraktade såsom verkliga vitterhets stycken, genom hvilka ett nytt ljus sprides öfver Judiska Folkets historia, dess lagar, seder, inrättningar m. m. *Boethii natur-Rätt*²⁾ som framställer et för Regeringar och samhälls ordning väl uttänkt och förmånligt System, och är en kraftig vederläggning af Rousseaus antisociale satser; *Flintbergs Samlingar*³⁾ i Ekonomiska Lagfarenheten. *Porthans historiska arbeten*⁴⁾ på en förut obanad väg, så vida de i synnerhet angå Finland; *Regnérs 1:sta begrep*⁵⁾ af de nödvändigaste vettenskaper, en Bok som funnits värdig till allment bruk vid Skolorne antagas; *Svensk Botanik af Palmstruck och Qvensel*⁶⁾, et verk af stor vidd och sällsynt nytta och förtjenst; *Pfeffers Magazin för Blomster älskare*⁷⁾, et angenemt och prydligt arbete; *Acharii Methodus Lichenum*⁸⁾; *Gustavias af Söderberg*⁹⁾, en ung man af bästa hopp, som döden bortryckt; *Hermelins Geografiska och Topografiska verk*¹⁰⁾, som äga en hos oss föga känd fullkomlighet; *Sköldebrans Voijage Pittoresque au Cap du Nord*¹¹⁾, som hedrar både sin upphofsman och

1) Ingen enda af Tingstadii bibelöfversättningar trycktes 1801—41

2) Tryckt 1799!

3) Flintbergs Lagfarenhetsbibliotek, 4:e o. 5:e delarne, trycktes 1801—4.

4) Endast hans sista hist. disp. saml., »Sylloge Monumentor. ad illustr. hist. fenn.» (176 pp. 4:o) faller inom årsberättelsens tid (1802—3).

5) Utkom 1780; 4:e uppl. 1803.

6) Verkl. tillhörande Åresber:s period. Pl. 1—216 utkommo 1802—4.

7) En bilaga till föreg., afbildande vackra trädgårdsblommor. Utkom endast 1803, 36 pl., stor 4:o.

8) Sectio 1, 2, Holmiæ 1803, 8:o.

9) Ett lofqvåde öfver 1772 års revolution, i sex »böcker» latinska hexametrar, förf. 1782, tryckt 1802 i Strengnäs.

10) Hermelins kartor begynte tryckas 1797; hans »Försök till en Mineralhist. öfver Lappmarken och Vesterbotten» är tr. 1804, 4:o, 70 ss.

11) 60 planscher med fransk text, afl. fol., 1801—2.

landet; *Svedenstjernas resa genom England och Skottland*¹⁾, med flera som utan våld kunna tilläggas

Jag önskade kunna, men vågar icke dölja, att om vitterheten i sednare tider icke skridit tillbaka den åtminstone ej gjordt de framsteg, som med så mycket skäl kunna förväntas.

De yngre författarne synas förgäta att sammanhang i Planen, Rättthet i tankar och uttryck äro oundgängliga för både talaren och skalden, en väl ljudande versification, en flytande obunden stil, några lyckligt träffade och eldiga drag äro den bland dem mest rådande förtjenst. De föredraga en lätt men ojemn flygt för en regelbunden och säker gång, och i stället för att välja till efterföljd godkända mönster, fika de stundom efter en originalité, för hvilken naturen dem icke danat.

Svenska Akademien har icke saknat täflings skrifter, men saknar mycket i skrifterne. Deremot torde *vettenskaps Akademien* hafva brist på viktiga och väl utgrundade rön och *vitterhets Akademien* på Täflare om hennes pris. Orsaken lär vara att dessa Akademiernas föremål fordra forskning, efter tanka och arbete. Den sistnämnda Akademiens nppmärksamhet säges redan fästad derpå, att Emblematiquens, Medaillernes och Heraldiquens öden bero af en enda Person, då ingen annan är känd för att göra dem till sitt yrke. Akademierna lära utan tvifvel bemöda sig att upptäcka och undanröjda orsakerna till det onda, och i fall deras förmåga är otillräckelig, taga sin tillflykt till deras Beskyddares visa och mäktiga åtgärd.

Efter denna underdåniga redovisning för hvad andra gjort, dristar jag icke tro mig tillåtit att lemna min egen befattnings alldeles ovidrörd; sedan jag den samma af Eders Mays:ts nådiga förtroende emottog. hafva i hufvudstaden 2:ne Boktryckerier försvunnit och samma öde tyckes böra förestå det 3:die, om det icke snart hjälpes ur det alldeles obrukbara skick, hvar i det sig längre tid befunnit: de 10 i gång varande äro mer än tillräckeliga. Ärfarenheten har visat att behovet af förtjenst och täflan derom

1) 1 vol. 8:o, 332 s.

förledt mera än en Boktryckare till öfverträdelse, hvilka, i början talrike och ständigt förnyade, sedermera så aftagit, at på nära 2:ne år ingen Boktryckare blifvit plikt fäld, ingen bok på Tryckerierne Seqvesterad eller borttagen, ingen författare i anledning af för-gripeliga eller annars olofliga skrifter tilltalats, hvilket allt visser-ligen icke är en följd af mindre sträng uppsigt eller mera efter-låtenhet, utan torde i nåder blifva ansedt som bevis på mera ord-ning och laglydande.

Bokhandlen är i Sverge icke särdeles lönande, hvarföre jag blott en enda gång gifvit tillstånd dertill efter inhämtad säker un-derrättelse om gagnet deraf för Åbo Akademi. Öfvertygad att *Lån Bibliotheker* skada Bokhandlen, och i stället at befordra nyttig läsning kringsprida lättsinniga och sede fördärfvande böcker har jag hvarken tillåtit nya anläggas eller öfverlåtande af de gamle.

Reglerna för et uti *Carlskrona* förut inrättadt och nu under Landshöfdingens närmaste tillsyn ställt *Läs Bibliothek*, har jag med vissa vilkor stadfäst och likaledes tillåtit fortfarandet af ett dylikt i Wasa.

Om jag i alla ofvannämde delar icke uppfyllt hela mitt ålig-gande, Täckes Eders Mays:t nådigast vara förvissad at skulden endast igenfinnes i en inskränkt förmåga, och icke uti ett uppsåt, som warit lika så nitfullt, som den vördnad är djup och den un-derdånighet oföränderlig, med hvilka jag framhärdar

Stormäktigste Allernådigste Konung, Eder Mays:t
underdånigste och troplikt. Tienare och undersåte

B: Zibet.

Ingifvet den 21 Maj 1805. Zibets friherrebref är dateradt 3 Juni s. å. — Bokhandelskatalogen 1801—1805, som trycktes 1806—1808, tillegnades af »Boktryckeri-Societeten» åt Zibet, »af hvars upplysta och nitiska vård Svenska Literaturen erhåller ett nytt vedermåle i dessa sina länge saknade annaler».

Meddelad af H. W.

Några ord om J. J. Tornæus och om manuskripten till hans arbete öfver Lappland.

[Öfversatt från författarens franska manuskript.]

Bland J. Scheffers medarbetare vid utarbetandet af *Lapponia*, är näst Rheen den märkligaste J. J. Tornæus, som under lång tid var pastor i Torneå. I »Svenskt biografiskt lexikon» finnes intet om honom, och artikeln om honom i »Biographie universelle (Beck 1857)» är delvis fantastisk. Det förefaller dock som om en lefnadsteckning öfver den man, hvilken spelat en framstående roll vid kristendomens utbredande i Lappland såväl genom sin rent prästerliga verksamhet som genom sin öfversättning af psalmerna till lappska, och hvilken varit grefve Bengt Oxenstjernas reskamrat i Orienten samt ynnestfullt mottagits af drottning Kristina, icke vore ovärdig en plats bland biografier öfver de män, som hedrat Sverige.

Man vet med säkerhet hvarken när eller hvar Tornæus är född, och hans dödsdag är omtvistad: än uppgifves den 16 juli 1671, än samma dag 1681. Målsmännen för den förra uppgiften, såsom *Günther* i Hernösands stifts Herdaminne, del IV (msrt.), *Modin* i Matrikel öfver norrlänningar m. fl. hafva dock endast upprepat ett misstag af *Brunnius*. (Dissertatio de urbe Torno 1731¹). Här vill jag endast bevisa att året 1681 är det enda antagliga.

Af de skäl, jag vill anföra, synes mig det första vara ensamt för sig beviskraftigt; de öfriga bidraga att visa, att Tornæus icke dog 1671.

1:o). Regnard, den franska skalden-komikern och den ofta allt för fantasirike resenären, som år 1681²) genomreste Lappland med

1) Tornström († 1682) efterträdde Tornæus år 1681 eller 1682, icke 1671.

2) Resans datering hos *Brunnius* (Diss. de urbe Torno p. 47) till år 1687 saknar all grund. Tiden för Regnards besök är säkert känd.

Scheffers arbete som vägvisare (hvilket jag på annat ställe skall uppvisa, och hvilket, så vidt jag vet, aldrig blifvit anmärkt) lem-
nar af Tornæi begrafning en berättelse, hvars trovärdighet synes
mig bevisad, åtminstone hvad datum beträffar, emedan namnen på
personer, som därvid spela en roll (Graan, Tornæi måg; Plantin)
sammanfalla med dem vi känna från annat håll: dessa namn kunde
Regnard icke känna, om han icke sett personerna själfva. Regnard
angifver dagen för dödsfallet till den 24 eller 25 juli i stället för
den 16:de; men detta är ett nytt bevis för berättelsens sannings-
enlighet, ty såsom fransman räknar han efter nya stilen, medan
man ännu räknade efter den gamla i de nordiska länderna. I
själfva verket är det samma dag, som angifves å båda hållen.

2:o). Steuchius, superintendent i Hernösand skref år 1672, den
6 febr., till Scheffer (Ups. Univ. Bibl. Msrt S. 163), att han till
Tornæus skickat de frågor, som Scheffer tillsändt honom. Kunde
han varit okunnig om Tornæi död, om denna inträffat sex månader
förut?

3:o). Det för öfrigt ganska dåliga manuskript, som Loenbom
publicerade (1772), uppgifves på sista sidan vara författadt år 1672
i Torneå. Detta måste vara riktigt, emedan Tornæi skrift utgör
ett svar på Scheffers frågor af år 1671.

4:o). Scheffer omtalar Tornæus såsom ännu levande författare
i kap. 8 af Lapponia, skrifven år 1672 och tryckt 1673—74.

5:o). Slutligen angifves dödsåret vara 1681 både af Stiernman
(Bibl. Sveogoth. 1731), A. B. Ollman (Upsalia literata III — Msrt)
och af C. G. Warmholtz (Bibl. hist. Sveo-Goth. N:o 703), som van-
ligen är väl underrättad.

Af Tornæi *svenska* beskrifning öfver Lappland finnas många
manuskript. Jag känner fem, till hvilka jag kan lägga det mycket
öfullständiga, som tillhört greffe Bengt Oxenstiernas bibliotek och
publicerades af Loenbom år 1772, men hvilket jag icke sett. Jag
lemnar här en beskrifning på dessa manuskript, som jag för be-
kvämlighetens skull benämner: A. B. C. D. E.

Msrt A: »Johannes Tornæi / Berättelse / om / Lapmarkerna / och / Deras Tillstånd» — in 4:o; 103 ss. — Ss 1—2 förord, s. 3 register. 20 kap. — Kungl. Bibl. Stockholm.

Msrt B: »Joh. J. Tornæi / . . . Berättelse / om / Lapparnas / Ursprung etc.» — in 4:o; 113 ss. — s. 1: »Præmenendo»; ss 2—3 »Præmium»; s. 113 innehållsförteckning. — 17 kap. — Kungl. Bibl. Stockholm.

Msrt C: »J. J. Tornæus / om / Lappland.» — Med Lars von Engeströms »ex libris». — in 4:o; o. 92 ss., onummerade. — s. 1: »Auctor ejus libri est J. J. Tornæus etc.» ss. 2—3: »Procæmium». — Innehållsförteckning saknas. — 17 kap. — Kungl. Bibl. Stockholm. (Sign. B IX 1. 39).

Msrt D: »Johannes Tornæj / Berättelse / om / Lapmarkerna / och / Deras Tillstånd / » — in 4:o; o. 220 ss., onummerade — ss. 1—4 förord; s. 5 register. — 20 kap. — Upsala Univ. Bibl. S. 163. (Samma manuskript innehåller bref från Rheen, Plantin, Tornæus m. m.)

Msrt E: Johannes Tornæi / Berättelse / om / Lappmarkerna / och / Dehras Tillstånd» — in 4:o; 187 ss. — ss. 1—4 förord; ss. 185—187 register. — 20 kap. — Ups. Univ. Bibl. S. 167. (Detta manuskript innehåller dessutom arbeten af Tuderus, Rheen m. fl.)

Dessa manuskript kunna, på grund af olika redaktioner, delas i två grupper: första gruppen med manuskripten A, D, E och den andra med B, C och Oxenstiernas manuskript, användt af Loenbom.

Talrika jämförelser med Scheffers Lapponia visa, att det manuskript han användt tillhör första gruppen.

Alla manuskript i denna grupp äro fullkomligt lika. Möjligt är, att msert E. förvaradt i Upsala bland Scheffers papper, är originalmanuskriptet. Vissa likheter med ett, som jag tror, egenhändigt bref af Tornæus, befintligt i samma volym men mycket äldre, göra antagligt, att det är af Tornæi egen hand (?). Msrt A. kan ha afskrifvits af Graan, Tornæi måg. Msrt D. är en kopia af A.

Den andra gruppens manuskript öfverensstämman aldrig fullständigt, stundom icke ens tillnärmelsevis, med Scheffers citat i Lapponia. De äro sinsemellan föga olika och synas vara afskrifter efter en förkortning af originalet.

Loenbom visade dålig smak, då han föredrog Oxenstiernas manuskript (= 2:dra gruppens), som är långt ifrån att vara, som han säger, det bästa, framför Mst A., som han citerar och som han kunde begagna¹).

Th. Cart

Professeur au lycée Henri IV à Paris,
f. d. Lektor v. Upsala universitet.

---

¹) Trots Loenboms uppgift är det mst A och icke mst B, som Stiernman nämner ss. 796—97.

Bidrag till tidningsväsendets historia i Sverige under slutet af 1600-talet¹⁾.

I sitt »Försök till svenska tidningspressens historia. Första delen. 1634—1718» har Key blott i ringa mån begagnat otryckta källor, och det synes därför kunna löna mödan att fullständiga hans uppgifter genom arkivaliska efterforskningar. Jag har anställt dylika, men funnit utbytet klenare, än jag väntat; de notiser, som stått att finna, äro emellertid sammanställda i det följande.

Känt är, att Gustaf II Adolf i sin kansliordning af 1626 ålade sekreteraren vid riksarkivet att redigera och utgifva nyhetsextrakter. Något resultat tyckes icke detta påbud hafva haft, åtminstone icke i form af en regelbunden tidning, men tanken upptogs af Axel Oxenstjerna i samband med postväsendets ordnande. Postmästaren J. Beijer fick genom sina instruktioner af år 1643 och 1645 i uppdrag att låta publicera nyheter, en bestämmelse, som ledde till utgifvandet af Ordinari Post Tijdender. Sedermera var tidningsutgifningen fäst vid postverket. Under den tid, antagligen 1671—76²⁾, Magnus Gabriel de la Gardie hade styrelsen och inkomsterna af postverket sig uppdragna, verkställdes redaktionsarbetet mot en aflöning af 400 dlr. slfvt. årligen af sedermera kanslirådet J. Bergenhjelm, enligt hvad denne berättade i kanslikollegiet d. 15 juli 1685. Under 1673 har dock dennes redaktörskap upphört, ty i instruktionen för postdirektören J. G. von Beijer af d. 10 juni 1673 erhöll denne samma uppdrag, som förut hans fader haft. Emellertid tyckes Beijer icke hafva iakttagit nödig diskretion vid valet och publicerandet af de inlupna nyheterna, ty d. 10 febr. 1676 förordnades hofrådet Lilljeflycht³⁾ att hafva upp-

1) Hämtade ur kanslikollegiets protokoll och »Handlingar rör. böckers tryckande» i Riksarkivet samt ur Postverkets registratur.

2) *Bergfalk*, Om svenska post-inrättningens uppkomst s. 29.

3) Jämte den förut nämde Bergenhjelm, enligt *Bergfalk*.

sikt öfver och censera »the här widh Post Contoiret wahnligen på trycket vthgående gazetter och nouvelles, till at förekomma hwarjehanda inconvenientier, som man esomoftast härtill vti the tryckte adviser hafwer förmärkt och warse blifwit.» (R. A. Handl.) Det dröjde ej många år, innan påbudet om censur behöfde upprepas i ett kgl. bref af den 25 mars 1682. »Emedan wij med serdeles misshag förspörja hwad sällsamme och ogrundade tiender som utur Post Cont[oiret] i Stockh[olm] till en och annan ort utskrift som det och nyl[igen] skedt är, war[an]des och de i Stockh[olm] tryckte Gazetter esomoftast med sådane Relationer upfylte, som i bland folket åtlöje, ja och ibland irringar måtte förorsaka»; så erhöill kanslipresidenten befallning, att liksom »för detta till den ändan wissa personer uti Cancelliet warit förordnade, som oss berättas, . . . den anstalt låta göra, att icke adviser så promiscue och utan föregångnen examination och censur i Cantzliet måtte blif[w]a tryckte, jämväl och dem wid Post Cont[oiret] alfwarl[igen] anbefallas, att innehålla med tidningsskrifwande, så kärt dem är att undgå behörig näpst, så framt någon blif[we]r attraperad.» (Efter ett transsumt i Upsala Bibl. Westinska saml. 602 b.) Ej håller nu blef oskicket hämmadt, och då kanslikollegiet d. 7 mars 1685 afgaf sitt betänkande om postväsendets ordnande, återkom det äfven till frågan om tidningsutgifningen. Trots förordningen af 1673, heter det, låta dock åtskillige postverkets tjänstemän sitt embete »förnämbst theruti bestå att betiäna folk med nya tijdningar och communicationer beswärandes påsten med stoore bref och pacqueter uthan betallning, i det öfriga bekymra de sig ringa om Postarbetets skiötande, låtandes sådant för rättas af Poikar och drängar, hwaraf föllier att icke allenast en hoop osanfärdiga tijdningar, Pasquiller emot Kongl. Maj:ts Interesse utur främmande land införas, ock utan Judicio kring hela riket omspridas, utan ock härifrån blir ofta en hoop osanning ock oanständigheter berättade.» Trots »Kongl. Maj:ts egen alfwarsamme befallningar . . . erfares dock föga bättring, ej heller kan man alltid finna på den skyldige. Ordinarie Swänska Gazetterne blifwa fuller af en Påst Directeurens underhafwande förfärdigade . . . (ty Påst Directeuren sielf ej

lägger hand derwid)», men man kunde ej vänta af honom, att han skulle »wetta med den Judicio dermed omgå som fordras», och att i kansliet noga granska dem toge mer tid än att redigera dem. »Så förnimmer man ock at af Posthusen plägar bijfogas någre skriftel. Sedlar som intet komma under Inspection, deruti allehanda Licent föröfwas». På grund af det anförda tillstyrktes, att tidningsutgifningen skulle öfverflyttas till kansliet och lämnas åt någon kvalificerad person (Post. Registr.). Bestämmelser i denna anda inrycktes ock uti den förordning af d. 17 mars, som ordnade hela postväsendet, och hvars på tidningarna syftande moment 15 är tryckt hos Key (sid. 65—66). Den 15 juli öfverlade kanslikollegiet om de åtgärder, som erfordrades för att bringa befallningen till verkställighet; det beslöts, att S. Åkerhjelm, som hade fått öfverinseendet öfver posten, äfven skulle taga befattning med tidningsutgifningen mot skälig ersättning, hvilken Åkerhjelm föreslog skola bestå i fritt porto för nödiga utländska tidningar. Bergenhjelm, som nu lämnade den ofvan omtalta upplysningen om, hvad han hade åtnjutit af De la Gardie, uttalade den önskan, att man skulle mera vårda sig om Posttidningarna än hittills skett, och kollegiet beslöt att lämna avisskrifvaren del af de kungliga brefven att däråf offentliggöra, hvad som kunde finnas lämpligt. Vid uppgörandet af staten för följande år (d. ²⁹/₉ 1685) föreslogs att anslå 450 dlr. slfvt. till införskrifning af främmande gazetter. Man fann summan något hög, men Åkerhjelm höll på den, då han ansåg, att minst sex stycken erfordrades. Olof Skragge (Hermelin) erbjöd sig nu att betala 600 dlr., om han finge trycka de svenska gazetterna. På Åkerhjelm's fråga, om han då ville aflöna den, som skulle sköta censuren, svarade han: »Det wille jag alt göra sielf», hvarpå Åkerhjelm genmälte: »Ja, det kunde då blifwa derefter»¹⁾. Slutligen d. 22 dec. bestämdes att anslaget skulle utgå med 450 dlr. slfvt., att Ludvig Schantz, som hade »connoissance i språken» skulle

1) Oxenstjerna föreslog att taga tyska tidningar, enär de franska ej meriterade att anskaffas.

antagas till avisskrifvare, d. v. s. redaktör, och att 2 å 3 exemplar af tidningen skulle försändas till hvart posthus i riket.

På grund af dessa bestämmelser upphörde den af Beijer utgifna Swänska Mercurius med 1685 års utgång, och från 1686 års ingång utgäfvos Ordinarie Posttidingar, hvilka enligt Key (s. 82—83) utmärka sig framför sina föregångare genom en större rikedom på inhemska nyheter. Manuskripten till ett flertal af deras första nummer finnas i behåll i riksarkivet (Handl.); på ett blad, som är skrifvet med annan stil än den vanliga, har Schantz antecknat: »Detta har . . . Secret. Åkerhielm extraherat uhr breff och ähr således af mig infördt i gazetten, som det där finnes.» Under denna redaktion förblefvo Posttidningarna till 1702, då både Åkerhjelm och Schantz afledo, och L. Bark erhöll den senares syssla. Ännu den 17 augusti 1702 anhöll Schantz hos kanslikollegiet, att boktryckaren måtte varnas för att utan föregående censur trycka krigsrelationer efter privata berättelser eller Hamburgeravisan. (R. A. Handl.) Schantz' barn fingo till 1702 års slut åtnjuta det arvode, som fadern enligt kontrakt med boktryckaren af denne uppburit¹⁾.

Såsom af de ofvan refererade aktstyckena framgår, existerade vid sidan af den tryckta tidningen skrifna nyhetsbref, som äfven utgingo från postkontoret. I en antagligen från 1600-talets slut härörande tidningstaxa²⁾ utbjudes jämte en mängd utländska gazetter äfven »ett skriftteligit Extract vthur allahanda Correspondentz-Breff», hvars innehåll lämpades efter betalningens storlek. Denna tidningsutgifning försiggick således alldeles offentligt, och trots de nyss omtalta förbuden, tyckes det aldrig varit vederbörandes verkliga mening att helt och hållet undertrycka densamma; åtminstone har det ieke lyckats. Vi hafva ännu i behåll ett nyhetsbref från 1686, adresserad till borgmästaren i Köping Karl Hising, hvars innehåll utgöres af tvenne artiklar, daterade den ena Regensburg

1) *Klemming*, Ur en antecknares samlingar s. 223. 224.

2) Tryckt af *Klemming* a. a. s. 221—223; den dateras här 1645 eller kort därefter, hvilket ej gärna kan vara riktigt, enär det utländska tidningsväsendet då ej ännu var så utveckladt, som af taxan framgår.

den 2 och den andra Stockholm den 14 juli. I den sistnämnda omnämnes bland annat, att under en marsch, som gardet företagit till Kungsör, 70—80 soldater rymt. Denna notis väckte vederbörandes missbehag, såsom framgår af tvenne suppliker, dem korrespondensens afsändare Daniel von Möller ingifvit till kgl. majestät och till kanslikollegiet, och som äro upplysande i många hänseenden. Möller förklarar här, att ifrågavarande notis icke funnits i konseptet, utan införts utan Möllers vetskap eller vilja af hans skrifvare efter ett allmänt gängse rykte. Det hade ej skett af argt uppsåt, och berättelsen hade återkallats i nästa post. Vidare heter det: »Ther-till medh att thetta är thet aldräförsta, som kan sägas af mig i de fiorton åhr Correspondence Sysslan widh Post Contoiret mig ålegat, begått wara, och jag icke blifwer then som allena skall plikta för thet många thusendhe elliest uthspridt». Ett bilagdt »Extract af Möllers Concept book» af den 13 och 20 juli 1686 bestyrker ofvanstående uppgifter; hans hjälpreda, en gammal borgare vid namn Claes Bruun, säges hafva ändrat ordalagen (R. A. Handl.) Sakens vidare förlopp har jag ej kunnat få reda på, då kanslikollegiets protokoll för detta år ej äro fullständigt bevarade, och intet härpå syftande finnes i de, som äro kvar. Tydligt är emellertid, att befattningen med nyhetsbrefven varit i viss mån en fast tjänst vid postverket. I ett af kanslikollegiet utfärdadt reglemente för tjänstemännen vid Stockholms postkontor, som antagligen är ungefär samtidigt med föregående¹⁾, och af hvilket en afskrift finnes i Kungl. biblioteket bland Handlingar rörande postväsendet, heter det, att »medh avisors afsändande af betienterne på Påsthuset föröfwas något öfwerflöd», hvarföre det »statueras», att tryckta och skrifna gazetter på tyska eller svenska språket få afsändas så väl af postmästaren själf som af bokhållaren och skrifvaren, men att porto skall erläggas därföre med undantag endast för de 2—3 exemplar

1) Däri omtalas den nyligen skedda förändringen i postens administration; det heter, att en »Öfwer Directeur» blifvit tillsatt, hvilket kan syfta på 1685, då Åkerhjelm faktiskt blef chef, eller på 1697, då han fick titeln af öfverpostdirektör.

af Posttidningarna, som enligt tidigare beslut skulle tillskickas hvarje postkontor i riket. Det heter vidare i detta reglemente: »Och som för Påst-Conthoret honneur skuldh, ähr nödigdt at betien-terna beståås några Tyska Gazetter, så tillåtes Påst-Conthoret fritt porto för ett lodh under Påstmästarens Couvert, hwilket skal öppnas i bookhållarens närwaro, och sedan kunna alla Conthorsbetienterne sig deraff betiena till at referera en och annan det som tilläteligit ähr, skolandes inga flera Gazetter uthan betalning för porto införskrifvas medh förlust af derasienst, som här emoth bryter.»

Ytterligare ett vittnesbörd om nyhetsbrefvens existens och art hafva vi i följande anteckning i postverkets registratur under den 18 okt. 1695:

»Directeuren Beyers förklaring öfwer Riddermarks klagan att man på Påsthuset uti adviser honom förklenar, och blef på hans supplique skrefwen denna Resolution:

Res.: det åligger supplicanten att nämna persohn och producera Gazetten.

På befallning

Samuel Åkerhielm».

Af allt detta framgår, att nyhetsbrefven varit af vederbörande tillåtna, om än stundom med missnöje sedda. De existerade vid sidan af de tryckta tidningarna ännu i midten af 1700-talet.

Angående utländska nyhetsbrefs förekomst har jag äfven ett par notiser att meddela. Den 21 nov. 1684 befallde kanslikollegiet Beyer samt kommissarierne Backman i Hamburg och Barien (i Helsingör?) att hindra införandet och spridningen af de skrifna avisor, som utgåfvos från danska postkontoret i Hamburg¹⁾, enär de tycktes hufvudsakligen gå ut på att tadla kgl. maj:t och dess allierade, »hwarföre the eij tienlige eller dugelige äre här i Landet att Distribueras.» Den 9 febr. 1687 anmodades envoyén Brehmer att under hand taga reda på författaren till stockholmsartiklarna i (den skrifna?) Hamburgska gazetten, hvilka befunnits vara merän-

1) Se om dem *Stolpe*, Dagspressen i Danmark IV: 30—31.

dels osanna, stundom äfven »skimpflige och fåfänge». (Post. Registr.) Den 8 juli 1685 voro postbetjenterna bokhållaren Pijhl, kontrollören Lang, Möller och kassören Kohn inkallade för kanslikollegiet och erhöilo varning för begångna oegentligheter. Bengt Oxenstjerna »påmintе härjämte, at Kongl. Mt. förbudit at inga aviser ifrån danska Posthuset skulle inskaffas eller divulgēras, men wore likwähl i dessa dagar sådant förelupit, hwilket hade en hög consequence medh sigh, särdeles och ibland annadt, hwad som så sinistre berättas om konungens tillstånd i Engelland . . . Det kunde intet skada, att allehanda aviser komma in, allenast the af wederbörande mehnageras och intet uthsprijdas ibland folk det som är eftertänkeligit för publico. Warnade därhos, och rådde Bokhållaren Pijl intet sådant mebra giöra.» Beijer föreslog nu att både »onda och godha» aviser kunde få insändas från Hamburg, men att kamreraren eller någon annan bestämd person skulle hafva befattning med dem.

Vid detta tillfälle framkastade Skragge-Hermelin tanken, att kronan kunde få någon inkomst af tidningsförsändningen. De utländska tidningarnas införskrifvande till Sverige och utdelande här synes hafva öfvergått till en enskild affär för Stockholms posttjänstemän, hvilka med rätt eller orätt häraf gjorde sig goda sportler, i det de undandrogo sig att till postverket erlægga det dryga portot, som var lika högt som för vanliga bref, men dock läto kunderna betala detsamma. Denna sak debatterade kanslikollegiet vid sitt sammanträde en vecka senare eller den 15 juli. Åkerhjelm upplyste, att de utländska gazetterna lämnade i porto 1,570 dlr.; och att Beyer och Möller införskrefvo dem i så många exemplar, att paketerna merändels vägde 32 lod. Då det föreslogs, att inskränka införandet af tyska avisor, yttrade Oxenstjerna, att det blefve stor »lamentation för them, som äro curieuse att hafva främmande aviser.» Åkerhielm proponerade, att Möller skulle få införskrifva ett obegränsadt antal, men mot porto, enär han själf toge betalning därför. Han hade haft fribref för 800 dlr slfnt., motsvarande portot från Helsingör. Väl hade han klagat öfver det ringa

pris de betingade, men både Oxenstjerna och Bergenhjelm förklarade, att de erlagt äfven porto för sina gazetter; den senare hade såsom professor i Upsala slagit sig samman med några kolleger om att hålla tidningar. Slutligen enades kollegiet om, att införskrifningen icke skulle inskränkas, men att porto skulle erläggas för allt, hvilket vi ock finna påbjudet i det ofvan anförda reglementet¹⁾. Likväl hände det, att konkurrensen framtvingade en nedsättning i portot; härom fick postdirecteuren Gerdt Gröen i Riga order den 13 juni 1693, enär man befarade, att köpmännen annars skulle taga sina tidningar öfver Mitau. (Post. Registr.)

O. Sylvan.

Notiser till svenska teaterns historia 1740—1755.

Den franska Gazette, som utkom i Stockholm 1742—1758, innehåller rätt talrika teaterannonser, hvilka ej synas varit använda af Dahlgren för hans Anteckningar. Jag har därför här sammanfört en del uppgifter ur nämnda källa, hvilka kunna tjäna att komplettera nämnda arbete. Härtill äro jämväl fogade några notiser ur Posttidningarna (betecknade med P. T.), hvilka ej äro upptagna af Dahlgren eller Flodmark i hans arbete om Svenska skådeplatsen 1737—53.

Holberg:

1743 ^{22/8} Den sysselsatte dagdrifvaren.

(Den stundesløse).

(P. T. n:r 64).

1744 ^{16/5} samma pjäs.

^{26/5} Det arabiska pulfret.

1745 ^{4/9} Den politiske kannstöparen.

1748 ^{27/7} Surbrunnsresan.

(P. T. n:r 58).

---

1) På förfrågan af postmästaren i Karlskrona svarar Åkerhjelm den ^{1/3} 1693, att utländska tidningar skulle draga porto: »Påst Directeuren Beyer och Påstbetienterne sielfwe måste här i Stockholm betabla porto för sina aviser.» (Post. Registr.)

1749 ¹⁶/₁ Julstugan¹⁾.

Racine: (samtliga antagl. på franska)

1743 ²⁴/₂ Ester.

1744 ¹⁶/₁₁ Britannicus ss. sällskapsspektakel uppförd af hofvets medlemmar.

1747 ⁶/₅ Mithridate.

Molière:

1740 vid jultiden Le bourgeois gentilhomme och Michel Illparig (Les fourberies de Scapin). (P. T. n:r 96).

1746 ⁹/₅ Le malade imaginaire.

²⁷/₁₀ L'école des femmes; hade spelats tre år förut, ty det heter, att den skådespelerska, som då med lifligt bifall utförde Agnes' roll, och som varit borta från teatern i tre år, nu åter skall uppträda.

1747 ¹⁸/₁₁ Les précieuses ridicules i öfversättning, till förmån för aktören Palmberg.

1748 ⁷/₄ Le mariage forcé, likaledes på svenska.

1750 ¹⁷/₇ Le festin de Pierre förberedes till uppförande på franska jämte en af Corneilles bästa pjäser.

Regnard:

1740 ²/₉ Den förryckte (= Le Distrait?). (P. T. n:r 66).

1744 ²⁷/₃ Le joueur i öfversättning.

³/₉ Le legataire universel gifves på föranstaltande af franske ambassadören till firande af hans monarks tillfrisknande; säges i ett tidigare tillkännagifvande vara den första franska komedi, som gifvits efter svenska teaterns upprättande. Redan föregående år hade tragedier uppförts på franska, hvarom se nedan!

1748 ²⁷/₁ Democrite-amoureux: »la scene de reconnoissance» spelad af Langlois och hans fru,

1) Le paysan engagé, som gafs 1744 ²⁰/₁₁, är väl Den pantsatte Bondedreng, ehuru den kallas en ny svensk komedi. — Fattigdom och högfärd (Don Ranudo), som gafs 1745 ²⁰/₁₀, uppgifves vara öfversatt från spanskan! — La sorcellerie imaginaire, gifven 'i ny öfversättning' ⁴/₁ 1748, är måhända Hexerie eller Blind allarm.

Dancourt:

1746 ⁵/₂ Colin Maillard på svenska. (Öfversatt af Knöppel under titeln: Blinde-Bocken).

²⁷/₈ Le mari retrouvé.

Le Grand:

1743 ²⁴/₂ La famille extravagante, öfvers.

1744 ²⁴/₄ » »

1745 sept. L'ami de tout le monde under inöfning (öfv. af Knöppel 1743).

Th. Corneille:

1749 ¹⁵/₂ L'amour à la mode.

Le Sage och D'Orneval:

1746 ²⁷/₈ Mammon eller Penningdjefvulen, prolog. — Lindahl, som sedan svenska teaterns begynnelse med bifall uppträdt såsom Harlekin, skall häri återtaga »son Caractère ordinaire».

Le Sage och Fuzelier:

1747 ¹²/₁ Le temple de l'ennui (öfv. af Lindahl).

Saint Foix:

1744 ¹⁶/₁₁ L'oracle, uppförd tillsammans med Britannicus af hofvet.

Hauteroche:

1744 ²⁰/₁₁ Le deuil.

1745 ¹⁴/₅ »

1746 ²⁷/₈ Crispin médecin.

De Lantier:

1749 ⁸/₉ L'impatient.

De la Motte:

1746 ²⁰/₆ Les Macchabées i öfversättning af Knöppel, för andra gången.

1748 ⁷/₄ samma pjes.

Voltaire:

1744 ¹³/₂ och ¹⁶/₂ La mort de Cæsar på svenska.

¹⁷/₁ L'enfant prodigue på svenska.

²⁴/₁₀ Alzire på franska för Deras Kongl. Högheter.

- 1745 ^{30/12} L'envieux.
 1747 ^{26/3} Oedipe på svenska.
 1750 ^{2/5} Brutus » »
 1752 ^{8/4} Zaïre. För dansmästare Berners räkning.

(P. T. n:r 27).

D'Ouville (eller Hauteroche?)

- 1743 [^{7/1}] La dame invisible au l'amour spectre, då teatern åter öppnades, sedan sorgetiden efter Ulrika Eleonora var slut; säges vara öfversättning af en af italienska teaterns roligaste pjäser. (Jfr. Dahlgren n:r 2,203).

Chateaubrun:

- 1743 ^{15/11} Mahomet second, på franska, följd af en liten komedi på svenska.

Deschamps:

- 1745 ^{14/15} Caton d'Utique, på franska, till förmån för Mlle Langlois.
 Författarne till följande stycken har jag ej lyckats uppsåra:

- 1743 ^{27/4} La stupidité & la finesse, på vers, till förmån för Palmberg.

- 1744 ^{12/2} Le Triomphe du temps avenir (möjligen ur *Le Grands Le Triomphe du temps*).

- ^{24/4} och ^{26/5} Phanazar, 'tragedie d'un nouveau goût' i en akt på franska. Om den föll i smaken, skulle flera liknande gifvas.

- ^{16/5} och ^{26/5} Polixene & Pyrrhus, tragedi på franska (af *La Fosse?*).

- 1748 ^{9/5} Les arrêts de l'amour (= Kärlekens domar); den första svenska pjes med »vaudevilles».

Théâtre de Guerardi (= Théâtre italien de Gherardi.)

- 1743 ^{11/4} Ulysse & Circe.

- ^{15/9} La fille de bon sens.

Messenius:

- 1748 ^{10/2} La Reine Disa, une tragi-comédie. (Jfr. Klemmings bibliografi under år 1611.)

Gyllenborg:

- 1746 ^{23/4} Le libertin rendu sage på svenska (= En bättrad vildhjerna).

- 1752 ^{23/9} Svenska sprätthöken.

Hesselius:

- 1740 ^{27/11} Ericr den Nionde; om den vunne framgång, ärnade förf. ytterligare låta uppföra Agn, Hergrim och Starkotter, en trilogi, hvars gemensamma namn var Den omätteliga Kärleken (Jfr. Hammarsköld-Sondén s. 222.)

(P. T. n:r 91).

- 1743 ^{17/1} Saul & Jonathan, poëme dramatique.

Modée:

- 1741 ^{9/10} Dårhuset (Enligt en affisch vid P. T. n:r 79 i Upsala Univ. Bibl.)

Lindahl?

- 1747 ^{25/5} Syrinx, som vunnit allmänt bifall (första gången ^{20/5}).
           ^{3/6}   »   för andra (?) gången med nya »embellisemens».
 1748 ^{27/1}   »   på befallning.
 1751 ^{21/1}   »

Lalin?

- 1750 ^{9/12} Arachne.
 1751 ^{18/2}   »

Dessutom har jag antecknat sju arlekinader med franska titlar under åren 1744—48 och en med svensk: en »Nach Comedie, kallad Arlequin Taskspelare» gifven ^{8/4} 1752 (P. T. n:r 27). Ofta annonseras ett divertissement i italiensk smak utan angifven titel.

En del af de här upptagna teaterstyckena med franska titlar hafva nog spelats på svenska, ehuru detta icke finnes antydtt i annonsen.

Af förteckningen framgår för öfrigt, att Holberg varit flitigare öfversatt under den tidigare frihetstiden än hittills antagits, och att ett större antal franska pjäser af åtskilliga författare gifvits under 1740-talet, än af Dahlgrens arbete framgår. Regnard t. ex. är där före 1768 representerad blott af *Le Distrain* 1740.

Här må äfven ett par ur samma källa hämtade notiser till skådebanans historia finna plats. 1744 ^{16/2} förklarar truppen sig skola gifva en föreställning till förmån för de fattiga till tack för tillåtelsen att hålla teatern öppen äfven under fastan. 1745 ^{2/7}

uppmäna direktören Langlois skådespelare och skådespelerskor från landsorten att anmäla sig till inträde i sällskapet före den 20 aug.; betyg om godt uppförande erfordrades. De, som instälde sig senare, måste aflägga prof på sin förmåga, och därvid bade de företräde, som hade någon kunskap i tyska och franska språken. I september samma år tillkännages, att flera nyengagerade artister komma att uppträda, och samtidigt framställer Langlois en önskan att få mottaga svenska originalstycken eller öfversättningar till uppförande. 1746 firades prins Gustafs födelse med en gratisföreställning, då en pantomim gafs. Samma dag 1748 uppförde hofkapellet en med anledning af dagens betydelse komponerad »opera» på teatern; biljettpiserna voro 9 dlr. i premiere loge, 6 i second, 4½ på parterre och 2 dlr. 8 öre på galleriet.

Slutligen påträffa vi i Posttidningarna n:r 14 för den 14 febr. 1755 följande annons:

»Om Torsdag som är den 20:de warder på Stadsens Auctions Cammare försåld, Swenska Trouppens Teater Magazin, med dertilhörande piecer»¹⁾).

---

1) Såsom ett bidrag till afdelningen »Främmande om Sverige» i Klemmings bibliografi kan nämnas, att kanslikollegiet den 5 nov. 1723 med anledning af sändebudets i Österrike rapport, att »Comedianterne, som i Prag spelt den oanständige Comedien om Görtzes exekution», hade gjort afbön, beslöt att tillstyrka deras släppande, sedan det förbjudits dem att vidare uppföra »den injurieuse Comedien».

O. Sylvan.

Till en dikt af Lidner.

I *Teater och Drama* under Gustaf III s. 83 har jag uppställt den förmodan, att Lidners dikt "*Prolog vid en på Söder inrättad théâtre de société, der La Mort de Cesar speltes*", varit skriven för den sällskapsteater, som grosshandlar Arvid Hasselgren hade å sin på söder belägna egendom Jakobsberg, å hvilken Schröderheim, Olof Malmgren, Simmingsköld och andra inom tidens sällskapslif bemärkta män uppträdde, dervid äfven framställande arbeten af så allvarlig art som Dalins *Cato*. Denna hypotes har dock visat sig ogrundad, och följande intressanta ställe ur ett bref från Schering Rosenhane till Kanslirådet Jakob v. Engeström, bevaradt i afskrift af exc. L. v. Engeström bland dennes handskrifter å kungliga biblioteket i Stockholm, visar, för hvilken krets prologen skrifvits och lemnar ett nytt bidrag till kännedomen om de under Gustaf III så starkt florerande sällskapsspektaklen. Den ¹⁰/₄ 1784 skrifver Rosenhane följande: »Gahm (S. G. Gahm Persson, den berömde samlaren) har vist rätt att kalla vårt Tidehvarf det teatraliska. At en troupe upväxer inom Kongl. Majs:ts Cancellie, hvad tyckes väl Tit. därom? Åtskillige uti krigs och Collegie Expeditionen hafva sammansatt sig at upföra *La Mort de Cesar*. Det skedde ock väckeligen sistl. Torsdag uti en Sal på Söder, hos en cancl. Scholander uti Col. Exped. Unge Holmström i Krigs-Col. var förstyret för altsammans. Och voro ungefär en 55 personer deltagande uti depenserne, som bestigit sig till 110 R. S. Rolerne hade Lyckhou, som förestälde Cesar, Gartzzen Brutus, Casström Cassius och Silfverstolpe Antonius. De säga, att de ämna upföra pieser, där Fruntimmer äro, men jag vet ej, huru det går i Land, i fall ej Damer gå in i Sällskapet, som

tills dato är *tout à fait hommace*¹⁾. För en Théâtre de société, har det exequerats ej oäfvat». Af dessa namn ser man lätt orsaken till, att just Lidner skref prologen, som invigde kretsens skådebana. Han var nära lierad med prot. sekret. Johannes Lychou (sed. af Zellin) canslisten Claës Gartz och copisten Scholander²⁾. Hvad de andra nämnda personerna angår, är Casström naturligtvis sederm. charge d'affaires'en och commercerådet Samuel Niclas Casström, då e. o. copist i Canslicollegie-expeditionen och redan känd som lycklig vitterlekare. Silfverstolpe, troligtvis Axel Gabr. S. då copist i Krigsexpeditionen. Okänd är unge Holmström — kanske felakrifning för (Hans Christ.) Hollström, canslist i Krigsexpeditionen.

O. L.

---

1) Jfr Lidners ord i dikten

Ack ensam är ännu vår skara,
Som många Evor nödig har!

2) *Warburg*: Bengt Lidner, s. 149—159. — Scholander var dock troligen ej Nils S. (*Warburg* s. 159) utan dåvarande copisten i Kongl. Canslie Collegie-exped. *Pehr* Scholander (*Stats Calender* 1784).

Svensk literaturhistorisk bibliografi.

XII.

1891.

Upprättad av E. H. LIND.

---

1. Allmän literaturhistoria.

Edgren, Hj. Högskolor, deras uppkomst och utbildning. Vid öppnandet af Göteborgs högskola den 15 sept. 1891.

Nord. tidskr. 1891 s. 479—488.

Estlander, C. G. Den franska poesin i våra dagar. Les décadents.

Finsk tidsk. 1891, 1 s. 10—30 ock 104—127.

Hansson, Ola. En framtidssiare. En essay öfver Friedrich Nietzsche.

Ur dagens krön. 1891 s. 417—438.

—. Det unga Frankrike i fogelperspektiv.

Ur dagens krön. 1891 s. 594—609.

—. Från det unga Tyskland.

Samtiden 1891 s. 401—415.

Heikel, I. A. Aristoteles' nyupptäckta skrift om atenarnes statsförfattning.

Finsk tidskr. 1891, 2 s. 179—187.

Kaufmann, R. Från den nyaste franska literaturen.

Finsk tidskr. 1891, 1 s. 159—166.

——. Symbolismen i den nya franska literaturen.

Finsk tidskr. 1891, 2 s. 205—213.

Krohn, J. Finska litteraturens historia. I. Kalevala. Öfversättning af *Ellen Nervander*. Hfrs. 8:o. 6 + 475 s. Kr. 6,50.

Linde, Sv. Om Carmen saliare. Profföreläsning hållen vid Lunds universitet den 7 febr. 1891. Lund. 8:o. 31 s.

Lysander, A. Th. Karaktererna i Shakspeares Romeo och Juliet.

Chr. Cavallin & A. Th. Lysander. Smärre skrifter. Sthm 1891. S. 218—241.

——. Studier i Shelleys poesi.

Chr. Cavallin & A. Th. Lysander. Smärre skrifter. Sthm 1891. S. 381—425.

——. Var Luigi Pulci utan gudsfruktan, och var hans mening någonsin att komma förargelse åstad?

Chr. Cavallin & A. Th. Lysander. Smärre skrifter. Sthm 1891. S. 452—481.

Nyrop, Kr. Mysteriet om S:t Laurentius.

Nord. tidskr. 1891 s. 154—170.

Schück, H. Shaksperes skaldeindividualitet. Inträdesföreläsning hållen den 5 februari 1891 i Lunds universitets aula. Ups. 8:o. 4 + 18 s.

Stefánsson, Jón. Oldnordisk indvirkning på engelsk litteratur i det attende og nittende århundrede.

Nord. tidskr. 1891 s. 489—503.

——. Henrik Ibsen i England.

Nord. tidskr. 1891 s. 31—39.

Symons, J. A. En smädeskrifvare under renaissancen [Pietro Aretino].

Ute och hemma 1891 s. 491—514.

Söderhjelm, W. Medeltidens kärleksdomstolar och striden om deras existens.

Finsk tidskr. 1891, 2 s. 161—178.

Westermarck, Hel. Om och ur Carmen Sylvas diktning.

Finsk tidskr. 1891, 2 s. 188—204.

Wide, S. Aristoteles återfunna skrift om den athenska statsförfattningen.

Nord. tidskr. 1891 s. 266—275.

Wrangel, E. Falsk ursprungsbeteckning.

Hist. tidskr. 1891 s. 355—362.

2. Nordisk literaturhistoria.

Annerstedt, C. Schefferus och Verelius. En literär fäjd i sjuttonde seklet. Ups. 4:o. 32 s.

Ur några antecknares samlingar. Även i särtryck.

Anteckningar om abbreviationssignaturer i svensk literatur. (Forts.)

Nya bokhandelstidningen 1891 n:r 5, 6, 8, 13, 15, 16, 19, 21, 22, 25, 33, 37, 42, 43, 45, 49, 52.

Boer, R. C. Über die handschriften und redactionen der *Piðreks saga*.

Arkiv. f. nord. filol. VII s. 205—243.

— —. Über die *Orvar-Odds saga*.

Arkiv f. nord. filol. VIII s. 97—139.

Brag, J. En blick på Sveriges tidningspress.

Sverige. Årsbok för sv. folket 1892. s. 41—58

Bref från C. J. L. Almqvist. (Meddelade av M. G.).

Samlaren 1891 s. 78—90.

Bref rörande nya skolans historia med anmärkningar utgifna af Gudmund Frunck. V. 1811 [6 juni—31 dec.]. Ups. 8:o. S. 307—402.

Carlander, C. M. Svenska bibliotek och ex-libris. Anteckningar. II. Med 22 illustr. Sthm. 8:o. VIII + 172 s. Kr. 10.

Anm.: Svensk tidskr. 1891 s. 319, af [A.] J[osephso]n.

Cavallin, Chr. Om grundtanke och karakterer i Runebergs tragedi *Kungarne på Salamis* jämförd med Sofokles tragedier.

Chr. Cavallin & A. Th. Lysander. Smärre skrifter. Sthm 1891. S. 5—47.

E[lfving], F. Gamla censurminnen.

Finsk tidskr. 1891, 1 s. 205—213.

Erdmann, N. August Blanche såsom författare.

Svensk tidskr. 1891 s. 145—157.

Estlander, B. Runeberg i tysk dräkt.

Finsk tidskr. 1891, 1 s. 247—261. — Anm. av J. I. Runebergs epische Dichtungen übers. von W. Eigenbrodt.

Finsk novellistik af Kasimir L.

Finsk tidskr. 1891, 2 s. 147—154.

Frosterus, G. Tidningar utgifna af ett sällskap i Åbo, Finlands äldsta periodiska skrift. Föredrag vid årsmötet d. 5 febr. 1890.

Sv. lit. sällsk:s i Finl. förhandl. o. upps. 5. 1889—90 s. 1—23.

Gråsten, E. Vår svenska skönliteratur 1890—91.

Finsk julrevy utg. af J. Ahrenberg 1891.

Hansson, Ola. Das junge Skandinavien. Vier Essays. Leipz. 8:o. 184 s. M. 2.

——. Finlands Dichter.

Unsere Zeit 1891.

Junius. Den finska skönlitteraturen.

Finsk julrevy utg. af J. Ahrenberg 1891.

Lagus, E. Du folklore suédois en Finlande. Publié aux frais de la société de littérature suédois en Finlande. Hfrs. 8:o. 16 s.

Leinberg, K. G. Bidrag till kännedomen om finske studerande vid Upsala universitet.

Sv. lit.-sällsk:s i Finl. förhandl. o. upps. 5. S. 78—138.

L[ewenhaupt,] E. Teatern under Gustaf III.

Svenska parnassen IV s. 229—258.

Lind, E. H. Svensk literaturhistorisk bibliografi. XI. 1890.

Bilaga till Samlaren 1891.

Ljunggren, G. Svenska vitterhetens häfder efter Gustaf III:s död.
D. 5. Striden emellan gamla och nya skolan 1815—1823.
H. 1. Lund. 8:o. 160 s. Kr. 2.

Lysander, A. Th. Sören Kierkegaard. Litterärhistorisk teckning.
Chr. Cavallin & A. Th. Lysander. Smärre skrifter. Sthm 1891.
S. 1—29.

— —. Tvifvel om en svensk folksagas äkthet.

Chr. Cavallin & A. Th. Lysander. Smärre skrifter. Sthm 1891.
S. 426—451.

[Meyer, E.] Den nyromantiska skolan.

Svenska parnassen IV s. 345—402.

Milot och Eloisa. Ett nyfunnet drama af *Bengt Lidner*. (Utg. af
H. Schück.) Ups. 8:o. 2 + 26 s.

Tryckt i 12 exemplar.

Morgenstern, G. Zur überlieferung der grossen Olafssaga Tryggvasonar.

Arkiv. f. nord. filol. VIII s. 153—166.

Rydman, J. M. Sveriges humorister.

Balder. A liter. annual 1890 publ. by the Lyceum of August.
College.

Samlaren. Tidskrift utgifven af svenska literatursällskapets arbets-
utskott. 12:e årg. 1891. Ups. 1892. 8:o. 4 + 178 + 12 s. Kr. 4.

Schybergson, M. G. Historiens studium vid Åbo universitet. Hfrs.
8:o. 6 + 166 + 2 s. (Åbo univ:s lärdomshist. 3).

Skrifter utg. af sv. lit. sällsk. i Finl. 19.

Schück, H. Lekare och ballader.

Samlaren 1891 s. 44—57 ock 171.

— —. Våra äldsta psalmböcker.

Samlaren 1891 s. 5—17.

— —. Svenska medeltidsförfattare. I.

Samlaren 1891 s. 154—170.

— —. Våra äldsta historiska folkvisor.

Hist. tidskr. 1891 s. 281—318.

— —. Anmälan af *Johannes Steenstrup*: Vore Folkeviser fra Middel-
alderen. Kjöbenh. 1891.

Hist. tidskr. 1891 s. 53—65.

Schück, H. Öfversättaren af Thet Nyia Testamentit af år 1526.
En literaturhistorisk studie.

Ur några antecknares samlingar s. 71—87.

S[chück], H. Thomas Thorild och hans literära strider med Kellgren och Leopold.

Sv. parnassen IV s. 1—35.

Schöldström, B. Ur Bellmansverlden.

I tittskåpet. Minnen och anteckningar af *Birger Schöldström*.
Norrk. 8:o. S. 187—233.

——. Från svenska skaldinnors blomparter.

I tittskåpet. Minnen och anteckningar af *Birger Schöldström*.
Norrk. 8:o. S. 107—130.

——. Marseljäsens första öden i Sverige. En kulturhistorisk skiss.

I tittskåpet. Minnen och anteckningar af *Birger Schöldström*.
Norrk. 8:o. S. 1—10.

Scott, A. L. Hvad inflytande utöfvade reformationen på svenska språket och vitterheten?

Balder. A liter. annual 1890 publ. by the Lyceum of August. College.

Silfverstolpe, C. En blick i Vadstena klostres arkiv och bibliotek.

Ur några antecknares samlingar. S. 89—115.

Skrifter utgifna af svenska literatursällskapet i Finland. XVIII.
Förhandlingar och uppsatser. 5. 1889—1890. Hfrs. 8:o.
XLV + 218 s.

Steffen, R. Norsk folkdiktning i våra dagar.

Nord. tidskr. 1891 s. 343—368.

Stiernhielm, G. Valda skrifter utgivna till text för föreläsningar af
Fr. Tamm. Ups. 8:o. 4 + 60 s. Kr. 1,50.

Strindberg, Aug. Den litterära reaktionen i Sverige.

Tryckt och otryckt III s. 35—57.

Svenska medeltidspostillor efter gamla handskrifter utgifna af G.
E. Klemming. D. 3, h. 2. Sthm. 8:o. S. 161—352. Kr. 2,50.

Topelius, Z. Runeberg och Almqvist.

Kalendern Svea 1892 s. 22—30.

Törneros, Ad. Bref och dagboksanteckningar, utg. af *Rich. Bergström*. Sthm 1890, 91. 8:o. XLIV + 615 s.

Anm.: Finsk tidskr. 1892, 1 s. 429, av C. G. Estlander.

Ur några antecknares samlingar. Gärd af tacksamhet och vänskap till mästaren i svensk bokkunskap G. E. Klemming. Ups. 4:o. 150 s.

Westrin, Th. Leopold och Reuterholm.

Samlaren 1891 s. 91—153.

Wetterlund, Fr. Atterbomska ungdomsdikter och Atterbomska reminiscenser.

Samlaren 1891 s. 18—43 ock 172—174.

Wrangel, E. Bidrag till lösningen af frågan: Hvem har författat Guds Werk och Hwila?

Samlaren 1891 s. 58—69.

— Fosterlandskärleken i den svenska litteraturen. Lund. 8:o. 27 s. Kr. 0,35.

Skrifter utg. af Lunds stads o. omnåjds försvarsförb. II.

3. Biografiskt.

Aho, Juhani.

Svenska familjjourn. Svea 1891 s. 387.

Arfvidsson, Nils.

Gbgs vet. o. vitt. samb. handl. XXVI s. 14—20, av *J. Björklund*.

Beaudelaire, Charles.

Ur dagens krönika 1891 s. 383—389.

Bergstrand, Wilh.

Sv. bokhandelstidn. 1891 s. 29. — Ny illustr. tidn. 1891 s. 62.

— Sv. familjjournalen Svea 1891 s. 59. — Ur dagens krönika 1891 s. 134. — Kalendern Svea 1892 s. 234, av *B. Schöldström*.

Birgitta.

Märkvärdiga qvinnor af *Ellen Fries*. Svenska qvinnor. S. 3—48.
Idun 1891 s. 322, av *Ellen Fries*

Die heilige Birgitta von Schweden und ihr Klosterorden von
G. Binder. Jubilæumsgabe zum fünften Centenarium der Canoni-
sation der hl. Birgitta. München. 8:o. XVI + 205 s.

Botjov, Kristo.

Kristo Botjov. En bulgarisk frihetsskald. En skildring från
det bulgariska furstendömet's befrielse af *Alfred Jensen*. Gbg. 8:o.
96 s. Kr. 2.

Bremer, Fredrika.

En blick på Fredrika Bremer och hennes lifsgärning af *Esselde*
[*Sofi Adlersparre*]. (Daghy 1891 s. 1—27).

Märkvärdiga qvinnor af *Ellen Fries*. Svenska qvinnor. S. 365—387.

Brenner, Sofia Elisabet.

Märkvärdiga qvinnor af *Ellen Fries*. Svenska qvinnor. S. 304—323.

Bunyan, John.

John Bunyan. Föreläsning af *M. W. Punshon*. Sthm. 8:o. 50 s.

Carmen Sylva (Elisabet af Rumänien).

Idun 1891 s. 57.

Cavallin, Christian.

Chr. Cavallin & A. Th. Lysander. Smärre skrifter. Sthm 1891.
S. I—X. Av *M. Weibull*.

Edlund, Erik.

Lefnadstecken. öfver vet. akad:s ledam. III s. 281—305. Af *G.
R. Dahlander*.

Feuillet, Octave.

Sv. bokhandelstidn. 1891 s. 7. — Ny illustr. tidn. 1891 s. 40.
— Sv. tidskr. 1891 s. 353—365 o. 437—448, av *N. Erdmann*.

Fries, Elias Magnus.

Gbgs vet. o. vitt. samh:s handl. XXVI s. 7—13, av *J. Björklund*.

Genberg, Paul.

Chr. Cavallin & A. Th. Lysander. Smärre Skrifter. Sthm. 1891.
S. 48—52. Av *Chr. Cavallin*.

Gislason, Konráð.

Archiv f. nord. filol. VII s. 293—303, av *Finnur Jónsson*. — Dst. s. 378—383 (Autobiogr. optegnelser meddelta av *Kr. Kålund*).

Gréville, Henry (M:me Durand).

Idun 1891 s. 233.

Gylden, Hugo.

Ny illustr. tidn. 1891 s. 181. Av H. W[ieselgren].

Hamerling, Robert.

Ur dagens krön. 1891 s. 683, av *Hj. Arlberg*.

Hwasser, Israel.

Om Israel Hwasser och hans förhållande till Finland. Föredrag hållet i finska universitetets solennitetssal d. 17 sept. 1890 af *B. O. Schaumann*. Hfrs 1890. 8:o. 29 s.

Anm.: Finsk tidskr. 1892, 2 s. 167, av M. G. S[chybergson].

Jederholm, Frans Teodor.

Guistan. Utg. af A. U. Bååth. S. 7—19. Av *S. A. Hedlund*.

Kellgren, Joh. Henr.

Från Johan Henrik Kellgrens ungdomsår. Af *Henrik Schück*. (Nord. tidskr. 1891 s. 547—560).

Kerfstedt, Amanda.

Idun 1891 s. 9, av *L. Fitinghoff*.

Key, Ellen.

Idun 1891 s. 345, av *Hellen Lindgren*.

Kovalevsky, Sonja.

Dagny 1891 s. 69—84. Av *Ellen Key*. — Ny illustr. tidn. 1891 s. 70. — Kalendern Svea 1892 s. 236, av *Valborg Hedberg*. — Svensk tidskr. 1891 s. 71—79, av *Tor Hedberg*.

Lagerlöf, Selma.

Idun 1891 s. 177.

Lenngren, Anna Maria.

Märkvärdiga qvinnor af *Ellen Fries*. Svenska qvinnor. S. 351—364.

Lindhé, Vilma.

Idun 1891 s. 401.

Samlaren XIII.

Lidner, Bengt.

Svenska parnassen IV s. 151—167. Av [*E. Meyer*].

Ljungstedt, Aurore (Claude Gérard).

Idun 1891 s. 297, av *B. Schöldström*.

Lundgren, Egon.

Själfbiografiska fragment. (Svensk kalender 1892 s. 115—123).

Lysander, A. Th.

Chr. Cavallin & A. Th. Lysander. Smärre skrifter. Sthm 1891.
S. I—XV. Av *M. Weibull*.

Madvig, J. N.

Chr. Cavallin & A. Th. Lysander. Smärre skrifter. Sthm 1891.
S. 53—62. Av *Chr. Cavallin*.

Malmsten, Karl Johan.

Gbg:s vet. o. vitt. samh:s handl. XXVI s. 67—75, av *J. Björklund*.

Neiglick, Hjalmar.

Album utg. af nyländingar X. Av *Jarl Hagelstam*.

Nordenflycht, Hedv. Charlotta.

Märkvärdiga qvinnor af *Ellen Fries*. Svenska qvinnor. S. 336—350.

Oxenstierna af Croneborg, Johan.

Inledning till Grefve Oxenstiernas Sedo-Lexor. I urval. Sthm.
8:o. S. 1—40. Af *F. U. Wrangel*.

Paludan-Müller, Fr.

Chr. Cavallin & A. Th. Lysander. Smärre skrifter. Sthm. 1891.
S. 324—355. Av *A. Th. Lysander*.

Poe, Edg. Allan.

Balder. A liter. annual 1891, publ. by the Lyceum of August.
College. Av *E. W. Olson*.

Pressensé, Edmond de.

Svensk bokhandelstidn. 1891 s. 79.

Rudbeck, Olof.

Svenska parnassen IV s. 127—128. Av [*E. Meyer*].

Sandström, Anna (Uffe).

Idun 1891 s. 369, av *Hellen Lindgren*.

Schéele, C. W.

Lefnadsteckningar öfver vet. akad:s ledam. III s. 1--38. Av *C. W. Blomstrand*.

Scholander, F. W.

Nord. tidskr. 1891 s. 281--303. Av *G. Nordensvan*.

Schultén, Hugo af.

Finsk tidskr. 1891, 2 s. 131, av *C. G. E[stlander]*.

Snoilsky, Carl.

Sv. familj-journ. Svea 1891 s. 297. Af *J. A. R[unström]*.

Från Carl Snoilskys ungdom. Några minnen af *Fr. Barthelson*. (Sverige. Årsbok för sv. folket 1892 s. 89--96).

Starbäck, Carl Georg.

Lefnadsteckning af *H. W[ieselgren]* bifogad *Nils Bosson Sture*. 3:e saml. Testamentet. Sthm 1891. XX s.

Strindberg, Aug.

Samtiden 1891 s. 241--251 ock 289--304, av *Ola Hansson*.

Strömberg, Adam Teodor.

Biskop Adam Teodor Strömberg. Minnesteckning vid prestmötet i Strengnäs d. 25 aug. 1891 af *Joh. Wahlfisk*. Strängn. 8:o. 40 s. & portr.

Särtr. ur Strängn. stifts prestmöteshandl. 1891.

Svedenborg, Emanuel.

En kort lefnadsbeskrifning öfver Emanuel Svedenborg (född 1688, död 1772) efter *Matter* m. fl. sammanfattad af **fm**. Sthm. 8:o. 16 s. Kr. 0,25.

Tegnér, Esaias.

Cavallin & Lysander. Smärre skrifter. Sthm 1891. 8:o. S. 484--510. Av *A. Th. Lysander*.

Törneros, Adolf.

Minnesteckning af *P. D. A. Atterbom* (bearbetad af *Rich. Bergström*) i Bref och dagboksanteckningar af *Adolf Törneros*. Ny uppl. Sthm 1890, 91. 8:o. XL s.

Wennerberg, Gunnar.

Sv. familjjourn. Svea 1891 s. 354, av *J. A. R[unström]*.

Wikner, Pontus.

Valvoja 1891, av *Th. Rein*. — Danskeren VIII. Av *J. Nielsen*.

Förteckning

öfver

Svenska Literatursällskapets medlemmar

år 1892.

Hedersledamöter:

Estlander, C. G. Professor, Helsingfors.
Klemming, G. E. f. d. Öfverbibliotekarie, Stockholm.
Ljunggren, G. H. J. Professor, Lund.

Ständiga Ledamöter:

Berggren, Robert. Grosshandlare, Stockholm.
Bünsow, Fr. Disponent, Merlo, Sundsvall.
Davidson, Henrik. Generalkonsul, Stockholm.
Dickson, Charles. Med. D:r, Stockholm.
Ekman, A. W. Fil. D:r, Teol. Kand., Lerjeholm.
Geijer, K. R. Professor, Upsala.
Kobergs bibliotek.
Ljungqvist, O. Bruksägare, Munksjö.
Palm, Svante. Konsul, Austin, Texas.
Quensel, J. O. Docent, Upsala.
Schiller, A. L. f. d. Rektor, Åtorp.
Tamm, Gustaf. Friherre, Öfverståthållare, Stockholm.
Trübner & C:o. London.
Upsala, Seminariet för nord. språkforskning.
Wachtmeister, Fr. Olsson. Grefve, Kammarherre, Tistad.
Vasenius, G. V. Docent, Helsingfors.
Wijk, Olof. Grosshandlare, Göteborg.
Wimmer, Ludv. F. A. Professor, Köpenhamn.

Ledamöter:

<i>Abramson, A.</i> Grosshandlare, Stockholm.	<i>Almqvist, R. M.</i> Bibl.-Amanuens, Upsala.
<i>Agardh, J. N.</i> Bibl.-Amanuens, Lund.	<i>Andersson, Aksel.</i> Bibl.-Amanuens, <i>Sällsk:s</i>
<i>Ahlström, G. A.</i> Fil. Lic., Upsala.	<i>skattmästare</i> , Upsala.
<i>Alm, O. J.</i> Professor, Upsala.	<i>Andersson, Aron.</i> Fil. Kand., Grosshand-
<i>Åkman, Edv. P.</i> Fil. Kand., Upsala.	<i>lare</i> , Göteborg.
<i>Almqvist, H. N.</i> Professor, Upsala.	<i>Andersson, J.</i> Biskop, Vexjö.
<i>Almqvist, J. A.</i> Bibl.-Amanuens, Upsala.	<i>Andersson, Th.</i> Fil. stud., Lund.

Andrién, P. Stadskamrer, Göteborg.
Annerstedt, Cl. Bibliotekarie, Upsala.
Arnberg, J. W. Bankofullmäktig, Stockholm.
Arpi, R. M. Amanuens, Upsala.
Bagge, P. Lektor, Upsala.
Becker, B. P. A. W. N. Prot.-Sekreterare, Stockholm.
Beckman, K. F. N. Fil. Kand., Upsala.
Bejnoff, Emil. Bankbokhållare, Upsala.
Berg, F. W. Skogsinspektör, Piteå.
Berg, N. Grosshandlare, Stockholm.
Bergelmer, A. M. Läröv.-adj., Jönköping.
Berghman, G. Med. D:r, Stockholm.
Bergius, G. N. Fil. Stud., Upsala.
Berglöf, F. Håradshöfding, Varberg.
Bergman, A. F. Jur. Stud., Upsala.
Bergman, C. O. Ötverstelöjtn., Bodträskfors.
Bergstedt, Hugo. Lektor, Norrköping.
Bergström, P. A. Landshöfding, Örebro.
Berlin, Königliche Bibliothek.
Berling, Edv. Boktryckare, Upsala.
Berwald, M. Tjensteman i bolaget Skandia, Stockholm.
Björck, A. W. Bibl.-Amanuens, Göteborg.
Björkman, Er. Jur. Fil. Kand., Upsala.
Bodman, C. E. C. Tullförvaltare, Gefle.
Boëthius, S. Professor, Upsala.
Boje af Gennäs, Sten. v. Lektor, Stockholm.
Bolander, M. A. B. Fil. Stud., Upsala.
Bonde, C. Trolle. Grefve, Trolleholm.
Bonde, C. J. Friherre, Ötv.-Kammarherre, Stockholm.
Bonnier, A. Bokförläggare, Stockholm.
Borgå, Lycei bibliotek.
Bratt, A. W. Assessor, Jönköping.
Braune, F. E. v. Bibliotekarie, Lund.
Broberg, F. Postdirektör, Göteborg.
Brogren, Erik. Fil. Stud., Upsala.
Brummer, W. v. Håradshöfd., Helsingfors.
Brunström, I. Notarie, Stockholm.
Bygdén, A. L. v. Bibliotekarie, Upsala.
Carlander, C. M. Grosshandlare, Stockholm.
Carlson, J. O. Kommissarie, Upsala.
Carlsson, M. Bokhandlare, Stockholm.
Cederschöld, Gust. Docent, Lund.
Cederström, E. Friherre, Godsägare, Krukenberg.
Clason, E. C. H. Professor, Upsala.
Cöster, J. L. Kansliråd, Stockholm.
Dahlgren, Edv. Bruksägare, Ransäter.
Dahlgren, E. W. Bibliotekarie, Stockholm.
Danielsson, O. A. Professor, Upsala.
Davidson, E. Ågare af Hasselbacken, Stockholm.

De Geer, Jean Jacques. Friherre, Jur. Stud., Upsala.
Degerholm, Karl. Jur. Stud., Upsala.
Djurklou, N. G. Friherre, Kammarherre, Örebro.
Eberstein, Chr. Bankdirektör, Norrköping.
Edholm, E. W. af. Förste Hofmarskalk, Stockholm.
Ehrenheim, Erik von. Disponent, Grönsö.
Ehrensward, A. Grefve, f. d. Utr.-minister, Tosterup.
Eigenbrodt, W. Fil. D:r, Karlsruhe.
Ekengren, Aug. Jur. Fil. Kand., Upsala.
Eklund, J. A. Fil. Kand., Lund.
Eklund, Ludv. Lektor, Norrköping.
Ekman, Carl. Bruksägare, Finspång.
Ekman, V. Bankkassör, Upsala.
Ekstrand, A. G. Byråingeniör, Stockholm.
Elmqvist, G. H. Bibl.-Amanuens, Upsala.
Enblom, V. Fil. Kand., Upsala.
Esklissson, N. Bokhandlare, Stockholm.
Essen, Axel v. Friherre, Eds bruk.
Essen, C. v. Friherre, Ryttmästare, Vijk.
Essen, Fr. v. Friherre, Statsråd, Stockholm.
Etsel, Erik Eson. Fil. Kand., Upsala.
Fahlerantz, C. A. Lektor, Upsala.
Fehr, J. N. Lektor, Strängnäs.
Flodin, S. Bokförläggare, Stockholm.
Flodmark, J. Amanuens, Stockholm.
Florin, J. A. Medicinalråd, Helsingfors.
Forsslund, C. E. Fil. Stud., Upsala.
Forsstrand, C. Bibl.-Amanuens, Stockholm.
Franzén, Georg. Fil. Stud., Upsala.
Frestadius, A. W. Grossh., Stockholm.
Fries, Ellen. Fil. D:r, Stockholm.
Friesen, Otto v. Fil. Kand., Upsala.
Fürstenberg, Otto. Fil. Kand., Upsala.
Fürstenberg, Pontus. Grossh., Göteborg.
Fåhræus, Fr. Lektor, Vesterås.
Gartz, Cl. Bokaukt:s-Kommiss., Stockholm.
Gavelius, G. Akademikamrerare, Upsala.
Geete, S. J. Håradshöfding, Östersund.
Geijer, P. A. Professor, Upsala.
Grafström, Frith. e. o. Hofrättsnotarie, Arvika.
Grape, A. Med. D:r, Gefle.
Grönvall, Edv. Bokhandlare, Upsala.
Gumpert, M. Grosshandlare, Stockholm.
Gyllander, Ad. Fil. Lic., Upsala.
Gyllensvärd, J. A. Regtsintendant, Upsala.
Gödel, V. Fil. Kand., Upsala.
Göteborg, Latinläroverket.
Göteborg, Musei bibliotek.
Göteborg, Realläroverket.
Göttingen, Universitets-Bibliothek.
Hacklin, A. V. Lektor, Luleå.
Hagberg, J. T. Professor, Stockholm.

- Hagdahl, J.* Fabrikör, Karlskrona.
Hagson, K. A. Lär.-adj., Linköping.
Hallman, K. Redaktör, Luleå.
Halmstad, Allm. läroverket.
Halvorsen, I. B. Bibliotekarie, Kristiania.
Hamilton, A. L. Grefve, Landsh., Upsala.
Hamilton, H. E. G. Grefve, Byråchef, Stockholm.
Hamilton, K., Grefve, Länsnotarie, Upsala.
Hammarsten, O. Professor, Upsala.
Haverman, E. Bibl.-Amanuens, Stockholm.
Hazelius, A. Fil. D:r, Stockholm.
Hedlund, H. Redaktör, Göteborg.
Hedqvist, R. V. Th. Fil. D:r, Stockholm.
Helander, P. J. Stud., Falköping.
Hellerström, Sven. Godsägare, Marielund.
Helsingborg, Allm. läroverket.
Helsingfors, Studentbiblioteket.
Helsingfors, Svenska Litteratursällskapet i Finland.
Helsingfors, Universitetsbiblioteket.
Hernlund, C. H. Rektor, Stockholm.
Hierta, P. G. A. Fil. Kand., Främmestad.
Hildebrand, Albin. v. Lektor, Stockholm.
Hildebrand, E. Lektor, Stockholm.
Hildebrand, H. Riksantikvarie, Stockholm.
Himmelstrand, H. V. Bibl.-Aman., Upsala.
Hjärne, H. Professor, Upsala.
Hochschild, C. F. L. Friherre, f. d. Utr.-minister, Marsvinsholm.
Holm, C. T. Handelsbokh., Stockholm.
Holm, G. B. A. v. Häradsbörd., Stockholm.
Holmqvist, A. L. Kammarkrifvare, Karlskrona.
Hoppe, E. O. L. Fil. Kand., Stockholm.
Hudiksvall, Allm. läroverket.
Hultman, F. O. Fil. Mag., Helsingfors.
Huselius, G. v. Häradsbörd., Stockholm.
Hålen, J. v. Häradsbörd., Rådman, Gefle.
Hård, C. G. Grefve, Jur. Utr. Kand., Stockholm.
Häggeström, F. W. Professor, Upsala.
Häggeström, L. Pastor, Norrköping.
Jacobson, H. Rektor, Hernösand.
Janzon, G. El. Fil. Kand., Upsala.
Johansson, J. Rektor, Umeå.
Johansson, M. Biskop, Hernösand.
Josephson, A. Bokhandlare, Upsala.
Jungbeck, K. Revisor, Stockholm.
Kallenberg, B. S. Lär.-adj., Kristianstad.
Karlson, K. F. Kyrkoherde, Nyköping.
Karlsson, K. H. Bibl.-Aman., Stockholm.
Karlstad, Allm. läroverket.
Keijser, E. J. Domprost, Strängnäs.
Kempff, Hj. Lektor, Gefle.
Key, K. A. H. Fil. Kand., Upsala.
Kinberg, J. G. H. Professor, Stockholm.
Kjellberg, Knut. Med. Stud., Upsala.
Kjellberg, L. Bibl.-Amanuens, Upsala.
Klockhoff, O. Lektor, Linköping.
Knös, O. V. Docent, Lektor, Upsala.
Kock, A. Professor, Göteborg.
Koehlers Antiquariat. Leipzig.
Kristiania, Det Norske Rigsarkiv.
Kristiania, Universitetsbiblioteket.
Krook, A. Literatör, Göteborg.
Kruse, J. E. Fil. Kand., Lund.
Krusenstjerna, E. v. Generaldirektör, Stockholm.
Kullberg, K. Fil. D:r, Skövde.
Kälund, Kr. Bibliotekarie, Köpenhamn.
Köpenhamn, Det store kongelige Bibliothek.
Köpenhamn, Studenterforeningen.
Köpenhamn, Universitetsbiblioteket.
Laestadius, K. F. Fil. Kand., Upsala.
Lamm, H. Grosshandlare, Stockholm.
Landtmanson, C. J. G. Lektor, Skara.
Landtmanson, I. S. Professor, Upsala.
Larsson, Ludv. Fil. D:r, Lund.
Laurent, Th. Bankkamrer, Upsala.
Lehmberg, G. C. Handelsbokh., Stockholm.
Leman, E. Grosshandlare, Stockholm.
Levenhaupt, A. Grefve, Öfver-Kammarherre, Sjöholm.
Levenhaupt, C. H. E. Grefve, Bibl.-Amanuens, Sällsk:s Sekreterare, Upsala.
Leverlin, O. Docent, Upsala.
Lidberg, K. Fil. Stud., Upsala.
Liden, Evald. Fil. Kand., Upsala.
Lidforss, V. E. Professor, Lund.
Lindberg, G. E. Hamnfogde-inspektör, Stockholm.
Lindgren, E. v. Häradsbörd., Jönköping.
Lindén, O. S. Fil. Stud., Upsala.
Lindencrona, C. J. Hofrättsråd, Kristianstad.
Linder, N. Lektor, Stockholm.
Lindersson, A. Bankbokhållare, Upsala.
Lindgren, E. Lektor, Hernösand.
Lindh, A. Öfverläkare, Göteborg.
Lindhult, H. G. Rektor, Kungälv.
Lindström, A. F. Geolog, Stockholm.
Linköping, Stiftsbiblioteket.
Ljungstedt, K. Docent, Upsala.
Looström, C. J. Bokhandlare, Stockholm.
Looström, L. Sekreterare vid Fria Konst. Akad., Stockholm.
Lund, Akademiska Föreningen.
Lund, G. Lär.-adj., Göteborg.
Lundell, J. A. Professor, Upsala.
Lundgren, M. F. Lektor, Stockholm.
Lundin, Cl. Literatör, Stockholm.
Lundstedt, B. W. Bibl.-Aman., Stockholm.
Lundström, A. H. Teol. Kand., Upsala.
Lundström, C. J. Bokhandlare, Upsala.
Lundvall, Ad. Postkontrollör, Stockholm.

Lundwall, C. L. Hofrättsråd, Kristianstad.
Läffler, L. F. Professor, Stockholm.
Lönroth, H. U. L. Fil. Kand., Upsala.

Malm, A. Bibl.-Amanuens, Lund.
Malm, T. W. Prot.-Sekreterare, Stockholm.
Malmö, Allm. läroverket.
Mannheimer, O. v. Håradshöfd., Göteborg.
Martin, F. B. Amanuens, Stockholm.
Maurer, Konr. Professor, München.
Melen, C. Jur. Fil. Kand., Upsala.
Meyer, Ernst. Docent, Upsala.
Meyerson, G. Bokhandelsbitr., Stockholm.
Michaëlson, K. G. Brukspatron, Schébo bruk.

Molander, A. Direktör, Stockholm.
Montan, E. W. Professor, Stockholm.
Montelius, O. Professor, Stockholm.
Mortensen, J. Fil. Kand., Lund.
Månsson, L. f. d. Riksdagsman, Tranemåla.
Mörner, N. C. Grefve, Kåreholm.

Nattsén, A. L. T. v. Kollega, Alingsås.
Naumann, Th. v. Håradshöfd., Stockholm.
Nielsen, Yngvar. Professor, Kristiania.
Nilsson, Carl. Bokhandlare, Lund.
Nordwall, J. E. Docent, Upsala.
Noreen, A. G. Professor, Upsala.
Norén, R. Folkskoleinspektör, Bollnäs.
Norrby, C. J. Professor, Upsala.
Nyblom, C. B. Professor, Sällsk:s Ordfo-
 rande, Upsala.
Nycander, F. A. Fil. Stud., Göteborg.
Nylander, K. U. Docent, Upsala.
Nyström, J. F. Docent, Lektor, Upsala.

Odhner, H. Folkhögskoleförest., Lunnevad.
Ohlson, O. Förste lärare vid folkskolan,
 Sundsvall.
Olbers, M. Kamrer, Göteborg.
Olivecrona, K. Justitieråd, Stockholm.
Ossbahr, C. A. Sekret. vid Nat.-Museum,
 Stockholm.

Palm, A. J. Th. v. Bibliotekarie, Lund.
Paludan, J. Professor, Köpenhamn.
Paulson, J. Professor, Göteborg.
Petersens, C. af. Docent, Lund.
Petersén, Hj. Bibl.-Amanuens, Kristiania.
Petre, J. W. Borgmästare, Gefle.
Phragmén, L. Rektor, Örebro.
Piehl, K. F. Docent, Upsala.
Platen, C. v. Jur. Stud., Stockholm.
Platin, O. Civilingeniör, Gustafsvik.
Printzensköld, A. Kammarjunkare, Stock-
 holm.
Printzensköld, O. H. R. Landshöfding, Ny-
 köping.

Quensel, Th. Bokhandlare, Upsala.

Rancken, J. O. I. Professor, Vasa.
Raphael, A. Fil. D:r, Jur. Utr. Kand.,
 Stockholm.

Regnell, K. V. Kamrer, Helsingfors.
Rettig, John. Konsul, Gefle.
Risberg, J. B. Fil. D:r, Upsala.
Rosander, E. H. Fil. Stud., Upsala.
Rosen, N. von. Grefve, Förste Hofmarskalk,
 Stockholm.

Rosén, J. Redaktör, Stockholm.
Rubenson, L. E. Kongl. Sekter, Stockholm.
Rudbeck, J. G. R. Friherre, e. o. Hof-
 rättsnotarie, Karlstad.

Råäf, L. B. Kammarjunkare, Buhlejö.

Sahlén, C. Y. Professor, Upsala.
Sandegren, M. v. Lektor, Stockholm.
Sandels, L. G. Generallöjtnant, Stockholm.
Sandströmer, C. e. o. Hofrättsnotarie,
 Stockholm.

Suntesson, G. H. Fil. D:r, Stockholm.
Schauman, A. Fil. Mag., Boktryckare,
 Helsingfors.

Schéele, F. A. von. Docent, Upsala.
Schlyter, G. R. Lektor, Karlskrona.
Schröder, A. v. Håradshöfd., Kronofogde,
 Gefle.

Schück, J. H. E. Professor, Lund.
Schülzercrantz, J. W. Revisor, Stockholm.
Schwartz, Eug. Rektor, Stockholm.
Schwerin, H. H. von. Friherre, Docent,
 Konsul, Lund.

Schöning, G. Konsul, Söderhamn.
Schlberg, N. J. Med. D:r, Gefle.
Selggren, J. f. d. Rektor, Gefle.
Setterwall, K. Bibl.-Amanuens, Stockholm.
Setterwall, N. v. Håradshöfd., Stockholm.
Silfverstolpe, C. G. U. Kammarherre, Stock-
 holm.

Sjöbeck, P. Bibl.-Amanuens, Lund.
Sjövall, B. Fil. Stud., Lund.

Skara, Stiftsbiblioteket.
Skarstedt, C. W. Professor, Lund.
Skogman, C. Jur. Fil. Kand., Upsala.
Smerling, G. W. v. Håradshöfd., Stockholm.
Smith, J. J. Landsekreterare, Gefle.
Snoilsky, C. Grefve, Öfverbibliotekarie,
 Stockholm.

Sondén, M. Med. D:r, Stockholm.
Sprinchorn, C. K. S. Rektor, Lund.
Staaff, E. S. Fil. Kand., Upsala.
Stadenberg, G. F. Kommissarie, Upsala.
Stavenow, L. V. A. Docent, Upsala.
Steffen, L. B. Fil. Kand., Upsala.
Steinmetz, A. K. Hofpredikant, Prost,
 Bollnäs.

Steinnordh, J. H. W. f. d. Lektor, Lin-
 köping.

Stenbeck, C. W. Grosshandlare, Gefle.

- Stierncrona, D. E.* Friherre, Kammarherre, Stockholm.
Stockholm, Realläroverket.
Strassburg, K. Universitäts- und Landes-Bibliothek.
Stråle, G. H. Brukspatron, Rörstrand.
Sundelin, Rob. Domprost, Upsala.
Sundén, D. A. Lektor, Västerås.
Sundén, J. M. Professor, Upsala.
Sundström, C. J. Lektor, Göteborg.
Sundsvall, Låse- och Schacksällskapet.
Svartengren, T. H. Pastor, Boden.
Swartz, C. Fabrikör, Norrköping.
Swedbom, P. J. W. Fil. D:r, Stockholm.
Svedelius, A. E. Öfverste, Stockholm.
Swenska Akademien.
Sydow, A. von. Pastor, Sköfde.
Sylvan, O. Docent, Lund.
Söderman, S. Fil. Kand., Upsala.
Söderwall, K. F. Professor, Lund.
Tamm, F. A. Docent, Upsala.
Taupe, C. B. Frih., Arkivarie, Stockholm.
Tegnér, Elof, Bibliotekarie, Lund.
Tegnér, Esaias, Professor, Lund.
Thestrup, G. Rådman, Landskrona.
Thorburn, B. Grosshandlare, Uddevalla.
Thurgren, J. A. Jur. D:r, Stockholm.
Tigerschöld, H. E. v. Häradsh., Stockholm.
Tigerstedt, R. Professor, Stockholm.
Torbjörnson, Tore. Fil. Kand., Upsala.
Torin, K. J. L. Lärov.-adj., Skara.
Tottie, H. Docent, Upsala.
Trana, E. A. Fil. D:r, v. Häradshöfding, Göteborg.
Trygger, Signe. Professorska, Upsala.
Tullstorp, G. L. Bokhandlare, Lund.
Uddenberg, E. Generalkonsul, Stockholm.
Ugglas, C. G. af. Friherre, e. o. Hofrättsnotarie, Stockholm.
Ullman, Hj. Kassör, Stockholm.
Upsala, Estetiska föreningen.
Upsala, Stockholms nation.
Upsala, Studentikåren.
Upsala, Södermanlands-Nerikes nation.
Upsala, Uplands nation.
Wachtmeister, H. Grefve, Expeditionschef, Stockholm.
Wachtmeister, M. Grefvinna, Christineholm.
Wahlberg, C. G. Bibl.-Aman., Stockholm.
Wahlund, C. W. Docent, Upsala.
Wahlund, J. Borgmästare, Östhammar.
Wallensteen, J. A. Kamrarrättsråd, Stockholm.
Wallgren, H. G. Bibl.-Amanuens, Upsala.
Wannberg, D. E. Kontraktsprost, Tegneby.
Warburg, K. J. Professor, Göteborg.
Warburg, S. E. Generalkonsul, Göteborg.
Varenius, P. O. Fil. D:r, Upsala.
Wedberg, J. O. Justitieråd, Stockholm.
Werner, K. F. Kamrer, Stockholm.
Westling, G. O. F. Rektor, Sundsvall.
Wetterlund, F. Fil. Kand., Lund.
Wexiö, Allm. läroverket.
Whibley, Charles. M. A., London.
Vickberg, R. M. Lektor, Västervik.
Victorin, K. A. Bibl.-Amanuens, Stockholm.
Widmark, P. F. Herr, Bie.
Wieselgren, H. O. Bibliotekarie, Stockholm.
Vikström, K. A. Boktryckare, Köpenhamn.
Vising, J. Professor, Göteborg.
Vougt, C. F. v. Häradshöfd., Stockholm.
Wrangel, E. Docent, Lund.
Wrangel, H. Grefve, Kammarherre, Förste Sekr. i K. Utr.-Dep:t., Stockholm.
Wählin, L. Bibliotekarie, Göteborg.
Vänersborg, Allm. läroverket.
Västervik, Allm. läroverket.
Västerås, Allm. läroverket.
Zachau, A. P. Grosshandlare, Uddevalla.
Zachrisson, M. Landssekr., Vänersborg.
Zetterströmska biblioteket, Östersund.
Åkerhielm, G. F. Friherre, Andre Sekr. i K. Utr.-Dep:t., Stockholm.
Åkerman, A. Borgmästare, Kristianstad.
Åstrand, J. O. G. Lärov.-adj., Upsala.
Ödberg, J. F. Rektor, Skara.
Ödman, S. Öfverläkare, Lund.
Ölander, C. H. Fil., Kand., Upsala.
Öman, V. E. Fil. D:r, Örebro.
Örebro, Karolinska läroverket.
Östman, H. Fil. Stud., Upsala.

Personregister till Bref rörande Nya skolans historia, utgifna af Gudmund Frunck.

Som nedanstående register, till större delen utarbetadt af Brefvens utgifvare, numera aflidne lektor Gudm. Frunck, har måst fullbordas af annan hand, är möjligt, att en och annan inkonsekvens mot den ursprungliga planen vid registrets upprättande blifvit begången. Största svårigheten har förelegat vid de på snart sagdt hvarje sida af Brefven återkommande namnen P. D. A. Atterbom, L. Hammarsköld och V. Fr. Palmblad, samt de äfven ofta nämnda K. A. Agardh, J. K. Askelöf, P. Elgström, B. Höijer, K. G. af Leopold, Klas Livijn och P. A. Wallmark. Utg. har härvid sökt följa den plan, lektor Frunck synes hafva uppgjort, den nämligen att angifva endast ställen af större vikt och intresse. Med afseende på i texten omnämnda utl. författare hafva endast upptagits de mera betydande eller oftare förekommande.

Adlerbeth, Gudm. Göran, s. 56, 176, 183, 188, 192, 214, 217, 218, 229, 261, 339, 353, 356, 360, 369, 378, 387. Adlerbeth, J. s. 241, 242, 245, 295, 299, 301, 336, 344, 345, 370, 372, 383. Adlersparre, G., s. 73. Adlersparre, K. A., s. 73. Afselius, Adam, s. 267. Afselius, Arr. Aug., s. 216, 397. Afselius, Pehr v., s. 371. Agardh, K. A., s. 2. Utr. resa s. 48. Om Ast och Pro joco s. 81, 86, 105. Bokhandelsplaner 106, 142, 166. Förlagsaffärer och bokhandelsangel. 141, 148, 364, 372, 373, 378, 386, 394, 395. Polyfem 147, 247. Fosforos 163, 164. Lyceum 166. Gotiska myten i poesien 175, 247. Ahlwardt, Kr. W., s. 261. d'Albedyll, E. Ch. född Wrangel, s. 34. Almqvist, E. Abr., s. 290, 321, 327. Alquier, s. 370. Armfelt, G. M., s. 278.	Askelöf, J. Kr., s. 1. Sängen till Thorild s. 19—21. Xenierna s. 22. Pro joco 81, 86, 88, 92, 94. Hans prosa s. 326, 353. Söker aman. plats s. 279. Hammarskölds utnämning. Uppsats om predikostilen s. 311. Det religiösa i Polyfem 321. Striden med Tidn. i bland. ämnen s. 329, 394. Ast, G. A. Fr., s. 56. 63, 81, 98, 105, 137, 166, 389. Atterbom, Anna Marg., 135. Atterbom, P. D. A., Rimmarbandet s. 29, 34, 46, 83, 129, 243. Fosforos 120, 131, 134, 137, 152, 164, 170, 276, 343, 348, 363, 378. Eleg. tidn. 138, 139, 188. Lyceum s. 153, 324, 325. Elgströms död 161. Mitt första rendez-vous 133, 157, 170. Kritiska breven 182. Två broschyrer 193. Lifberg 195. Oehlenschläger 217, 255, 262, 263. Anfallet mot Atterboms sonetter 224. »Blå fågel» s. 257, 301. Nord. myt. 285, 290. Planer 301.

- Prosa 303. Poet. Kalender 316, 339, 350, 356, 361, 366, 367, 369, 374, 392, 396, 398. Polemik med Tidn. i bland. åmn. 319, 320, 321, 326, 330, 332, 337, 394. Lycksalighetens ö 319, 333, 338. Blommorna 344, 354, 368.
- Aurivillius, P. F., s. 177.
 Aurivillius, Sam., s. 44.
 Backe, Karl, s. 325.
 Baggesen, s. 188, 402.
 Bartels, s. 108, 112, 121, 182.
 Bastholm, Kr., s. 327.
 Batteux, Ch., s. 25.
 Baudissin, W. H. Fr. K. v., s. 390.
 Bergencreutz, s. 165, 179.
 Bergstedt, s. 200.
 Bergström, s. 296.
 Berling, K. Fr., s. 372.
 Bernadotte, s. 140, 154, 173.
 Berzelius, J. J., s. 12, 64, 66.
 Bethén, A., s. 129, 169, 171.
 Biberg, N. Fr., s. 17, 108.
 Bjursten, s. 325.
 Björck Svensson, S., s. 23, 248, 250, 338.
 Björckegren, Jak., s. 208.
 Blair, H., s. 25.
 Blom, Is. Reinh., s. 52, 82, 183, 243, 245, 304.
 Bournonville, A., s. 50.
 Bouterwek, Fr., s. 101, 119, 222, 251, 255, 259.
 Brag, Jonas, s. 141, 227, 378.
 Brahe, Magn., s. 279.
 Breda, J. Fr. v., s. 65, 81, 165.
 Brinckman, K. G. v., s. 51.
 Broocman, K. U., s. 144, 375, 378.
 Brunskog, s. 65, 304.
 Bruzelius, Em., s. 183, 219, 225, 260, 274, 280, 282, 290, 308, 313, 326, 340, 341, 346, 355, 381, 384, 394.
 Bruzelius, M., s. 142, 386.
 Buchholz, K. A., s. 57.
 Carlbohm, J. A., s. 203.
 Cassel, K. G., s. 57.
 Catteau, J. P., s. 172.
 Cederborgh, Fr., s. 159, 171, 274.
 Cedergren, s. 131.
 Celsius, O. s. 60.
 Clodius, K. A. H., s. 308.
 Cnattingius, J., s. 135.
 Columbus, S., s. 52.
 Crælius, K. Magn., s. 298.
 Crentzer, G. Fr., s. 345, 346.
 Dahl, K., s. 17.
 Daub, K., s. 345, 346.
 Deland, L. J. M., s. 50, 279.
 Delén, K. E., s. 6, 65, 66, 67, 77, 114, 119, 156, 212, 224, 248, 258, 271, 288, 324, 341, 386.
- Dillner, Joh., s. 312, 347, 370, 394, 397.
 Dubois, s. 124.
 Eberstein, K. Kr., s. 249.
 Edman, J., s. 5, 223.
 Eggert, Joak. Nic., s. 98, 110, 145, 146, 153, 167, 259, 298, 309, 314, 317, 328, 343, 344, 358, 371.
 Ehrenström, Alb., s. 99.
 Ekeberg, A. G., s. 108.
 Ekebon, s. 54, 90, 145.
 Ekendahl, D. G., s. 75, 101, 119, 276, 285, 321, 322.
 Ekenman, F. V., s. 384.
 Ekmarck, D., s. 134.
 Ekmarck, Fr., s. 131, 134.
 Ekmarck, Karl Erik, s. 30, 58, 92, 272, 279, 280, 354, 385, 392.
 Ekmarck, Kristofer, s. 134.
 Ekmarck, Lars Aug., s. 31, 63, 86, 92, 106, 117, 392.
 Elgström, Per, s. 5. Nya psalmboken s. 10. »Farväl», »Den döendes tröst», s. 11. Metrisk öfv. från Horatius, s. 77, 80. Ett stort, ett patriotiskt tänkesätt s. 90. Romeo s. 96. Ekon. planer s. 96, 100, 101. Bidrag till Polyfem 107. Bidrag till Fosforos s. 107. Omdöme om Atterboms Prolog s. 112. Omd. om Fosforos s. 128, 129, 143. Sjukdom 128, 143. Död 160, 161. Omdömen om Elgström 352. »Fragmenterna» s. 378.
 Engeström, Jon. Alb., s. 106, 148, 227.
 Engeström, L. von, s. 104, 198, 370.
 Erdeman, K. Gabr., s. 371.
 Eriksson, Gust., s. 341, 345, 347.
 Eurelius, G. (Dahlstjerna) s. 183.
 Fant, E. M., s. 60, 177, 181, 288.
 Faxé, Vilb., s. 364.
 Fersen, A. v., s. 267.
 Fichte, J. G., s. 16, 18, 49, 50, 86, 393.
 Fischart, Joh., s. 369.
 Foersom, P. Thun, s. 49.
 Forsgren, J. G., s. 129.
 Franzén, Fr. M., s. 78, 128, 129, 176, 308, 363, 366, 378, 385, 399.
 Freinsheim, J., s. 200.
 Fremling, Matt., s. 389.
 Frödelius, s. 296.
 Frössling, Kristina Elis., s. 277.
 Gagnerus, S., s. 52, 60.
 Gardie, J. G. de la, s. 287.
 Geijer, E. G., s. 327, 337, 343, 344, 346, 351, 353, 355, 363, 377, 381, 383, 385, 400.
 Gerdtén, J. A. (H.) v., s. 32, 62.
 Gezelius, G., s. 60.
 Gjörwell, K. Krist., s. 31, 35, 41, 42, 46, 57, 61, 154, 155, 194, 215, 331, 345, 357.

- Granberg, P. A., s. 24, 58, 59, 125, 131, 158, 167, 187, 248, 288.
 Grangren, J. P., s. 66.
 Gravallius, Dan. Ehrnfr. s. 113, 153, 159, 171, 240.
 Grewesmöhlen, K. A., s. 152, 153, 158, 249.
 Groth och Petré, s. 126.
 Grubbe, Sam., s. 17, 18, 350.
 Grundtvig, N. Fr. S., s. 247, 285.
 Gyllenberg, G. Fr., s. 377.
 Gyllensköld, K. E. Carlheim., s. 371.
 Göthe, J. W. von, s. 27, 139, 172, 174, 181, 220, 235, 335, 351, 366.
 Häffner, J. Ch. Fr., s. 109.
 Hagberg, K. P., s. 380.
 Hagrell, s. 325.
 Halem, Gerh. A. von., s. 188.
 Hammarasköld, Arvid, s. 401.
 Hammarasköld, K. U. A., s. 138.
 Hammarasköld, Lorenzo, Lyceum s. 12, 130, 144. Polemiken med Lindegren s. 29, 33. Det bortsnappade brefvet s. 43. Sv. boktryckningshist. s. 55, 64. Spaldencreutzs ekon. bidrag s. 63, 130, 144. Uppkomsten af Polyfem s. 64. Journalens rec. af Läs. i hvarjeh. s. 70, 71, 73, 74, 93, 149. Omdöme om Fosf. 130, 158, 334. Kritiska bref öfver Leopold s. 130, 157, 174, 184, 212. Märkligare bidrag till Polyfem 136, 137, 345. Elegant tidn. 173. Processen med Wallmark 188, 189, 198 o. f. Lifberg s. 126, 221, 240, 245, 265, 277. Tidn. i bland. ämn. s. 223. Oehlenschläger 227, 256, 263, 294. Nord. myt. 264, 266. Utnämn. till förste aman. s. 311. Poetisk kalender 314, 377. Iduna 333 »Prins Gustaf» 240, 246, 299, 348, 350. Omdöme om Atterbom s. 351, 352. Skridskofarten» s. 368, 369.
 Hammarasköld, Åke, s. 59.
 Hartmansdorff, J. A. von, s. 8, 97, 113, 165, 178, 192, 267, 286, 290, 293, 315, 344, 347, 372, 383.
 Hedborn, S. J., s. 111, 131, 132, 135, 275, 281, 290, 293, 300, 306, 336, 347, 349, 252, 359, 361, 363, 365, 368, 376, 378, 384, 392, 397.
 Hedrén, J. J., s. 40, 388, 397.
 Helwig, Anna Amal. von, s. 13.
 Heurlin, Kr. Is., s. 141, 166, 227, 378.
 Hill, von, se Hammarasköld s. 4.
 Hjortsberg, Lars, s. 233, 297.
 Holmbergsson, Joh., s. 364.
 Horatius, s. 38, 39, 77, 92, 108, 217.
 Horn, Fr. Chr., s. 294, 369.
 Högh-Guldborg, Fr., s. 294.
 Höijer, B. K. H., Lyceum s. 12, 64, 65, 68, 176, 211, 288, 322. Yttranden om honom af Fichte s. 50. Fosforos s. 120, 137, 153. Eleg. tidn. s. 177. Förhållande till Atterbom och Palmblad s. 241, 252, 254, 255, 260, 302, 324, 325. Sv. språket s. 258. Tidn. i bland. ämn. s. 322, 329, 331. Sjukdom 384, 389, 392.
 Hörberg, Per, s. 48.
 Höst, J. Kragh, s. 293, 294.
 Ihre, J., s. 239.
 Ingelgren, Georg, s. 115, 119, 217, 224, 228, 340, 341, 343, 353, 359, 362, 366, 371, 385, 393, 395, 397, 398.
 Jean Paul (Richter), s. 259, 290, 302.
 Joëlsson, N., s. 259.
 Jurgens (Jörgens) Karl, se Agardh, s. 1.
 Juringius, Zak., s. 317.
 Järta, Hans, s. 279.
 Karsten, Krist. Kr., s. 182.
 Kellgren, J. H., s. 226, 363.
 Kexell, O., s. 233.
 Klesewetter, s. 365, 366.
 Kinnander, Is. H., s. 346, 396.
 Klingvall, s. 368, 374.
 Knös, G., s. 305.
 Kolmodin, O., s. 108.
 Kotzebue, A. Fr. F. v., s. 113, 114, 118, 158, 214.
 Kuhlman, Ottilliana Karolina, s. 278.
 Kullberg, A. K. af, s. 20, 23, 32, 136, 142, 402.
 Kullberg, H. A., s. 297.
 Küster, Joh. H., s. 293.
 Kämppe, s. 209.
 Köhler, Joh. Isr., s. 54.
 Lagerhjelm, Per, s. 128, 297.
 Lagus, Gabr. Vilh. s. 45, 108, 111, 127, 129, 253, 257, 303, 323, 340, 393.
 Leffler, Sven Peter, s. 183, 214, 224, 275, 318, 319, 322, 326, 330, 332, 340, 341, 343, 350, 376, 394.
 Lebnberg, Magn. af, s. 143, 363.
 Lejonmarck, s. 382.
 Leopold, K. G. af, Råd i den litt. striden s. 15, 16. Om tysk och fransk litt. s. 61. Kritiska breffen 153, 177, 183, 187, 194, 216. Bidrag till Journalen s. 237, 286, 307. Recenserar i Fosforos s. 253.
 Lessing, G. E., s. 232, 245, 375, 385.
 Leverentz, J. F., s. 58, 124.
 Lidén, J. H., s. 52, 144.
 Lidman, S. F., s. 87, 280, 292, 294, 299, 317.
 Liljeblad, S., s. 115, 118, 120, 122, 125, 181, 248, 349, 352.
 Lindahl, J. N., s. 74, 151.

- Lindberg, P. N., s. 57.
 Lindblom, J. A., s. 10, 153, 174, 176, 379, 393.
 Lindegren, K. J., s. 30, 33, 46, 104, 188, 224, 225, 248, 305.
 Lindelöf, P. J., s. 203, 204.
 Lindfors, And. O., s. 141.
 Ling, P. H., s. 116, 117, 175, 227, 272, 286, 307, 312, 331, 341, 350, 367, 378, 394, 397. Gylfe s. 13, 147, 163, 165, 247, 364, 371, 380, 399.
 Livijn, Klas, »Modermördaren» s. 3. Polemik mot Lindegren s. 30, 33. Sändebref etc. 53, 59. Lifberg s. 54, 82, 90, 156, 186, 215, 231, 257, 268, 273, 274, 296. Parodier s. 58. Hafsfrun s. 30, 54, 145, 152. Nils Nyberg och Askelöf; Polyfem s. 43, 151, 152, 360. Bidrag till Fosf. 229, 240. Privata ang. s. 2, 3, 214, 230, 316, 382, 387, 400. Fosf. 335. Upsalaresan 362.
 Livin, Z., s. 268.
 Lorch, s. 247, 314.
 Lundblad, Johan, s. 76, 141, 142, 175, 247, 260, 266, 281, 372, 373, 374.
 Lundblad, J. Fr., s. 106, 141, 166, 333, 353, 367, 368, 373, 374, 377, 381, 384, 386, 389.
 Luth, s. 401.
 Magnusson, Arne, s. 243.
 Mahlmann, Aug., s. 26, 108, 234, 239, 244.
 Malmström, Pehr, s. 204, 209, 311.
 Manderfelt, K. Ingman, s. 230.
 Mannerheim, L. A., s. 56.
 Marquard, J. P., s. 6, 94, 275, 280.
 Matthiesson, Fr. v., s. 39, 51, 122.
 Megelin, K. I. B., s. 298.
 Messenius, J., s. 238.
 Moberg, Nils, s. 377, 336.
 Molander, s. 132.
 Mollbergsson, Olof, se Livijn s. 1.
 Moritz, Karl Filip, s. 217.
 Mörner, Karl, s. 288.
 Neubeck, Valerius Vilh., s. 150, 188.
 Nicolai, Fr., s. 264.
 Nordenankar, öfverste, s. 401.
 Nordfors, s. 277.
 Nordin, K. G., s. 52.
 Nordström, s. 373, 374, 385.
 Novalis, (Hardenberg, Fr. G. v.), s. 171, 301.
 Nyberg, Nils, se Hammarasköld, s. 8, 9, 20, 45, 358.
 Nyerup, R., s. 48, 49, 85, 229, 235, 255, 336, 353, 358, 379.
 Oehlenschläger, Ad., s. 48, 49, 192, 216, 217, 247, 255, 262, 307, 379, 389, 397. Se v. Atterbom, Hammarasköld och Palmblad.
 Osirski, se Livijn, s. 4.
 Ovidius, s. 37, 38, 180.
 Oxenstjerna, Axel, s. 186, 215.
 Oxenstjerna, Johan, s. 186, 215.
 Oxenstjerna, Joh. Gabr., 65, 68, 69, 246.
 Palmblad, V. Fr. Bidrag till Polyfem s. 28, 384. Elgströms ekon. planer s. 96, 100, 101. Fosforos s. 109, 115, 139, 251, 261, 262, 360, 378, 395. Eleg. tidn. 140, 174, 176, 180, 182, 189, 191. Politik 140. Disp. pro exerc., Lyceum 153. »Sändebref» s. 153, 156, 162. Lyceum 153, 338, 356. Mitt första rendes-vous s. 157. Elgströms död och kvarlätenskap s. 160, 301. Läs. i hvarjeh. s. 187. Lifberg s. 191, 271. Oehlenschläger s. 216, 235. Riddar Blåskägg s. 191, 225, 226, 228, 232, 234, 236, 289. Polymnia s. 250. Förlust af portofrihet s. 271. Drift med Vallmark s. 307. Polemik med Tidn. i bland. ämn. s. 318, 319, 320, 321, 332, 394. »Vädeldens», 320, 340, 342, 350, 361, 392. Calendarium s. 342, 369. »Den fjättrade Prometheus», s. 320, 391.
 Palmstruch, J. V., s. 251.
 Paykull, G. v., s. 140, 213, 225, 251, 259, 367, 389.
 Personne, s. 310, 367, 368, 375, 378, 392.
 Pestalozzi, J. H., s. 12.
 Peterséns, Eva Lovisa af, s. 311.
 Petrarca, Fr., s. 29, 352, 372.
 Platen, B. B. von, s. 6, 107, 387.
 Pontin, M. M., s. 378.
 Pope, Alex., s. 85, 296, 305.
 Posse, C. H., s. 231, 270, 274, 296, 387, 383.
 Pärson, M., s. 109.
 Raam, A. Fr., s. 341.
 Rabenius, L. G., s. 267.
 Rahbek, K. L., s. 48, 85, 294.
 Rasch, s. 382.
 Regné, L., s. 116, 120, 125.
 Renlund, s. 332.
 Rosén, Gust., s. 14, 196.
 Rosenstein, K. v., s. 44, 252, 280.
 Rosenstein, N. v., s. 58, 59, 85, 91, 94, 100, 107, 114, 371.
 Runius, J., s. 52.
 Rutström, K. B., s. 15, 153, 158, 248.
 Rühs, Fr., s. 25, 26, 41, 42, 57, 59, 75, 85, 196.
 Rääf, L. Fr., s. 4, 45, 58, 74, 85, 93, 172, 229, 243, 245, 309, 321, 344, 345, 357, 358, 383, 390, 392, 396.
 Rääf, M., s. 110, 279.
 Santesson, s. 107, 114.
 Santi, B. C. de, s. 159.

- Schantz, G. v., s. 193.
 Schelling, Fr. W. J. v., s. 81, 87, 261, 375, 389, 395.
 Schiller, Fr. v., s. 25, 50, 59, 181, 225, 256.
 Schlegel, A. W., s. 39, 49, 51, 118, 122, 128, 187, 217, 321, 345, 346, 353.
 Schlegel, Fr., s. 51, 107, 108, 122, 126, 128, 187.
 Schmidt, Fr. W. A., s. 39, 122, 230.
 Schwerin, Fr. B. v., s. 2, 134, 178, 222, 234, 240, 264, 303, 310, 346, 348, 350, 355, 367, 395, 397.
 Schylander, K. Gabr., s. 233, 297.
 Schönberg, And., s. 31, 66, 79, 84.
 Segerstedt, A. J., s. 55, 64, 98, 280, 361.
 Shakspeare, W., s. 124.
 Silverstolpe, Ax. Gabr., s. 187, 242, 253, 285.
 Silverstolpe, G. A., s. 12—14, 176, 340, 342, 343.
 Sjöberg, N. L., s. 47.
 Sjöbring, Per, s. 389.
 Skiöldebrand, A. F., s. 88, 145.
 Skiöldebrand, Erik, s. 88.
 Sonden, P. A., s. 134, 336, 352, 362, 366, 368, 370, 393, 396, 397, 398.
 Spaldencreutz, A. J., s. 54, 63, 74, 123, 127, 130, 144, 149, 172, 178, 187.
 Spazier, K., s. 26, 108.
 Spiegel, H., s. 52, 183.
 Spens, K. G., s. 263, 264, 338.
 Spens, J. M., s. 337.
 Sprinchorn, G. E., s. 299.
 Stenhammar, J. Axel, s. 5, 10, 11, 34, 102, 109, 114, 124, 139, 173, 290, 363, 365, 373, 397.
 Stenhammar, Johan, s. 121, 318.
 Stenhammar, Karl, s. 251, 255, 318, 321, 327, 341, 342, 366.
 Stenhammar, Kristian, s. 108, 128, 181, 188, 241, 252, 300, 301, 306, 349.
 Stjernhjelm, G., s. 52, 60, 224, 383.
 Stjernstolpe, J. M., s. 71, 251.
 Stolberg, Fr. L., s. 137.
 Stolz, Mattias, s. 190.
 Strindberg, Z., s. 117.
 Strokirk, H. A. v., s. 249.
 Ståhl, M. L., s. 179.
 Svanborg, Andr., s. 140, 177.
 Tannström, N. M. af, s. 287.
 Tasso, Torquato, s. 115, 352, 372.
 Tegman, Per, s. 380, 402.
 Tegnér, E., s. 16, 76, 77, 87, 116, 117, 147, 165, 175, 227, 247, 259, 286, 307, 312, 346, 380, 386.
 Thorild, Th., s. 20, 21, 23, 79, 335, 352.
 Thunberg, K. P. af, s. 116.
 Tibell, G. W., s. 370.
 Tieck, J. L., s. 35, 49, 51, 73, 135, 136, 170, 178, 212, 216, 235, 335, 336, 351, 381.
 Tiedge, K. A., s. 51.
 Trafvenfeldt, E. K., s. 248.
 Tranér, J., s. 7, 8, 37, 41, 44, 58, 119, 166, 188, 192, 217, 252, 259, 280, 302, 344, 376.
 Treschow, N., s. 49, 227.
 Törneblad, B. J., s. 57.
 Törner, J. P., s. 169, 270, 371, 382, 388, 401.
 Ugglia, s. 400.
 Utter, s. 271, 274, 280.
 Wackenroder, Wilh. Heinr., s. 31, 63, 135.
 Vahlström, Per, s. 276, 371, 372.
 Valberg, K. G., s. 159, 248.
 Valerius, Joh. Dav., s. 20, 33, 39, 44, 58, 214, 218, 230, 237, 340, 353, 357, 363.
 Wallenius, J., s. 42.
 Wallin, J. O., s. 15, 64, 76, 80, 85, 91, 188, 200, 216, 380.
 Wallman, bröderna, s. 376.
 Wallmark, P. A., Stridens början s. 15, 16. Journalens rec. af Hammar-sköldes Läsn. i hvarjeh. s. 95. »Handens» s. 29, 129. »Sändebrefs» s. 162. Vågrad portofrihet för Eleg. tidn. och Fosf. s. 182. Processen med H—d s. 188, 189, 198 o. f. 370, 376, 378, 393. Läser med kronprinsen s. 218, 246. Kärlekskväderna s. 264. Rec. af Lilberg s. 334. Iduna 343, 346.
 Vennberg, Ture, s. 287.
 Werner, Fr. L. Z., s. 51, 334, 352.
 Vestman, Karl, s. 355.
 Wetterbergh, J., s. 84.
 Wetterstedt, G. af, s. 198, 238.
 Viborg, s. 107, 129, 211, 225, 259, 261, 280.
 Widström, Ulrika Charl., s. 327, 339, 340, 341.
 Wieland, Ch. M. v., 71, 118, 342.
 Vikblad, s. 59.
 Vikfors, s. 43, 46.
 Vilde, s. 209.
 Wingård, K. F. af, s. 17.
 Virgilius, s. 38, 56, 188, 273, 303.
 Wirsén, Gust. Fr., s. 279.
 Wollenweber, Gert, se Askelöf, s. 1.
 Voltaire, Fr. M. A. de, s. 39, 232, 296.
 Voss, J. Heinr., s. 26, 39, 122, 183, 229, 255, 300.
 Vossius, I., s. 200.
 Wrangel, F. A., s. 51, 81, 165.
 Wrangel, E. Ch., se d'Albedyhl.
 Vasselius, Justina Krist., s. 278.
 Vasselius, Marie Jeanette, s. 278.

Zeipel, J. F., s. 5, 129.

Zetterstedt, s. 317.

Zetterström, Karl, s. 267, 326.

Zibet, O. B., s. 203, 204.

Zoilus, se Hammar-sköld, s. 1.

Öberg, s. 66, 68, 85.

Ödman, Karl, s. 97, 279, 311.

Ödman, Sam. Lor., s. 327.

Rättelser, tryckfel och tillägg till brefven fr. 1810.

Sid. 93 rad 2 nedifr. står *mors* i st. f. *föräldrars*.

» 128 » 9 uppf. » *schleglarne*, läs *Schleglarne*.

» 148 » 2 nedifr. uttalas den förmodan att bokhandelsprivilegiet för Agardh och Heurlin ej beviljades. Så torde dock hafva varit händelsen. Jmf. Agardhs bref till H—d d. 13 okt. 4 nov. 1811.

» 198 » 5 nedifr. » 4 läs 3.

Tillägg till brefven af 1810 och 1811.

S. 178 Obs. *L. v. Engeström*, Minnen och ant. II, s. 174 och *Frunck*, Bidrag etc. s. 135. not 2.

S. 350 Hvad som här talas om höijerska partiets gent emot ett annat, för hvilket Grubbe står i spetsen, har afseende på en mellan denne och Höijer uppkommen missänja på grund af förslagets upprättande till professionen i prakt. filosofi vid Upsala universitet. Jmf. *Nyblaus*, Fil. forskn. III, 2, sid. 8, not 1.

1884—85.

Sammlaren, Tidskrift: V. Ej i bokhandeln.

G. Benzelstjernas Censorsjournal: II. Pris i bokh. 2 kr.

” ” ” ” III. ” ” ” I ”
1500- och 1600-talens Visböcker:

I. Harald Oluffsons Visbok: 2 h. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.

II. Bröms Gyllenmårs Visbok: 1 h. ” ” ” 2 ”

1885—86.

Sammlaren, Tidskrift: VI, 1. Pris i bokh. 2 kr.

” ” VI, 2. ” ” ” ”
1500- och 1600-talens Visböcker: II. Bröms Gyllenmårs Visbok 2 h.
Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.

Samlade Dramer af J. Messenius: 1 h.

Bref rörande Nya Skolans historia: 1 h.

1886.

Sammlaren VII. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.

Samlade Dramer af J. Messenius: 2 h.

Bref rörande Nya Skolans historia: 2 h.

1887.

Sammlaren VIII. Pris i bokh. 4 kr.

Samlade Dramer af J. Messenius: 3 h.

1500- och 1600-talens Visböcker II. Bröms Gyllenmårs Visbok. 3 h.
(sluthäfte.) Pris i bokh. 2 kr.

1888.

Sammlaren IX. Pris i bokh. 4 kr.

Samlade Dramer af J. Messenius: 4 h.

Bref rörande Nya Skolans historia: 3 h.

1889.

Sammlaren X. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.

Sveriges bibliografi 1481—1600. I. (1481—1501). Ej i bokhandeln.

1500- och 1600-talens Visböcker: III. Barbro Banérs Visbok. Pris
i bokh. 1 kr. 50 öre.

Skrifter från Reformationstiden. I och II. Pris i bokh. 2 kr.

1890.

Samlaren XI. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
Sveriges bibliografi 1481—1600. II. (1501—1518). Ej i bokhandeln.
Bref rörande Nya Skolans historia: 4 h.
Bref rörande teatern under Gustaf III. 1 h. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.

1891.

Samlaren XII. Pris i bokh. 4 kr.
Sveriges bibliografi 1481—1600. III. (1518—1527). Ej i bokhandeln.
Bref rörande Nya Skolans historia: 5 h. Pris i bokh. komplett
5 kr. 50 öre.

1892.

Samlaren XIII. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
Sveriges bibliografi 1481—1600. IV. (1527—1530). Ej i bokhandeln.
Bref rörande teatern under Gustaf III. II h. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
Personregister till Bref rörande Nya skolans historia.

För angelägenheter rörande tidskriften samt sällskapets öfriga publikationer hänvände man sig till Grefve E. Lewenhaupt, Upsala.

Upsala i November 1892.

Svenska Literatursällskapets Arbetsutskott.

Obs.! Samlaren III. V. VII. VIII. IX. X. XI. XII och XIII äro fullständigt utkomna hvardera i ett häfte.

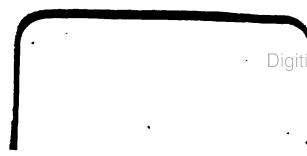
Obs.! Tillägg, rättelser och register till »Bref rör. teatern under Gustaf III.» utkomma under våren 1893.

Obs.! Med detta häfte följer Register till »Bref rör. Nya Skolans historia».

---*~*~*---

3 2044 105 200 497